

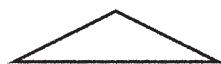
ZESZYT ĆWICZEŃ KOSS.

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE W SZKOLE PODSTAWOWEJ

KSZTAŁCENIE OBYWATELSKIE
W SZKOLE SAMORZĄDOWEJ

— CEO —
CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

CIVITAS

Warszawa 2018

Zeszyt ćwiczeń towarzyszy podręcznikowi „KOSS. Wiedza o społeczeństwie w szkole podstawowej” (nr dopuszczenia 929/2018).

Program KOSS (Kształcenie Obywatelskie w Szkole Samorządowej) został wyróżniony w 1999 roku przez Ministra Edukacji Narodowej, a za jego wprowadzanie do szkół Centrum Edukacji Obywatelskiej otrzymało odznakę honorową „Za zasługi dla oświaty”.

Wybór i opracowanie ćwiczeń: Alicja Pacewicz

W zeszycie wykorzystano materiały, których współautorami są: Tomasz Merta, Alicja Pacewicz, Aleksander Pawlicki, Jacek Królikowski, Maciej Podbielkowski, Jan Wróbel

Projekt okładki: Agnieszka Czyżowska-Nyka

Rysunki: Julian Bohdanowicz (s. 31, 37, 49, 56, 58, 61, 64, 69, 78, 87, 91, 98, 100), Agnieszka Czyżowska-Nyka (s. 10, 14, 15, 17, 23, 25, 28, 31, 40, 50, 59, 64, 80, 81, 83, 86, 94, 97, 101, 102, 108, 117, 120, 123, 128, 133, 139, 143), Piotr Rychel (s. 24, 33, 41, 44, 66, 70, 72, 79, 96, 106, 108, 113, 120, 127, 129, 141, 142)

Zdjęcia: Kooperatywa DOBRZE/Katarzyna Maciąg (s. 8); Flickr: (s. 129), Eddy Pulla (s. 34), Piotr Drabik (s. 129), Nikolay Doychinov (s. 129); Parlament Europejski (s. 129); Wikimedia Commons: Bill Branson (s. 34), Grzegorz Ziemiański – na zdjęciu Adam Chrzastowski przy pracy (s. 34); CD Corel (s. 45, 46)

Fotografie wykorzystane na 1 stronie okładki – Centrum Edukacji Obywatelskiej

Redakcja: Dorota Nawalany

Skład: Jan Jacek Swianiewicz

Druk: Orthdruk w Białymstoku

© Civitas

© Centrum Edukacji Obywatelskiej

ISBN 978-83-89623-75-1

Wydanie pierwsze

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
ROZDZIAŁ I. KOMUNIKACJA I WSPÓŁDZIAŁANIE	
1. Człowiek – istota społeczna	7
2. Reguły gry społecznej	11
3. Jak zdobywać informacje i jak z nich korzystać?	15
4. O porozumiewaniu się i nieporozumieniach	17
5. Bez współpracy ani rusz!	20
6. Trudne decyzje	22
7. Negocjacje zamiast kłótni	24
ROZDZIAŁ II. W RODZINIE I W SZKOLE	
1. Rodzina, ach rodzina	26
2. O gospodarstwie domowym	28
3. Szkoła jako wspólnota	31
4. Jak żyją Polacy?	34
ROZDZIAŁ III. MAŁE OJCZYZNY I WSPÓLNE PAŃSTWO	
1. Tożsamości lokalne i regionalne	40
2. Naród i państwo	44
3. Mniejszości narodowe w Polsce	48
4. Co to znaczy być patriotą?	50
5. Cień Zagłady	52
ROZDZIAŁ IV. PRAWA CZŁOWIEKA, TWOJE PRAWA	
1. Prawo i rządy prawa	56
2. O prawach przyrodzonych	59
3. Na straży wolności i praw	61
4. Jakie prawa mają dzieci?	64
5. O przemocy i odpowiedzialności	66
ROZDZIAŁ V. NASZ LOKALNY SAMORZĄD	
1. Jakie są zadania samorządu lokalnego?	70
2. Z wizytą w urzędzie gminy, powiatu, marszałkowskim	73
3. Kto rządzi w gminie, powiecie, województwie?	79
ROZDZIAŁ VI. AKTYWNOŚĆ OBYWATELSKA	
1. Obywatel – kto to taki?	82
2. Jak obywatele uczestniczą w życiu publicznym?	84
3. Stowarzyszenie, czyli razem raźniej	86
4. Opinia, z którą trzeba się liczyć	88

5. Środki masowego przekazu – czwarta władza	90
6. Inwazja „fejków”	94
ROZDZIAŁ VII. PAŃSTWO DEMOKRATYCZNE	
1. Różne oblicza państwa	98
2. Demokracja – co to takiego?	101
3. Rola konstytucji w państwie	106
4. Zasady ustroju Polski	108
5. Jak działa parlament?	110
6. Prezydent i rząd, czyli władza wykonawcza w Polsce	113
7. Wymierzając sprawiedliwość	118
8. Na scenie politycznej	121
ROZDZIAŁ VIII. POLSKA W ŚWIECIE, POLSKA W EUROPIE	
1. Silna Polska w świecie	124
2. NATO, czyli nasi sojusznicy	126
3. Wspólna Europa – jak i po co?	128
4. Narody Zjednoczone	133
5. Kraje bogate, kraje biedne	137
6. Globalizacja, czyli nawzajem od siebie zależymy	139
„Mrówki obywatelskie”	143
Wybrane programy CEO	144

Warszawa, czerwiec 2018 r.

Drogie Uczennice! Drodzy Uczniowie!

Oddajemy w wasze ręce nowe wydanie zeszytu ćwiczeń. Zeszyt przeznaczony jest dla uczniów i uczennic, którzy korzystają z podręcznika „KOSS. Wiedza o społeczeństwie w szkole podstawowej”. Zawiera zadania, które pomagają utrwalić wiedzę z kolejnych działów i przećwiczyć umiejętności obywatelskie zdobywane na zajęciach. Autorzy uwzględnili w nim różnorodne typy zadań. Można je odrabiać zarówno w czasie lekcji, jak i w ramach pracy domowej. Niektóre z nich wymagają sięgnięcia do innych niż podręcznik źródeł informacji – do książek, gazet czy internetu, do czego gorąco zachęcamy. Umiejętność korzystania z nich przydaje się nie tylko w nauce, ale także w codziennym życiu młodej obywatelki i młodego obywatela!

Mamy nadzieję, że zeszyt ćwiczeń ułatwi wam zdobywanie wiedzy i umiejętności obywatelskich, a nauczycielkom i nauczycielom ciekawe i skuteczne uczenie.

Życzymy powodzenia!

Centrum Edukacji Obywatelskiej

ROZDZIAŁ I. KOMUNIKACJA I WSPÓŁDZIAŁANIE

1. Człowiek – istota społeczna

1. Na podstawie podręcznika i własnej wiedzy wykonaj polecenia.

A. Narysuj mapę-schemat swoich związków z innymi ludźmi i grupami. Możesz to zrobić na przykład w formie kwiatu, drzewa lub mapy nieba (patrz wzór w podręczniku na s. 5).

JA

B. Wybierz jedną ze wspólnot wyodrębnionych na twoim schemacie i zakreśl ją kolorowym flamastrem. Przeanalizuj więzi i kontakty, jakie łączą cię z innymi jej członkami, i napisz, czy są one:

1. Długo- czy krótkotrwałe?
2. Częste czy rzadkie?
3. Nieformalne czy formalne?
4. „Gorące” czy „zimne” (pod względem emocjonalnego zaangażowania)?
5. Oparte – bądź nie – na więzach krwi?

WSPÓLNOTA: _____

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

2. Przyjrzyj się piramidzie potrzeb Maslowa i wykonaj poniższe zadania.

A. Zdaniem Abrahama Maslowa najpierw muszą być zaspokojone potrzeby niższego rzędu, a dopiero później te, które znajdują się na wyższych poziomach piramidy. Spróbuj określić, jaką potrzebę (czasem więcej niż jedną) zaspokajają wymienione niżej dobra i usługi, a następnie połącz je z odpowiednimi poziomami piramidy.

czapka – _____

książka – _____

kurs samoobrony – _____

łóżko – _____

markowy zegarek – _____

mikroskop – _____

obóz narciarski – _____

sok owocowy – _____

mieszkanie – _____

plombowanie zęba – _____

portal młodych filmowców – _____

przedstawienie teatralne – _____

telefon komórkowy – _____

B. Poszukaj w sieci zdjęć pokazujących, jak w sytuacjach społecznych zaspokajamy wybrane potrzeby (poniżej przykładowe zdjęcia) i przygotuj ich galerię – możesz w tym celu wykorzystać znane ci programy i aplikacje komputerowe.

Swoje prace wywieście na szkolnym korytarzu. Nie zapomnijcie wskazać źródeł zdjęć!

3. Oglądając telewizję, zabaw się w tropiciela stereotypów „prawdziwej kobiety” oraz „prawdziwego mężczyzny” i wskaż ich najważniejsze atrybuty:

„prawdziwa kobieta”: _____

„prawdziwy mężczyzna”: _____

4. Czy zdarza ci się oceniać innych na podstawie stereotypów, choćby tylko w myślach? Przypomnij sobie pogardliwe określenia, które przychodzą ci do głowy na czyjś widok, np.: „lamus”, „brudas”, „blachara”, „wieśniara” itp. Przyjrzyj się też sobie samemu/samej i zastanów się, do jakiej „szufladki” przygodni obserwatorzy mogliby cię zaklasyfikować (kolor włosów, styl ubierania, spędzania wolnego czasu, ulubiona muzyka itp.). Czy te oceny na pewno byłyby słuszne?

Jaki stereotyp można „przyczepić” do mnie? _____

A teraz wymyśl hasło promujące relacje pozbawione uprzedzeń!

Moje hasło: _____

5. Wyobraź sobie, że do twojej szkoły trafiła kilkuosobowa grupa uczennic i uczniów z jednego z krajów Afryki, Azji lub Ameryki Południowej. Zastanów się, co należałoby zrobić, by poczuli się mniej obco. Co mógłbyś/mogłabyś zrobić, a co mogliby zrobić twoi koledzy, nauczyciele, dyrektor szkoły? Porozmawiaj o tym z koleżanką lub kolegą z ławki, a następnie wypiszcie kilka najlepszych pomysłów.

6. Wykonaj poniższe polecenia.

A. Przypomnij sobie, w co lubiłeś/lubiłaś się bawić w dzieciństwie? A jakie hobby masz teraz? Wypisz wszystko, co ci przyjdzie do głowy. Zaznacz obok, które z tych zainteresowań są powszechnie uważane za „nietypowe” dla twojej płci?

B. Zastanów się, jakie zawody wykonują twoi rodzice, krewni i znajomi. Znajdź wśród nich osoby, które pracują w zawodzie uważanym za „nietypowy” dla ich płci, np. mężczyzn zatrudnionych jako opiekunowie dzieci w przedszkolu lub kobiet będących kierowcami autobusu. Wypisz je poniżej.

7. Wytnij ze strony 143 wybrany rysunek z mrówką i wklej w puste miejsce, dopisując krótki komentarz do lekcji. Możesz także narysować własną, „autorską” mrówkę.

2. Reguły społecznej gry

1. Podaj po jednym przykładzie (innym niż w podręczniku!) normy prawnej, obyczajowej, religijnej.

Norma prawna	
Norma obyczajowa	
Norma religijna	

2. Wyjaśnij krótko, dlaczego zaufanie do innych ludzi jest takie ważne. Na podstawie tekstów z podręcznika, informacji z internetu oraz własnych przemyśleń dokończ zdania:

Jeśli nie ufa się innym ludziom, trudno jest _____.

Polacy najbardziej ufają _____, a najmniej _____.

Na tle innych krajów europejskich poziom zaufania w Polsce jest bardzo _____.

Moim zdaniem zaufanie do innych najlepiej buduje się, gdy _____.

3. Jedną z podstawowych norm życia społecznego jest zasada wzajemności: jeśli człowiek coś od kogoś dostaje, powinien się za to zrewanżować. Jeśli coś komuś dajesz, to możesz się spodziewać, że ten ktoś ci się kiedyś odwdzięczy. I odwrotnie – jeśli od kogoś coś otrzymujesz, czujesz się zobowiązany, by to w jakiś sposób „oddać”. Zasada wzajemności buduje zaufanie oraz pozwala przewidywać, jak zachowają się inni. Spróbuj wyobrazić sobie życie swojej klasy i szkoły bez zasady wzajemności. Dopisz do każdego z poniższych zdań dwa „ciągi dalsze” – jeden najbardziej prawdopodobny, i drugi – ze złamaniem zasady wzajemności.

- Ania pożyczyła Paulinie swój zeszyt do historii.

A. Tydzień później Paulina _____

B. Tydzień później Paulina _____

- Na prośbę uczniów nauczycielka wiedzy o społeczeństwie w swoim wolnym czasie zorganizowała wycieczkę do redakcji lokalnej gazety.

A. Gdy miesiąc później nauczycielka szukała kogoś do pomocy w przygotowaniu wystawy,

B. Gdy miesiąc później nauczycielka szukała kogoś do pomocy w przygotowaniu wystawy,

- Uczniowie ósmej klasy zaprosili siódmoklasistów na spotkanie dyskusyjnego klubu filmowego.

A. Kilko uczniów siódmej klasy _____

B. Kilko uczniów siódmej klasy _____

4. Dla każdego z zachowań (I – VII) dobierz jedną sytuację (A – H), do której ono pasuje, oraz taką, w której opisane zachowanie byłoby całkowicie nie na miejscu.

I. Ania zręcznym ruchem przewróciła kolegę na podłogę.	☐
II. Jacek zdjął marynarkę i zaczął nią wymachiwać nad głową.	☐
III. Klementyna weszła za kotarę i postawiła krzyżyk w odpowiednim miejscu kartki.	☐
IV. Andrzej na wszystkie pytania odpowiadał tym samym słowem i nie musiał dać żadnego fantu.	☐
V. Pani Jaworska narzekała, że Bartek ma ubogie słownictwo i dlatego jego wypracowanie jest nieciekawe.	☐
VI. Gdy kobieta i mężczyzna wyszli na zewnątrz, znajomi obsypali ich ryżem i drobnymi monetami.	☐
VII. Uczniowie wyszli z ławek, żeby podzielić się na mniejsze grupy, które miały zajmować się zbieraniem informacji na temat partii politycznych w Polsce.	☐
A. Kościół	E. Koncert rockowy
B. Lekcja języka polskiego	F. Zajęcia z wiedzy o społeczeństwie
C. Gra w pomidora	G. Lokal wyborczy
D. Trening dżudo	H. Sala sądowa

5. Wpisz trzy przykłady zachowań, które twoim zdaniem nie mogą być tolerowane w klasie. Uzasadnij dlaczego. Zastanów się, czy można sformułować ogólną zasadę wyznaczającą granicę tolerancji, a następnie ją zapisz.

1. _____
2. _____
3. _____

Ogólna zasada:

6. Pracując w parach (lub indywidualnie), przypomnijcie sobie sytuację, gdy ktoś (może ty sam/sama?) przeciwstawił się poniżaniu lub ośmieszaniu kogoś. Dlaczego i jak to zrobił? Dlaczego ludzie nie zawsze tak reagują? Czego się obawiają?

Sformułujcie kilka rad dla tych, którzy chcieliby się przeciwstawić temu, co mówią albo robią inni. Mogą to być np. wskazówki: „Liczy się refleks – zareaguj od razu, bo potem będziesz żałował/żałowała, że milczałeś/milczałaś”, „Dziś ty bronis kogoś, jutro on/ona obroni ciebie”, „Pomóż wyśmiewanej osobie, porozmawiaj z nią”, „Powiedz o tym, co się wydarzyło komuś dorosłemu – pomożesz zapobiec następnym takim sytuacjom”.

- _____
- _____
- _____
- _____

7. Zapoznaj się z poniższą listą obowiązków i odpowiedz na pytania: Jakie są źródła tych obowiązków? Kto ma takie obowiązki? Z czego wynikają? Odpowiedzi wpisz do tabeli.

	Jakie są źródła tego obowiązku?	Kto ma taki obowiązek?	Z czego wynika ten obowiązek?
wystawienie uczniowi/uczennicy oceny na koniec roku szkolnego			
opieka nad chorym rodzicem			
parkowanie w wyznaczonym miejscu			
naprawa lub wymiana wadliwego towaru			

8. Podaj po jednym przykładzie obowiązku wynikającego z:

zasad moralnych: _____

pełnionej funkcji: _____

prawa: _____

przrzeczenia: _____

umowy: _____

9. Poniżej opisano trzy sytuacje społeczne (A, B, C), w których przedstawiono odpowiedzialność za innych. Zanalizuj każdą z nich, odpowiadając na sześć pytań:

1. Na czym polega obowiązek?
2. Kto ma taki obowiązek?
3. W stosunku do kogo jest to obowiązek?
4. Z czego wynika ten obowiązek?
5. Jakie mogą być nagrody za spełnienie tego obowiązku?
6. Jakie mogą być kary za niespełnienie tego obowiązku?

A. Zakład pracy powinien wypłacić swoim pracownikom pensję najpóźniej 28. dnia każdego miesiąca.

B. Parafialne koło charytatywne organizuje wyjazd wakacyjny dla dzieci z ubogich rodzin.

C. Dyspozytor ma obowiązek wysłać karetkę pogotowia ratunkowego do osoby w sytuacji nagłego zagrożenia życia i zdrowia.

3. Jak zdobywać informacje i jak z nich korzystać?

1. Zastanówcie się, skąd ludzie czerpią informacje o wydarzeniach z życia publicznego? Wypiszcie znane wam źródła informacji i podzielcie je na bardziej ogólne kategorie (np. gazety codzienne, czasopisma, książki, radio, telewizja, portale informacyjne, strony internetowe, portale społecznościowe, kontakty z przedstawicielami instytucji państwowych, samorządowych czy organizacji politycznych lub społecznych, inni obywatele, obwieszczenia, plakaty lub ogłoszenia uliczne). Jakie główne zalety i ograniczenia mają poszczególne źródła? Wnioski zapiszcie w postaci tabelki.

Źródła informacji	Zalety	Ograniczenia
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		

2. Spróbuj określić, jakie będą najbardziej odpowiednie źródła informacji w następujących sytuacjach:

- Pan K. zamierza kupić działkę budowlaną i chce się dowiedzieć, jakie są plany zagospodarowania terenu w gminie Koronowo Wielkie.

OD CZASU, JAK W NASZYM
MRÓWISKU ZAŁOŻONO INTER-
NET, NIE MAMY PROBLEMU
Z SZUKANIEM INFORMACJI.

- Przed swoim kolejnym wystąpieniem sejmowym poseł N. zamierza zgromadzić dane na temat poziomu bezrobocia w Polsce w ciągu ostatnich 5 lat.

- Krysia, uczennica klasy ósmej, musi się zdecydować, do jakiej szkoły ma zdawać, ale najpierw chce się dowiedzieć, jaka panuje atmosfera i jacy są nauczyciele w trzech liceach, o których myśli.

- Amelia, studentka historii, chce się dowiedzieć, jakie prawa i wolności są zagwarantowane w konstytucjach państw sąsiadujących z Polską.

3. Sformułuj dwie przeciwstawne oceny podanych niżej faktów.

Przykład: *Stare kina są zamykane.*

1. *Jak to dobrze, że stare, brudne i ciasne kina są zamykane i zastępowane przez nowoczesne obiekty.*
2. *To okropne, że piękne, klimatyczne stare kina są zamykane i wypierane przez wielkie, komercyjne molochy.*

W 2017 roku w Polsce wybudowano 1641 kilometrów autostrad i 1611 kilometrów dróg ekspresowych.

1. _____
2. _____

Konferencja Światowej Organizacji Antydopingowej WADA odbędzie się w 2019 roku w Katowicach.

1. _____
2. _____

W przyszły poniedziałek lekcje zaczną się i skończą dwie godziny później.

1. _____
2. _____

4. Aby umieć korzystać z informacji, trzeba się nauczyć odróżniać fakty od opinii i komentarzy. Nie zawsze jest to całkiem proste, ale warto próbować! Sprawdź się sam/sama, wykonując dwa poniższe polecenia.

A. Wskaż tekst, który zawiera informacje, a który opinie. W kratce obok wpisz odpowiednio literę „I” lub „O”.

93 proc. nastolatków posiada smartfony i wykorzystuje je do wyszukiwania informacji, komunikacji ze znajomymi, słuchania muzyki oraz do gier cyfrowych – wynika z badania przeprowadzonego przez Bibliotekę Narodową. Smartfony umożliwiają także lekturę tekstu cyfrowego w każdej sytuacji. Jednocześnie badanie wykazało, że w ostatnich czterech latach nastąpił wzrost poziomu czytelnictwa nastolatków w czasie wolnym – z 62 do 65 proc.

www.edunews.pl, 15.06.2018 r.

Może młode pokolenie chwyciło się nowych narzędzi, bowiem po prostu uznało je za przydatne, funkcjonalne, ułatwiające życie. A zatem źródła ich zachowań i postaw leżały w nich samych. Może nie są biernym produktem środowiska technologicznego – po prostu z niego sensownie korzystają, odpowiadając na potrzeby ciała i umysłu.

www.edunews.pl, 25.07.2018 r.

B. Oto krótkie wprowadzenia do dwóch artykułów zamieszczonych w serwisach informacyjnych. Który z nich to początek komentarza, a który – wiadomości? W kratce obok wpisz odpowiednio literę „K” lub „W”.

100 Mega na 100-lecie

Rząd postanowił, że w latach 2018-2020 tworzona będzie Ogólnopolska Sieć Edukacyjna (OSE). Będzie to telekomunikacyjna sieć łącząca jednostki oświatowe, która zapewni im powszechny i bezpłatny dostęp do usług i zasobów cyfrowych.

www.gov.pl, 22.11.2017 r.

Zakaz handlu w niedziele rozkręci się dopiero w kwietniu

[...] Zgodnie z nowymi przepisami wiele placówek handlowych może być otwartych w niedziele i w ten sposób przejmować stałych klientów placówek zamkniętych w kolejne niedziele. [...] Jak widać, nowe przepisy dla jednych przewidują ograniczenia, dla innych otwierają szansę na rozwój. A czy będzie się im to opłacało, zdecydują klienci zostawiający w nich swoje pieniądze.

Mateusz Rzemek, www.rzeczpospolita.pl, 21.03.2018 r.

5. Wytnij ze strony 143 wybrany rysunek z mrówką i wklej w puste miejsce, dopisując krótki komentarz do lekcji. Możesz także narysować własną, „autorską” mrówkę.

CZY JEŚLI MÓWIĘ, ŻE KRÓLOWA JEST
GŁUPIA, TO FAKT CZY OPINIA?

4. O porozumiewaniu się i nieporozumieniach

1. Pracując w parach, przeczytajcie „Dobre rady” na s. 24 – jedna osoba czyta i wyjaśnia koleżance lub koledze rady dla mówiącego, druga dla słuchającego. Następnie wybierz dwie wskazówki (jedną dla mówcy i jedną dla słuchacza), które ty uważasz za najważniejsze. Wypisz je poniżej i przy każdej wyjaśnij, co się zwykle dzieje, gdy rozmówcy ich nie przestrzegają.

Ważna wskazówka dla mówcy: _____

Uważam, że jest to ważne, ponieważ _____

Ważna wskazówka dla słuchacza: _____

Uważam, że jest to ważne, ponieważ _____

2. Poniżej znajdziesz trzy tezy. Zaznacz krzyżykiem te, z którymi się zgadzasz. Znajdź do nich po jednym argumentie i kontrargumentie.

Wagarowicze powinni być odprowadzani do szkoły przez policję lub straż miejską. ☐

argument: _____

kontrargument: _____

Samorządy uczniowskie w polskich szkołach nie mają możliwości działania. ☐

argument: _____

kontrargument: _____

Mundurki szkolne to przeżytek. ☐

argument: _____

kontrargument: _____

3. Chociaż nie musisz koniecznie mieć własnego zdania w każdej sprawie, to jednak, jeśli już je masz, warto, byś umiał/umiała sformułować swoją opinię i ją uzasadnić. Wykonaj poniższe polecenia.

A. Zastanów się, czy zgadzasz się z następującym poglądem: „Agresywni młodzi ludzie powinni być usuwani ze szkół”. Zapisz swoją odpowiedź w ramce poniżej („Tak, zgadzam się”/„Nie, nie zgadzam się”), następnie krótko wyjaśnij, dlaczego tak sądzisz. Zastanów się również, jakich argumentów mogłyby użyć osoby, które mają opinię odmienną od twojej.

Agresywni młodzi ludzie powinni być usuwani ze szkół.

(zapisz swoją odpowiedź)

B. Zapisz w formie spójnej wypowiedzi swoją opinię wraz z uzasadnieniem oraz argumentami, na które mogliby się powołać jej przeciwnicy. Użyj poniższego schematu. Oto przykład:

Uważam, że zdawać egzamin na prawo jazdy motorowerem i kładem mogą tylko osoby, które ukończyły 18 lat, **ponieważ** młodzi ludzie są często niedostatecznie odpowiedzialni, jeżdżą nieostrożnie, stwarzając zagrożenie zarówno dla samych siebie, jak i innych, **choć** zdają sobie sprawę, że niebezpiecznie jeździ także wielu dorosłych kierowców, którzy wcale nie zachowują się bardziej odpowiedzialnie niż młodzi.

Uważam, że _____,

ponieważ _____,

choć _____

4. Na podstawie tekstu „Mieć własne zdanie i umieć je wyrażać” (podręcznik, s. 26–27) podaj przykłady argumentów (innych niż w podręczniku), odwołujących się do wspólnoty doświadczeń, zdrowego rozsądku oraz do emocji słuchaczy. Wymyśl je sam/sama lub znajdź w internecie (np. przemówienia sławnych ludzi).

- wspólnota doświadczeń

- zdrowy rozsądek

- emocje

5. Przeczytaj wskazówki „Jak dyskutować?” (podręcznik, s. 29), a następnie wysłuchaj dyskusji ekspertów/ekspertek i/lub publicystów/publicystek w radiu lub telewizji (np. niedzielnej audycji „Salon polityczny Trójki” w Polskim Radiu, programu „Warto rozmawiać” w TVP 1 czy „Ława polityków” w TVN 24). Zanotuj swoje spostrzeżenia, odnosząc się do poniższych pytań.

1. Czy prowadzący/prowadząca dyskusję panował/panowała nad jej przebiegiem? Czy pilnował/pilnowała, by uczestnicy mogli wyrazić swój pogląd? Czy traktował/traktowała wszystkich tak samo, nikomu nie utrudniał/nie utrudniała wypowiedzi? _____

2. Czy uczestnicy nawzajem się słuchali, nie przerywali sobie, nie obrażali się nawzajem? Czy mówili na temat? Czy używali argumentów merytorycznych i czy jasno je formułowali? Czy potrafisz streścić pogląd każdego z dyskutantów? _____

3. Czy ta dyskusja pomogła ci zrozumieć problem i wyrobić własne zdanie, czy wręcz przeciwnie? Czy zachęciła cię do interesowania się jakimś konkretnym problemem lub życiem publicznym w ogóle? _____

5. Bez współpracy ani rusz!

1. Podaj przykłady dwóch znanych ci grup (formalnej i nieformalnej), których działania są szczególnie pożyteczne i skuteczne. Zastanów się, dlaczego każda z tych grup funkcjonuje tak dobrze? Podaj trzy najważniejsze według ciebie cechy, które decydują o jej sprawności. Uzupełnij poniższą tabelę.

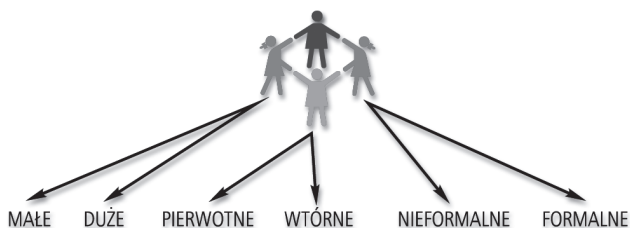
Grupa formalna	
Jakie jej działania uważasz za szczególnie pożyteczne?	
Cechy	1. 2. 3.
Grupa nieformalna	
Jakie jej działania uważasz za szczególnie pożyteczne?	
Cechy	1. 2. 3.

2. Wpisz w odpowiednie miejsce w tabeli grupy, do których należysz lub kiedyś należałeś/należałaś, łącznie z grupami nieformalnymi (np. koledzy z podwórka) czy krótkotrwałymi. Do jakich grup byś je zaliczył/zaliczyła:

⇒ małych czy dużych (M/D)?

⇒ pierwotnych czy wtórnych (P/W)?

⇒ nieformalnych czy formalnych (NF/F)?

Grupy, których jestem (byłem/byłam) członkiem/członkinią	M/D	P/W	NF/F
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

3. Zdaniom wypowiedzianym przez ośmiu członków pewnej grupy przyporządkuj pełnione przez nich funkcje (1 – 8). Wpisz odpowiednią cyfrę obok każdego zdania.

- „Leszek, nazbierasz drewna, a wy, Hania i Piotrek, przygotujcie kielbaski na ognisko”. ☐
- „Najlepsza na ognisko jest olcha, dym olchowy pięknie pachnie”. ☐
- „Przecież przedwczoraj padało, na pewno drewno jest mokre, a poza tym w okolicy nie widzę ani jednej olchy, tylko jakieś pokręcone sosenki. Kielbaski będą całe czarne”. ☐
- „To ognisko jest bez sensu. Po co się tak męczyć. Ja idę do domu pograć na komputerze”. ☐
- „Piotrek, uważaj, bo tu pełno krowich placzków! A zresztą, już nie musisz uważać, ha, ha! Żartowałem!”. ☐
- „Pomóżcie mi, wszystko się rozsypało. Ojej, jak tu ciemno”. ☐
- „Gdzie moja gitara, pogram sobie tymczasem...”. ☐
- „Dlaczego mówicie, że dla mnie na pewno nie starczy kielbasy?”. ☐

1. Błazen	2. Buntownik	3. Ekspert	4. Kozioł ofiarny
5. Krytykant	6. Luzak	7. Sierotka	8. Szef

4. Wyjaśnij własnymi słowami, w sposób zrozumiały np. dla młodszego kolegi lub koleżanki, co oznaczają poniższe pojęcia:

promocja – _____

sojusznik – _____

sponsor – _____

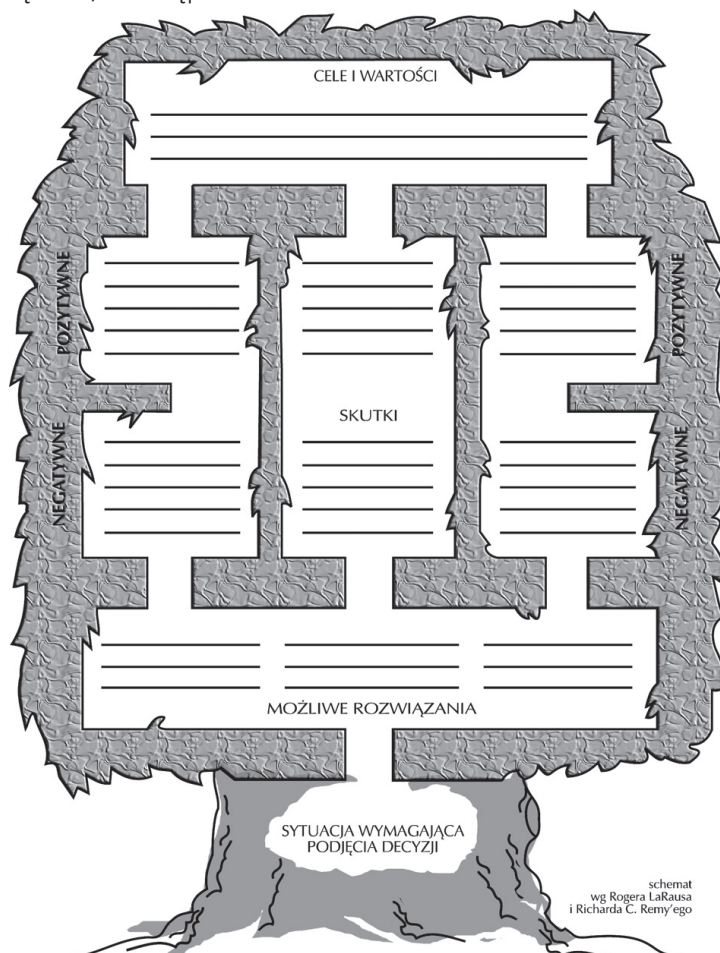
5. Zaprojektuj ulotkę zachęcającą mieszkańców twojej miejscowości do udziału w akcji społecznej (np. wspólne malowanie graffiti), jaka miała – lub będzie miała – miejsce w twojej szkole.

6. Trudne decyzje

1. Jakie dwie ważne decyzje będziesz musiał/musiła podjąć w tym tygodniu? A w najbliższym roku? Wpisz je do tabeli, a następnie porozmawiaj o nich z koleżanką lub kolegą z ławki.

Decyzje, jakie muszę podjąć w tym tygodniu	Decyzje, jakie muszę podjąć w najbliższym roku
1. _____	1. _____
2. _____	2. _____

2. Jacek i Ewa chodzą do ósmej klasy szkoły podstawowej. Zastanawiają się, czy po skończeniu szkoły wybrać liceum ogólnokształcące, technikum czy szkołę branżową. Wyobraź sobie, że są podobni do ciebie, a ich sytuacja życiowa jest taka jak twoja. Za pomocą drzewa decyzyjnego przeanalizuj decyzje, jakie byś podjął/podjęła na miejscu Jacka lub Ewy. Wpisz możliwe rozwiązania, a następnie oceń ich skutki.

3. Wyjaśnij własnymi słowami, na czym polegają trzy najczęściej stosowane sposoby podejmowania decyzji w sprawach dotyczących grupy i innych społeczności. Podaj po jednym przykładzie decyzji z życia swojej rodziny, klasy, szkoły, miejscowości, Polski (lub innego kraju), które zostały tak właśnie podjęte. Uzupełnij poniższą tabelkę.

U NAS DECYZJE
PODEJMUJE SIĘ
TYLKO W JEDEN
SPÓSÓB.
ZGADNIJCIE JAKI?

Sposób podejmowania decyzji	Jak to się robi?	Przykłady
• głosowanie		
• konsensus, czyli zgoda		
• decyzja lidera		

4. Napisz, jaki sposób podejmowania decyzji byłby twoim zdaniem najlepszy, a jaki najgorszy w następujących sytuacjach:

1. Silnik samolotu zaczął się palić, należy podjąć decyzję o przymusowym lądowaniu.

najlepszy sposób: _____

najgorszy sposób: _____

2. Zastanawialiśmy się we trójkę, jak spędzić sobotnie popołudnie w gronie rówieśników.

najlepszy sposób: _____

najgorszy sposób: _____

3. Obywatele państwa mają zdecydować, kto będzie prezydentem.

najlepszy sposób: _____

najgorszy sposób: _____

4. Rodzina X zastanawia się, dokąd pojechać na przejażdżkę samochodem.

najlepszy sposób: _____

najgorszy sposób: _____

5. Uczniowie i uczennice mają wybrać muzykę, przy której będą tańczyć na dyskotecce.

najlepszy sposób: _____

najgorszy sposób: _____

6. Wpisz własny przykład: _____

najlepszy sposób: _____

najgorszy sposób: _____

7. Negocjacje zamiast kłótni

1. Wypełnij miniankiety.

1. Czy często rezygnujesz z przedstawienia swojej opinii, nawet jeśli nie zgadzasz się ze zdaniem koleżanek czy kolegów?	TAK ☐	NIE ☐
2. Czy często się obrażasz, gdy inni mają do ciebie pretensje?	TAK ☐	NIE ☐
3. Czy bardzo cię złości, gdy ktoś ci odmawia?	TAK ☐	NIE ☐
4. Czy wolisz ustąpić, gdy spieracie się z kolegą (koleżanką)?	TAK ☐	NIE ☐
5. Czy w czasie kłótni używasz wyzwisk i przekleństw?	TAK ☐	NIE ☐
6. Czy potrafisz zwrócić uwagę osobie, która klnie w twoim towarzystwie?	TAK ☐	NIE ☐
7. Czy zdarza ci się w czasie kłótni wyjść i trzasnąć drzwiami?	TAK ☐	NIE ☐
- (wymyślcie swoje pytania)

8. _____ TAK ☐ NIE ☐
9. _____ TAK ☐ NIE ☐
10. _____ TAK ☐ NIE ☐

2. Wyjaśnij własnymi słowami, co oznaczają następujące pojęcia:

konflikt – _____

negocjacje – _____

mediacje – _____

kompromis – _____

3. Przejrzyj gazety z ostatnich dni, obejrzyj wiadomości telewizyjne, posłuchaj radiowych, wejdź na strony serwisów internetowych i wykonaj polecenia.

A. Wynotuj cztery przykłady toczących się w Polsce i na świecie negocjacji, zarówno politycznych, jak i gospodarczych.

Negocjacje toczą się m.in. w następujących sporach:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

B. Wybierz jeden z wymienionych przypadków i opracuj „kartę negocjacji” według zamieszczonego wzoru.

KARTA NEGOCJACJI

1. Jakie są strony negocjacji?

2. Czego dotyczą negocjacje?

3. Jakie są stanowiska i interesy stron?

4. Kto reprezentuje obie strony?

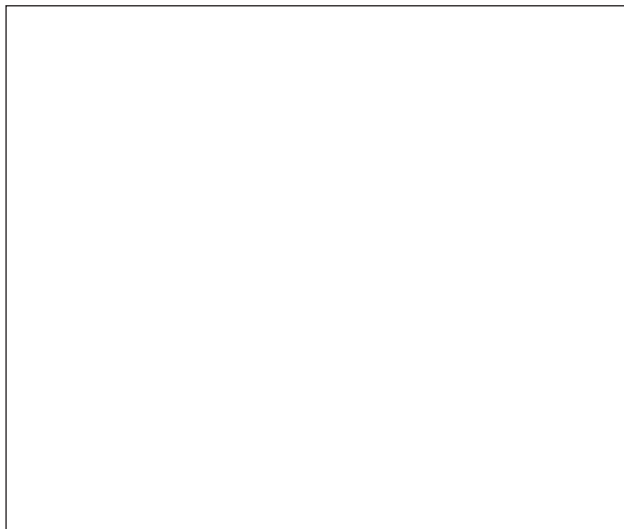
5. Jak długo toczą się negocjacje?

6. Czy były w nich momenty przełomowe?

7. Jaki będzie twoim zdaniem ich ostateczny rezultat?

4. Wytnij ze strony 143 wybrany rysunek z mrówką i wklej w puste miejsce, dopisując krótki komentarz do lekcji. Możesz także narysować własną, „autorską” mrówkę.

CIEKAWIE,
JAK WYGLĄDAŁOBY
ZASTOSOWANIE
STYLU TWARDEGO
DO ROZWIĄZYWANIA
KONFLIKTU
Z MRÓWKO-
JADEM?

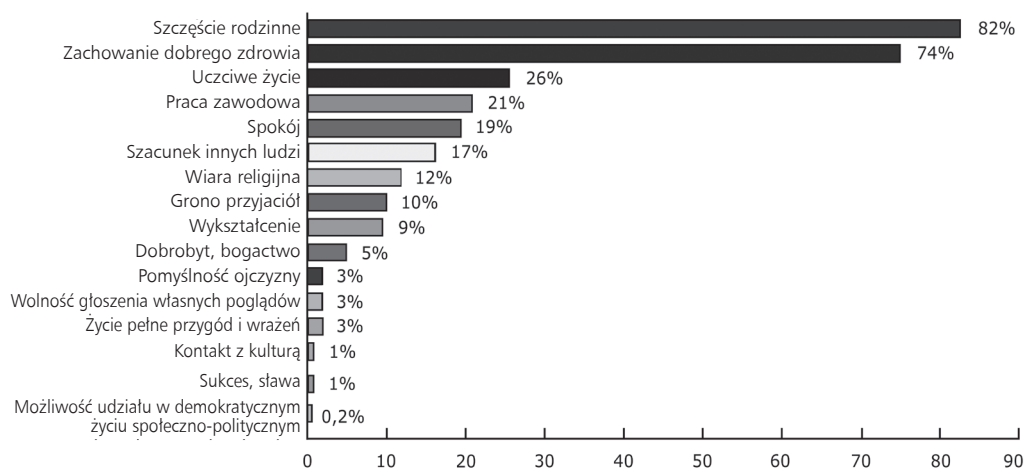
ROZDZIAŁ II. W RODZINIE I W SZKOLE

1. Rodzina, ach rodzina

1. Wykonaj poniższe zadania.

A. Czy dla Polaków rodzina jest ważna? Sformułuj opinię w tej sprawie, odwołując się do wyniku sondażu i własnych obserwacji. A jakie wartości ty uważasz za najważniejsze? Jak odpowiedziałbyś/odpowiedziałybyś na poniższe pytania?

Ludzie kierują się różnymi wartościami. Z podanej na karcie listy proszę wskazać maksimum trzy wartości, które uważa Pan(i) za najważniejsze w życiu.

Źródło: Centrum Badania Opinii Społecznej, badanie „Wartości i normy”, sierpień 2013 r.

Uwaga! Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ ankietowani mogli wskazywać różne wartości.

B. Jak Pan(i) sądzi, czy człowiekowi potrzebna jest rodzina, żeby rzeczywiście być szczęśliwy, czy raczej uważa Pan(i), że bez rodziny można żyć równie szczęśliwie?

Człowiekowi potrzebna jest rodzina, żeby rzeczywiście być szczęśliwy – 85%

Bez rodziny można żyć równie szczęśliwie – 12%

Trudno powiedzieć – 3%

Źródło: Centrum Badania Opinii Społecznej, badanie „Rodzina – jej współczesne znaczenie i rozumienie”, marzec 2013 r.

2. Sporządź „mapę” swojej rodziny według wskazówek zawartych w ćwiczeniu „Rodzinna mapa” (podręcznik, s. 52). Wykonując ją, konsultuj się z rodzicami i dziadkami. Zacznij od wpisania w kontury domku imion osób, z którymi mieszkasz.

3. Przeczytaj tekst o przemianach współczesnej rodziny i wykonaj ćwiczenia.

Zdaniem socjologów rodzina ulega ciągłym przemianom. Miejsce dawnej rodziny wielopokoleniowej zajęły dzisiaj:

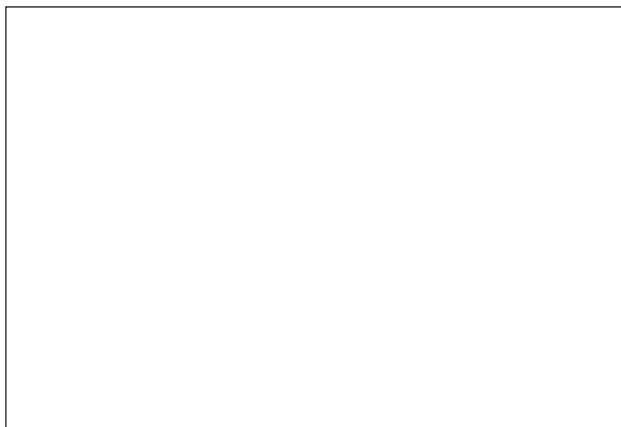
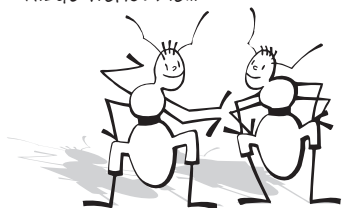
- rodzina mała, zwana też nuklearną, którą tworzą jedynie rodzice i dzieci. Rodziny małe mogą być pełne lub niepełne (np. samotny rodzic z własnym lub adoptowanym dzieckiem, bezdzietne małżeństwo lub partnerzy);
- rodzina rozszerzona, spotykana najczęściej na wsi, składa się zazwyczaj z trzech spokrewnionych ze sobą pokoleń. Czasem wchodzi do niej też krewni z linii bocznej: wujowie, ciotki, czy kuzyni;
- rodzina patchworkowa, zwana też zrekonstruowaną lub wielorodzinną, która powstaje w wyniku ponownego zakładania rodzin przez jednego lub oboje rodziców po rozwodzie. Rodzina taka składa się z dwójki partnerów posiadających dzieci ze swoich poprzednich związków, często też posiadających dziecko z nowego związku.

A. Pracując w parach, znajdźcie przykłady na wszystkie kategorie rodzin w waszych ulubionych książkach i serialach.

B. A jaka jest twoja rodzina? Kto ją tworzy i do jakiej kategorii byś ją przypisał/przypisała? Czy znasz przykłady z dalszej części rodziny lub sąsiedztwa, które są ilustracją pozostałych rodzajów?

4. Wytnij ze strony 143 wybrany rysunek z mrówką i wklej w puste miejsce, dopisując krótki komentarz do lekcji. Możesz także narysować własną, „autorską” mrówkę.

U NAS MŁODE
MRÓWKI POTRAFIĄ
POSŁUGIWAC SIĘ
KOMPUTEREM,
A STARE TYLKO DO
NIEGO WCHODZIĆ...

2. O gospodarstwie domowym

1. Wybierz swój ulubiony serial emitowany w telewizji albo jakąś ciekawą książkę, a następnie wykonaj zadania.

A. Wypisz wszystkie gospodarstwa domowe, które tworzą bohaterowie serialu telewizyjnego lub książki.

B. Korzystając z informacji zdobytych na lekcji, wypisz źródła dochodów gospodarstw domowych i spróbuj odgadnąć (lub po prostu wymyślić), jacy wymienieni wcześniej bohaterowie filmowi i literaccy je osiągają.

- Przykład: dochód z działalności gospodarczej – Ula Mostowiak (serial „M jak miłość”) lub praca etatowa – Ignacy Borejko (Małgorzata Musierowicz „Kwiat kalafiora”).

2. Zastanów się, na co ostatnio wydałeś/wydałaś kieszonkowe. Czy zostały Ci jakieś oszczędności? Czy na bieżąco wydajesz całą gotówkę, którą dysponujesz, czy też gromadzisz fundusze na jakiś cel? Teraz pomyśl, co mógłbyś/mogłabyś zrobić, aby wydatki były mniejsze niż dochody. Spróbuj zaplanować swój budżet na kolejne miesiące, korzystając z formularza na s. 29.

BUDŻET UCZNIA/UCZENNICY

DOCHODY				
	miesiąc	miesiąc	miesiąc	RAZEM
dochody z dodatkowej pracy				
stypendia				
kieszonkowe				
inne				
RAZEM DOCHODY				

WYDATKI				
	miesiąc	miesiąc	miesiąc	RAZEM
1) Koszty stałe				
opłata za internet				
obiady w stołówce				
telefon komórkowy/rachunek/karty				
inne				
RAZEM KOSZTY STAŁE				

	miesiąc	miesiąc	miesiąc	RAZEM
2) Wydatki codzienne				
słodycze/jedzenie				
napoje				
kosmetyki				
ubrania				
buty				
gazety/czasopisma				
książki				
zabawki				
gry/programy komputerowe				
płyty cd/muzyka				
inne				
RAZEM WYDATKI CODZIENNE				

	miesiąc	miesiąc	miesiąc	RAZEM
3) Wydatki okazjonalne				
prezenty urodzinowe/imieninowe				
wydatki świąteczne				
rozrywka				
inne				
RAZEM WYDATKI OKAZJONALNE				

BUDŻET UCZNIA/UCZENNICY	miesiąc	miesiąc	miesiąc	RAZEM
DOCHÓD				
SUMA WYDATKÓW				
RÓŻNICA				

3. Spróbuj opracować budżet wycieczki klasowej do Warszawy, Krakowa lub w góry. Koszt wyjazdu jednego ucznia nie może przekroczyć 350 złotych.

A. Zdecyduj:

- jaki środek transportu wybierzesz – _____
- jak długo będzie trwała wycieczka – _____
- gdzie będziecie nocować – _____
- gdzie będziecie się żywić – _____
- co chcecie zwiedzić – _____

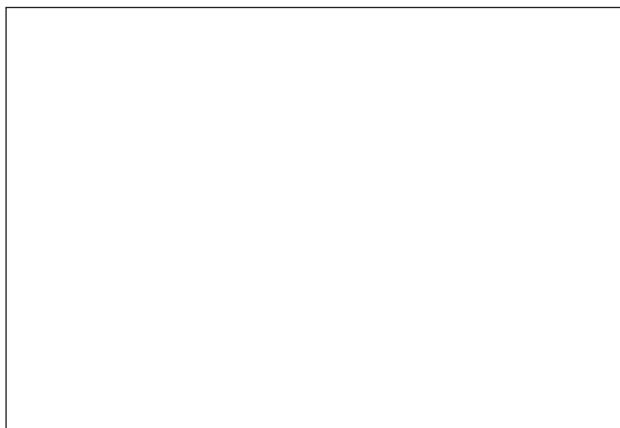
B. Uzupełnij tabelkę (możesz też skorzystać z arkusza kalkulacyjnego programu komputerowego Excel). Przy ustalaniu, ile co będzie kosztować, posługuj się realnymi danymi (sprawdzonymi za pomocą internetu lub dzięki kontaktowi z odpowiednimi instytucjami).

Uwaga: Jeśli jakieś koszty nie występują w budżecie, to w odpowiednich polach wpisujemy „0”.

Lp.	Rodzaj kosztu	Sposób kalkulacji	Koszt łączny
1.	Koszt usługi autokarowej		
2.	Koszt noclegów dla uczestników, opiekunów i kierowców	liczba uczestników x liczba nocy x cena 1 noclegu dla 1 osoby	
3.	Koszt wyżywienia uczestników wycieczki, opiekunów i kierowców	liczba uczestnika x dzienne wyżywienie x liczba dni	
4.	Koszt usługi przewodnika		
5.	Koszty biletów wstępu dla uczestników oraz opiekunów (muzea, wystawy itp.)		
6.	Koszty biletów do teatru/kina lub na inną imprezę dla uczestników oraz trzech opiekunów		
7.	Koszt ubezpieczenia uczestników wycieczki i opiekunów		
8.	Koszt opieki nauczycieli nad uczniami w czasie wycieczki		
9.	Inne koszty (jakie?)		
Koszt razem			
Koszt na 1 uczestnika (koszt razem/ liczbę uczestników)			

4. Wytnij ze strony 143 wybrany rysunek z mrówką i wklej w puste miejsce, dopisując krótki komentarz do lekcji. Możesz także narysować własną, „autorską” mrówkę.

JEDZIECIE NA
WYCIECZKĘ? BYŁE
TYLKO NIE
DO NASZEGO LASU...

3. Szkoła jako wspólnota

1. Na podstawie informacji zawartych w ramce „Kto i za co odpowiada w szkole?” (podręcznik, s. 60) dopasuj wymienione poniżej kompetencje do poszczególnych organów szkoły.

	Dyrektor szkoły	Rada pedago- giczna	Rada szkoły
• zatwierdza plan pracy szkoły			
• opiniuje plan finansowy szkoły			
• sprawuje opiekę nad uczniami			
• zatrudnia i zwalnia nauczycieli i innych pracowników szkoły			
• występuje z wnioskiem o odwołanie dyrektora szkoły			
• sprawuje nadzór pedagogiczny nad nauczycielami			
• kieruje działalnością szkoły			
• przewodniczy radzie pedagogicznej			
• zatwierdza wyniki klasyfikacji i promocji uczniów			
• przyznaje nauczycielom nagrody			
• uchwała statut szkoły			
• występuje z wnioskiem w sprawie zajęć pozalekcyjnych			
• gromadzi dodatkowe fundusze, np. ze składek, darowizn			
• ustala szkolny plan nauczania			

2. Wyobraź sobie, że masz tylko 50 słów, by znajomym z wakacji napisać wiadomość mailową o swojej szkole i jej codziennym życiu. Jak mógłbyś/mogłabyś ją scharakteryzować? Co w niej lubisz, a co chciałbyś/chciałabyś zmienić? Najpierw wynotuj poniżej najważniejsze punkty, a potem – licząc słowa – napisz krótką charakterystykę szkoły.

3. Dokończ zdania:

Jestem członkiem/członkinią samorządu uczniowskiego, ponieważ _____

Jako członek/członkini samorządu uczniowskiego mogę mieć wpływ na _____

4. Zbierz najważniejsze informacje o szkole i opracuj kartę „Moja szkoła w liczbach” – może ona stać się integralnym elementem folderu o twojej szkole.

MOJA SZKOŁA W LICZBACH

- Dyrektor szkoły _____
- Zastępca dyrektora _____
- Organ prowadzący szkołę, charakter szkoły (publiczna, niepubliczna¹) _____
- Liczba uczniów _____ • Liczba nauczycieli _____ • Liczba oddziałów (klas) _____
- Pracownie przedmiotowe _____ • Pracownia komputerowa _____
- Inne informacje: _____

5. Oceń, czy poniższe zdania (A – E) są prawdziwe, czy fałszywe. Wpisz obok słowo „prawda” lub „fałsz”.

- A. Najważniejszym prawem ucznia jest prawo do zabawy _____
- B. Uczeń ma prawo znać wszystkie swoje oceny _____
- C. Godność ucznia wyklucza stosowanie jakichkolwiek kar przez nauczycieli _____
- D. Godność ucznia wyklucza stosowanie kar cielesnych _____
- E. W szkołach obowiązuje wolność sumienia i wyznania _____

¹ Szkoły niepubliczne w Polsce dzielą się na społeczne, szkoły związków wyznaniowych i prywatne.

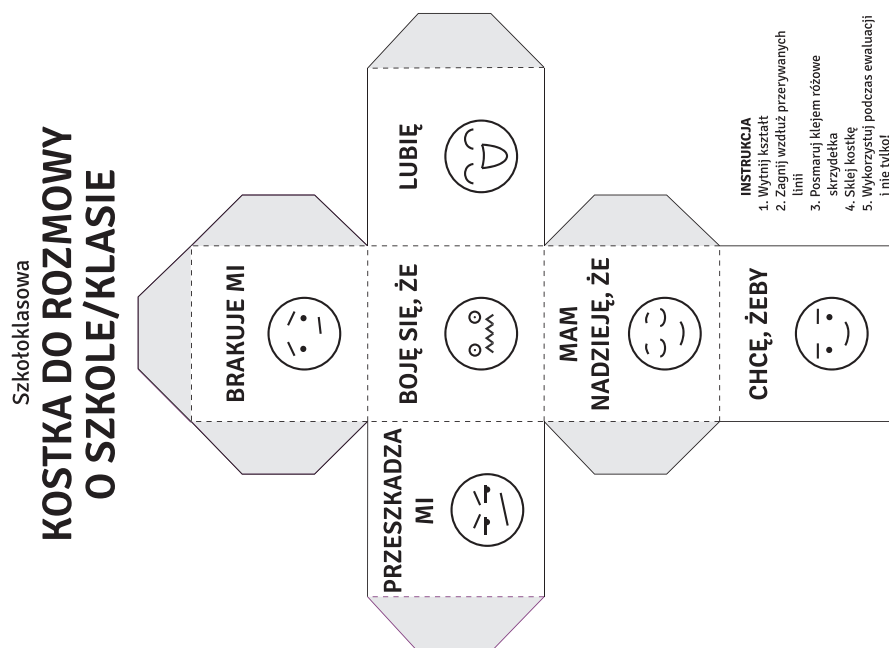
6. Co zrobić, gdy twoje prawa uczniowskie zostały naruszone? Uzupełnij zdania.

- Najpierw porozmawiaj z _____ – być może w tej rozmowie przyda się pomoc wychowawcy.
- Jeśli to nie przyniesie oczekiwanego efektu – poproś o wsparcie _____.
- Osobą, która podejmuje najważniejsze w szkole decyzje, jest _____ – zwróć się do niego z tą sprawą.
- Pamiętaj o istnieniu dwóch ważnych organów szkolnych: _____ oraz samorządu uczniowskiego – one także mogą się stać twoimi sojusznikami.
- A gdy zawiodą wszystkie szkolne procedury i instytucje – szukaj pomocy w naszym _____!
- W ostateczności można się odwołać do opinii publicznej za pośrednictwem lokalnej prasy, radia lub portalu _____.
- Niektórzy szukają pomocy u _____ Praw Dziecka.

7. Szkoła to miejsce, gdzie spędzacie wiele godzin waszego życia, czasem radosnych, a czasem smutnych. Warto więc porozmawiać o tym, jak w niej się czujecie i wspólnie zaplanować, co można by zrobić, by wasza szkoła była miejscem przyjaznym i otwartym na pomysły młodych ludzi. Pomoże wam w tym tzw. kostka ewaluacyjna.

Uwaga! Taką rozmowę można poświęcić sytuacji w waszej klasie i panującej w niej atmosferze. To dobry wstęp do wspólnego działania, aby tę atmosferę poprawić.

4. Jak żyją Polacy?

1. Przyjrzyj się poniższym rysunkom i dopasuj do nich podpisy (A – D). Wpisz odpowiednią literę obok każdego rysunku. Jakie zawody wykonują przedstawieni na nich ludzie? Do jakich warstw społecznych należą? Odpowiedzi wpisz w puste okienka.

A. pracuje w małej restauracji na przedmieściach Gdańska.

B. prowadzi własną firmę komputerową we Włodawie.

C. ma w okolicach Poznania duże gospodarstwo rolne.

D. uczy WF-u w zespole szkół w Tucholi.

2. Wymyśl postaci bohaterów nowej polskiej powieści obyczajowej albo telenoweli.

Uwaga: postaci te powinny reprezentować wszystkie wymienione w tekście „Społeczeństwo, w którym żyjemy” (podręcznik, s. 66–67) warstwy społeczne (mogą to być pojedyncze osoby lub całe rodziny). Jeśli wymyślasz film, zaproponuj obsadę aktorską tego serialu i wymyśl jego tytuł!

3. Wybierz dowolną grupę zawodową (np. nauczyciele, pielęgniarzy, kolejarze, właściciele małych firm, robotnicy, rolnicy). Korzystając z informacji uzyskanych od jej przedstawicieli, z internetu, książek i filmów oraz na podstawie własnej obserwacji, krótko ją scharakteryzuj.

Grupa zawodowa: _____

- Na czym polega ich praca? _____

- Co przynosi im satysfakcję, a co ich frustruje w pracy? _____

- Jaka jest sytuacja materialna osób należących do tej grupy? _____

- Jakiego rodzaju mają wykształcenie? _____

- Czy cieszą się społecznym uznaniem? _____

- Jaki jest ich styl życia? Jak spędzają wolny czas? Jak się ubierają? _____

- W jaki sposób zajęcie, które wykonują, zmieniło się w ciągu ostatnich 20 lat i jak prawdopodobnie będzie się dalej zmieniać? _____

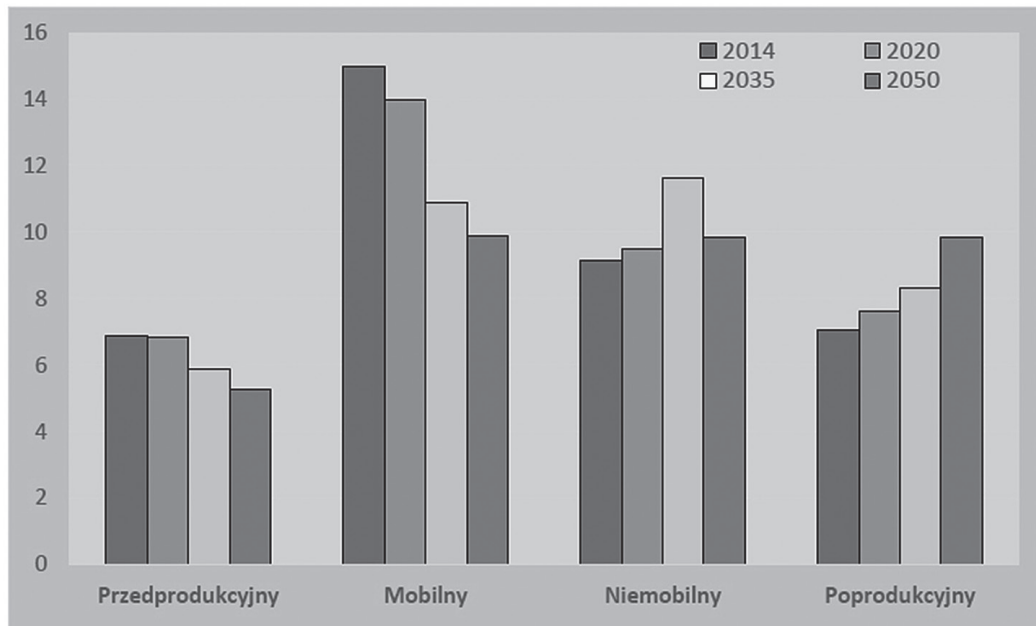
4. Korzystając ze słowników i internetu, opracuj minisłownik społecznych problemów współczesnej Polski. Podaj krótkie definicje następujących pojęć (ich listę możesz oczywiście rozszerzyć):

- bezrobocie – _____
- kryzys gospodarczy – _____
- nierówności społeczne – _____
- przestępczość – _____
- ubóstwo – _____
- uzależnienia – _____
- wykluczenie społeczne – _____
- _____ – _____
- _____ – _____

5. Wyobraź sobie, że jesteś socjologiem/socjolożką i musisz zbadać, jak młodzi Polacy widzą swoją sytuację życiową i jak oceniają szanse na przyszłość. Ułóż kilka pytań do wywiadów, które mógłbyś/mogłabyś przeprowadzić na ten temat z uczniami szkoły podstawowej (zapisz je poniżej). Ćwiczenie to możesz wykonać wspólnie z koleżanką lub kolegą z klasy. Gdy wszystkie pary sformułują swoje pytania, podzielcie się pomysłami i ułóżcie wspólną listę – będziecie mogli ją wykorzystać, realizując projekt pt. „Problemy młodych w naszej miejscowości”.

6. Prognozy demograficzne pozwalają obecnie przewidzieć, jak w ciągu najbliższych kilku bądź kilkudziesięciu lat zmieni się liczba i struktura ludności w Polsce. Zapoznaj się z poniższym wykresem i odpowiedz na pytania. Wyjaśnienie najważniejszych terminów znajdziesz na końcu ćwiczenia.

Ludność według ekonomicznych grup wieku w wybranych latach (w mln)

Źródło: Prognoza ludności rezydującej dla Polski na lata 2015–2050, GUS.

A. Jakie informacje na temat ludności Polski prezentuje wykres?

B. Jak zmieni się liczba ludności w Polsce w ciągu najbliższych 30 lat? Czy będzie się zwiększać czy zmniejszać?

C. W której kategorii zmniejszy się liczba ludności w roku 2020, 2035 i 2050, a w której wzrośnie?

D. Jak oceniasz prognozowane zmiany?

E. Pracując w zespołach, zaproponujcie działania, które mogłyby odwrócić niekorzystne trendy demograficzne i ekonomiczne w naszym społeczeństwie.

Słowniczek terminów (według GUS)

Ludność rezydująca to ogół osób, które mieszkają/przebywają na danym terenie przez okres co najmniej 12 miesięcy.

Ludność w wieku przedprodukcyjnym to osoby w wieku 0–17 lat, które nie osiągnęły jeszcze zdolności do pracy.

Ludność w wieku produkcyjnym to osoby, które osiągnęły wiek zdolności do pracy (mężczyźni w wieku 18–64 lata, a kobiety – w wieku 18–59 lat).

Ludność w wieku produkcyjnym 18–44 lata jest określana jako **ludność w wieku mobilnym**. Osoby należące do tej kategorii wiekowej są – według specjalistów od rynku pracy – zdolne w większym stopniu do zmiany stanowiska, miejsca pracy lub ewentualnego przekwalifikowania się niż osoby w wieku określanym jako niemobilny (mężczyźni w wieku 45–64 lata oraz kobiety – 45–59).

Ludność w wieku poprodukcyjnym to osoby, które osiągnęły wiek emerytalny i mogą zakończyć pracę zawodową (mężczyźni – 65 lat i więcej, kobiety – 60 lat i więcej).

7. Odpowiedz krótko na pytania.

a) Czego twoim zdaniem naprawdę trzeba się porządnie uczyć?

b) Jakie wiadomości warto zdobyć?

c) Jakie umiejętności mogą się okazać najbardziej potrzebne na rynku pracy?

d) Jakie postawy i cechy warto w sobie wyrabiać?

e) Wypisz rzeczy, których chciałabyś/chciałbyś się nauczyć przed ukończeniem edukacji szkolnej.

8. Uzupełnij tabelę poniżej. W pierwszej kolumnie wypisz rzeczy, które cię interesują, i zastanów się, czy na tych pasjach możesz zbudować swoją karierę zawodową. W trzeciej kolumnie tabeli określ, jakie zawody i zajęcia związane ze swoimi pasjami mógłbyś/mogłabyś wykonywać. Natomiast w drugiej kolumnie wypisz, co możesz zrobić, by przejść od dzisiejszej pasji do zajęcia, jakie chcesz wykonywać w przyszłości (dla każdego zainteresowania osobno). Przedstaw koleżance lub koledze z ławki efekty swojej pracy. Uwaga: Na stronie <http://doradztwo.ore.edu.pl/> znajdziesz wszystkie potrzebne informacje, które mogą ci pomóc w wyborze drogi kształcenia bądź zawodu.

Co mnie interesuje?	Jak przejść od dzisiejszej pasji do przyszłego zawodu?	Jakie zawody i zajęcia mógłbym/mogłabym wykonywać?

doradztwo edukacyjno-zawodowe

postaw na przyszłość

ŚCIEŻKI KSZTAŁCENIA	GDZIE ZNAJDĘ POMOC	WYBIERAM ZAWÓD	RYNEK PRACY	VADEMECUM DORADCY
MULTIMEDIA	PRZYDATNE LINKI	PROGRAMY I WSDZ		

9. Wybierz trzy szkoły, do których chciałbyś/chciałabyś pójść po ósmej klasie. Zgromadź informacje o nich (skorzystaj z internetu, zapytaj znajomych uczęszczających do danych szkół lub odwiedź je osobiście), a następnie sporządź ich opisy, wypełniając tabelkę.

Dane o szkole	Szkoła	Szkoła	Szkoła
Poziom nauczania			
Profile lub rozszerzone kierunki nauczania			
Prawdopodobieństwo zdania na studia			
Zajęcia pozalekcyjne			
Osiągnięcia uczennic i uczniów tej szkoły			
Wysokość dodatkowych opłat (np. język, basen itp.)			
Wysokość czesnego (dotyczy szkół niepublicznych)			
Atmosfera, czyli klimat szkoły			
Towarzystwo, czyli jacy ludzie tam chodzą			
Odległość od miejsca zamieszkania			
Budynek szkolny i jego wyposażenie (np. pracownia komputerowa)			
Inne elementy (np. ścianka do wspinania)			

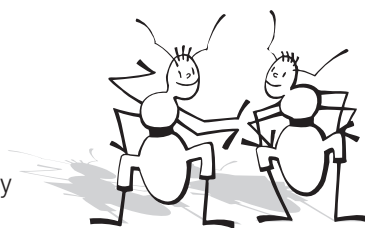
ROZDZIAŁ III. MAŁE OJCZYZNY I WSPÓLNE PAŃSTWO

1. Tożsamości lokalne i regionalne

1. Wynotuj w punktach najważniejsze informacje o swojej gminie:

- położenie – województwo, powiat, warunki geograficzne
- mieszkańcy – liczba ludności, ciekawe postaci
- historia – najważniejsze wydarzenia
- gospodarka – przemysł, usługi, rolnictwo
- edukacja – szkoły, instytucje edukacyjne
- kultura – instytucje, wydarzenia
- media lokalne – prasa, radio, telewizja, serwisy internetowe
- wypoczynek, sport i turystyka – obiekty, trasy, ludzie
- imprezy – festiwale, zawody, jarmarki itp.
- ciekawostki.

– ZROBIŁAM FOLDER
NASZEGO MROWISKA.
– ŚWIETNIE. TYLKO NIE
POKAZUJ GO DZIKOWI.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____
- _____
- _____
- _____

2. Podaj dwie największe zalety i dwie wady twojej gminy. Następnie wypisz swoją receptę na naprawę największej bolączki twojej gminy.

Zalety:

1. _____

2. _____

Wady:

1. _____

2. _____

Recepta dla mojej gminy

Gmina

Województwo

Powiat

Rp.

Data wystawienia

Podpis

3. Wejdź na stronę internetową swojej gminy i sprawdź, czy znajdują się na niej ciekawe informacje lub propozycje dla młodych ludzi. Wypisz je, a jeśli nie znajdziesz żadnych, zaproponuj, co mogłoby się znaleźć w „zakładce” dla młodych obywateli.

4. Korzystając z wyszukiwarki internetowej, znajdź po dwa przykłady samorządów zawodowych i samorządów mieszkańców. Dowiedz się, czym się zajmują i czym się różnią od samorządu terytorialnego. Sformułuj swoje własne wyjaśnienie słowa „samorząd”.

Samorząd zawodowy, np.: _____

Samorząd mieszkańców, np.: _____

Samorząd to _____

5. Zaznacz w tabelce, czym twoim zdaniem powinna się zajmować władza centralna, a czym lokalna. A może uważasz, że są sprawy, którymi władza nie powinna się zajmować wcale, pozostawiając je trosce samych obywateli, prywatnych firm itp.?

	Władza centralna	Władza lokalna	Sami obywatele
1. Utrzymanie armii			
2. Drogi miejskie			
3. Autostrady			
4. Latarnie uliczne			
5. Więzienia			
6. Policja			
7. Ochrona granic			
8. Szkoły podstawowe			
9. Szkoły ponadpodstawowe			
10. Wyższe uczelnie			
11. Banki			
12. Kina			
13. Teatry			
14. Szpitale			
15. Internet			

6. Wyjaśnij na przykładach z własnej miejscowości i okolicy, po czym można poznać, że w Polsce realizowane są zasady decentralizacji i pomocniczości. Zastanów się, jak wyglądałby np. remont waszej szkoły, sprzątanie parku albo zakup komputera do lokalnej biblioteki, gdyby te zasady nie obowiązywały.

- zasada decentralizacji – _____
- zasada pomocniczości – _____

7. Dowiedz się, gdzie mieszczą się najwyższe urzędy centralne w państwie oraz urzędy samorządowe w twojej gminie, powiecie i województwie. Ustal ich dokładne adresy pocztowe i mailowe, a następnie zaprojektuj wizytówkę jednej z osób sprawujących władzę w kraju, w twoim województwie, powiecie lub gminie, w dwóch wersjach: w języku polskim i obcym:

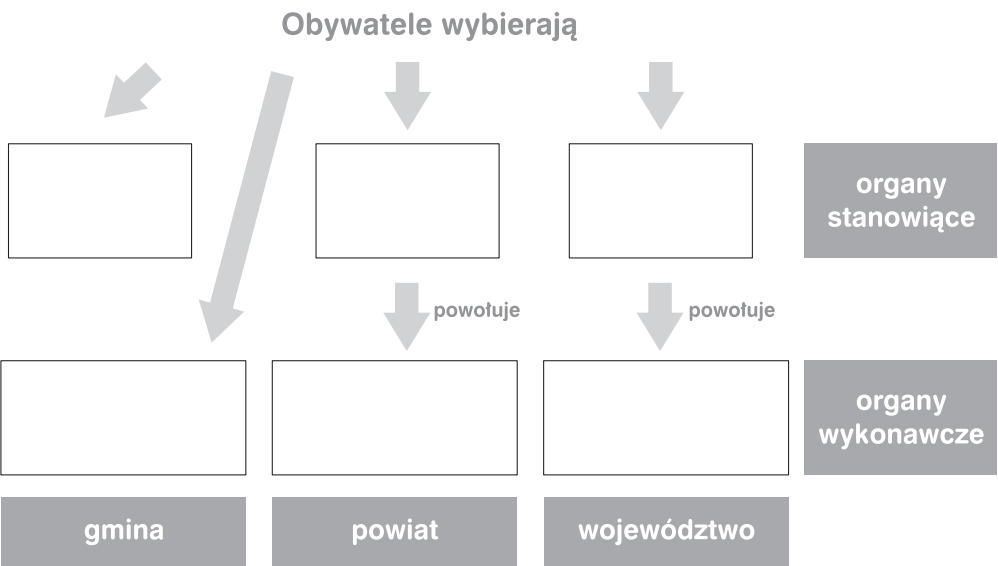
- Prezydenta RP,
- Marszałka Sejmu RP,
- Marszałka Senatu RP,
- Prezesa Rady Ministrów (premiera),
- wojewody, czyli przedstawiciela rządu w twoim województwie,
- marszałka sejmiku twojego województwa,
- starosty twojego powiatu,
- prezydenta miasta/burmistrza/wójta.

POLSKA Funkcja: premier RP Imię i nazwisko: Adres: 00-583 Warszawa, Aleje Ujazdowskie 1/3 e-mail:	POWIAT Funkcja: Imię i nazwisko: Adres: e-mail:
WOJEWÓDZTWO Funkcja: Imię i nazwisko: Adres: e-mail:	GMINA Funkcja: Imię i nazwisko: Adres: e-mail:

wersja w języku polskim

wersja w języku obcym

8. Uzupełnij schemat zgodnie z zasadami wyborów władz samorządowych.

2. Naród i państwo

1. Dopisz ciąg dalszy zdań:

Naród to _____

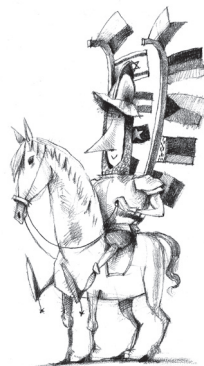
Państwo to _____

2. Podaj po jednym przykładzie, innym niż w podręczniku, państwa wielonarodowego, państwa narodowego i narodu bez państwa.

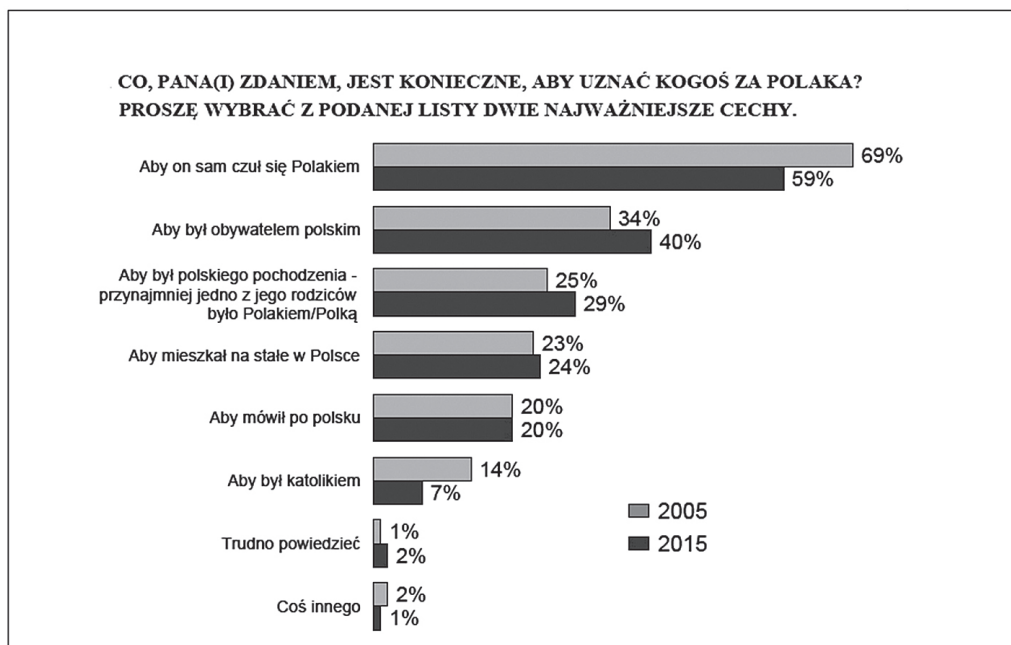
Państwo wielonarodowe – _____

Państwo narodowe – _____

Naród bez państwa – _____

3. Zapoznaj się z zamieszczonymi poniżej wynikami badania opinii publicznej, w którym pytano o to, co jest konieczne, aby uznać kogoś za Polaka (każdy z badanych mógł wskazać kilka czynników). Jakie cechy badani wskazywali najczęściej, a jakie najrzadziej? Co o tym sądzisz? Które z kryteriów wskazanych w tym badaniu uważasz za najistotniejsze, a które twoim zdaniem nie mają żadnego znaczenia? Wybierz pod dwa czynniki i uzasadnij swój wybór.

Źródło: Centrum Badania Opinii Społecznej, badanie „Tożsamość narodowa i postrzeganie praw mniejszości narodowych i etnicznych”, lipiec 2015 r.

Uważam, że najważniejszymi cechami, żeby kogoś uznać za Polkę/Polaka, są:

ponieważ:

Według mnie nie mają wielkiego znaczenia:

ponieważ:

4. Na podstawie podanych informacji odgadnij, o jakich narodach tu mowa. Czy wiesz, jak nazywają się stolicy ich państw? Do podanych przykładów dobierz odpowiednie zdjęcie, wpisując w kratkę właściwą liczbę.

A. Jaki to naród:

- zjednoczył się w 1989 roku, a aktem symbolizującym zjednoczenie było obalenie muru dzielącego pewne miasto
- mieszka między Odrą a Renem.

☐

B. Jaki to naród:

- jego przedstawiciel pojawia się w znanym powiedzeniu: „Polak... dwa bratanki”,
- zamieszkuje kraj, przez który przepływa Dunaj.

☐

C. Jaki to naród:

- jego język jest obecnie najpopularniejszy na świecie,
- mieszka na wyspie.

☐

D. Jaki to naród:

- wydał na świat wielu malarzy impresjonistów,
- jego słynnym przywódcą był Napoleon Bonaparte.

☐

E. Jaki to naród:

- w dawnych czasach rządził nim car,
- należał do niego kompozytor Piotr Czajkowski, autor słynnego baletu „Jezioro Łabędzie”.

F. Jaki to naród:

- zamieszkuje półwysep w kształcie buta,
- jego wybitnymi przedstawicielami byli: Krzysztof Kolumb, Leonardo da Vinci i Michał Anioł.

5. Przeczytaj wypowiedź prof. Leszka Kołakowskiego na temat stereotypów. Wykonaj polecenia A, B, C i D.

Pod tym względem stereotypy narodowe nie różnią się od innych. Jak działają stereotypy, można zobaczyć na dowolnym przykładzie. Anglia, jak wiemy, ma reputację kraju dżdżystego. Reputacja ta nie opiera się na studiach statystyk meteorologicznych, ale na spontanicznej quasi-generalizacji. Skoro reputacja została już utrwalona, szczególna logika, albo raczej szczególny mechanizm nielogiczny, zaczyna działać. Kiedy deszcz pada we Francji, to po prostu deszcz pada. Ale każdy deszczowy dzień w Anglii daje nam potwierdzenie stereotypu: to jest kraj dżdżysty. Lecz przeciwna reguła nie funkcjonuje: słoneczny dzień w Anglii jest wtedy logicznie bez znaczenia, nie kłóci się wtedy z reputacją kraju. Nasze zwykłe, codzienne myślenie nie daje się w tych sprawach uleczyć, (...) potrzebujemy stereotypów, bo w sumie jesteśmy umysłowo w lepszej formie, jeśli trwają one nietknięte w duszy.

Stosuje się to, rzecz jasna, do stereotypów narodowych. Każdy naród czy plemię wytwarzają stereotypy swoich sąsiadów, a także innych, lepiej czy gorzej znanych plemion; stereotypy te często ujawniają w połowie respekt, a w połowie pogardę. I tak na przykład „wiemy”, że Niemcy są zdyscyplinowani i pozbawieni poczucia humoru, że Anglicy są spolegliwi, a horyzonty umysłowe mają ciasne, Polacy są odważni i niezdolni do systematycznej roboty, Żydzi są inteligentni i pozbawieni taktu, Amerykanie przyjaźnie odnoszą się do ludzi i są naiwni, Czesi umieją dobrze i ciężko pracować, a są małostkowi i chciwi, Francuzi są dowcipni i niepoważni, Włosi umieją cieszyć się życiem, a liczyć na nich nie można, często też oszukują i tak dalej. Nigdy nie zabraknie przykładów, które stereotyp potwierdzają, a przeciwprzykłady się nie liczą; stereotypy są zawsze bezpiecznie obwarowane, a gdy spotkamy się ze sprzeciwem, mamy zawsze niezawodną siatkę bezpieczeństwa: „Ach tak, wiem przecież, że są wyjątki”, „niektórzy z moich najlepszych przyjaciół” itp.

Leszek Kołakowski, „O stereotypach narodowych” w: „Mini-wykłady o maxi-sprawach”, Wydawnictwo Znak, Kraków 2003

A. Czy wspomniane w tekście stereotypy pomagają, czy szkodzą w relacjach pomiędzy narodami? Podaj dwa argumenty dla uzasadnienia swojej odpowiedzi.

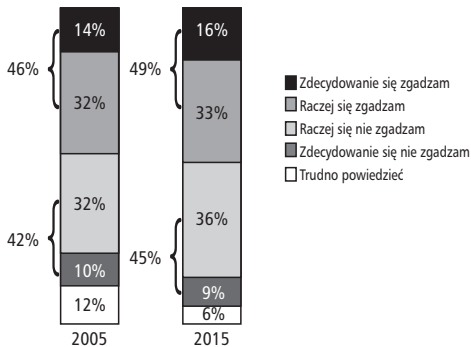
B. Czy więcej stereotypów twoim zdaniem powstaje na temat ludzi i narodów mieszkających w pobliżu, czy oddalonych od siebie? Uzasadnij odpowiedź.

C. W jaki sposób można przezwyciężyć stereotypowe myślenie w samym/samej sobie?

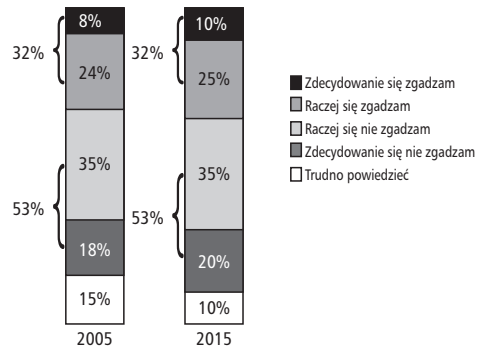
D. Zadanie dla ambitnych: wyjaśnij, jak rozumiesz użyte w tekście określenie „spontaniczna quasi-generalizacja”.

6. Porównaj poniższe wykresy (A-B). Jaki jest stosunek badanych do problemu integracji migrantów w nowym kraju? Jak wytłumaczysz różnice w danych? A jaka jest twoja opinia w tej kwestii? Uzasadnij swoje zdanie.

PROSZĘ POWIEDZIEĆ, CZY ZGADZA SIĘ PAN(I) CZY TEŻ NIE ZGADZA ZE STWIERDZENIEM, ŻE OSOBY MIESZKAJĄCE NA STAŁE W POLSCE, KTÓRE NIE SĄ POLAKAMI, POWINNY JAK NAJSZYBCIEJ PRZYJAĆ POLSKĄ KULTURĘ I JĘZYK JAKO WŁASNE

PROSZĘ POWIEDZIEĆ, CZY ZGADZA SIĘ PAN(I) CZY TEŻ NIE ZGADZA ZE STWIERDZENIEM, ŻE POLACY MIESZKAJĄCY NA STAŁE W INNYCH KRAJACH NIŻ POLSKA POWINNI JAK NAJSZYBCIEJ PRZYJAĆ KULTURĘ I JĘZYK TYCH KRAJÓW JAKO WŁASNE

Źródło: Centrum Badania Opinii Społecznej, badanie „Tożsamość narodowa i postrzeganie praw mniejszości narodowych i etnicznych”, lipiec 2015 r.

3. Mniejszości narodowe w Polsce

1. Przeczytaj tekst „Co to są mniejszości narodowe?” (podręcznik, s. 89) i wykonaj poniższy test. Postaw znak „+” przy zdaniu, które uważasz za prawdziwe, a znak „-” przy zdaniu błędnym. Uzasadnij odpowiedź.

- Mniejszościami narodowymi nazywamy takie grupy obywateli, które mają przewagę liczebną na terytorium danego państwa. ☐

- Mimo iż Adam uważa się za Niemca mieszkającego w naszym kraju, to jest członkiem narodu polskiego, ponieważ urodził się w Polsce i ma polskie obywatelstwo. ☐

- Polacy stanowią mniejszość narodową w Rosji, natomiast Rosjanie nie są mniejszością narodową w Polsce. ☐

- Adalbert von Winkler nie miał prawa sam zmieniać swej przynależności narodowej i dlatego powinien być uznawany, choćby wbrew swojej woli, za Niemca. ☐

2. Napisz, jakie prawa przysługujące mniejszościom narodowym zostały naruszone w poniższych sytuacjach. Sprawdź to w odpowiednich aktach prawnych zamieszczonych na stronie KOSS online. Pamiętaj, że mniejszości mają także wszystkie te prawa i wolności, co inni obywatele danego państwa:

- Władze miasta A zabroniły przedstawicielom mniejszości narodowych posługiwania się językiem ojczystym w środkach komunikacji miejskiej.

- Dzieciom obywateli reprezentujących jedną z mniejszości narodowych w kraju B odmówiono prawa uczęszczania do szkoły, w której zajęcia są prowadzone w ich ojczystym języku. Uznano, że mogą one chodzić do szkół dostępnych dla wszystkich.

- Władze państwa C zabroniły wydawania gazet w języku ojczystym mniejszości narodowych. Stwierdziły, iż wszyscy obywatele powinni korzystać ze źródeł informacji publikowanych w języku urzędowym.

- Sąd Najwyższy państwa D nie uznał odwołania przedstawicieli mniejszości narodowej i utrzymał w mocy decyzję sądu wojewódzkiego, który odmówił rejestracji ich stowarzyszenia. Sąd uznał, że organizacja wyraża interesy narodowe obce większości społeczeństwa.

- Władze państwa E zabroniły przedstawicielom mniejszości narodowych uczestnictwa w międzynarodowym kongresie na temat praw mniejszości, który odbył się w jednym z państw europejskich.

3. Wymień po trzy przykłady mniejszości narodowych i etnicznych żyjących na terenie Polski i sprawdź, jaka jest liczebność oraz kiedy ich przedstawiciele pojawili się w naszym kraju.

Mniejszości narodowe:

1. _____
2. _____
3. _____

Mniejszości etniczne:

1. _____
2. _____
3. _____

4. Przez długie wieki Polska – podobnie jak większość europejskich krajów – była terenem bezustannych migracji. Przywędrowali tu ludzie poszukujący pracy i domu, osiedlali się ci, którzy uciekali przed religijnymi prześladowaniami, jeszcze inni przyjeżdżali, by zdobyć wykształcenie. Cudzoziemcami byli między innymi: żona Mieszka I, Dobrawa, słynny rzeźbiarz Wit Stwosz, malarz Bernardo Bellotto, zwany Canaletto, czy ojciec Fryderyka Chopina, Mikołaj. We współczesnej Polsce także mieszka wielu imigrantów, a ich liczba stale rośnie. Ponad 300 tysięcy przebywa w Polsce legalnie, pozostali (nikt nie wie, ilu ich tak naprawdę jest) – często nielegalnie. Pochodzą z Ukrainy, Rosji, Wietnamu, Białorusi, Armenii, Stanów Zjednoczonych, Chin i wielu innych krajów.

Jak często ty sam/sama stykasz się z obcokrajowcami mieszkającymi w Polsce? Z jakich krajów pochodzą? Dlaczego tu przyjechali? Jaka jest ich sytuacja? Jeśli to możliwe – przeprowadź rozmowę z wybraną osobą i dowiedz się, jak wygląda jej życie w Polsce. Jakie ma problemy, plany na przyszłość?

4. Co to znaczy być patriotą?

1. Na podstawie informacji zawartych w tekście „Człowiek i ojczyzna” (podręcznik, s. 94) spróbuj określić, jaką postawę wyrażają poniższe hasła. Zaznacz prawidłową odpowiedź.

A – patriotyczną B – nacjonalistyczną C – szowinistyczną D – kosmopolityczną

1. TAM OJCZYŻNA, GDZIE CZŁOWIEKOWI JEST DOBRZE

A B C D

2. LICZY SIĘ TYLKO DOBRO MOJEGO KRAJU

A B C D

3. MÓJ KRAJ: CO DOBRE – ZACHOWAĆ, CO ZŁE – NAPRAWIĆ

A B C D

4. POLSKA DLA POLAKÓW

A B C D

KOCHAM SVOJE
MROWISKO,
ALE SZANUJĘ
TEŻ INNE!

2. Czy czujesz się związany z miejscem, w którym mieszkasz lub z którego pochodzisz? Co cię z nim najsilniej łączy? Ludzie, wydarzenia, miejsca, opowieści, wspomnienia, plany? Napisz krótką wypowiedź na ten temat.

3. Pracując w parach lub małych zespołach, wymyślcie dwa hasła – jedno promujące Polskę, a drugie waszą miejscowość lub region. Przetłumaczcie je na język angielski, niemiecki lub francuski (skonsultujcie tłumaczenia z nauczycielami tych języków).

Dla chętnych: Opracujcie plan imprezy lub kampanii internetowej promującej Polskę za granicą, w której można wykorzystać te hasła.

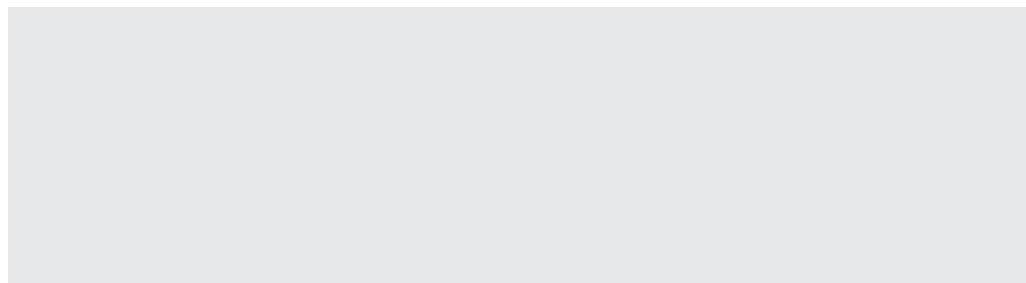
4. Opracujcie trasę dwudniowej wycieczki po waszym regionie dla rówieśników z innej części Polski lub innego kraju. Wykonajcie poniższe polecenia.

A. Zaproponujcie miejsca, które trzeba koniecznie odwiedzić.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

B. Korzystając z mapy internetowej lub innej aplikacji, narysuj trasę zaplanowanej wycieczki i zaznacz na niej najważniejsze miejsca.

Uwaga: Warto zadbać, by wasi koledzy i koleżanki mieli w czasie wycieczki okazję zapoznać się nie tylko z historią, tradycjami i zwyczajami twojego regionu, ale także z jej dniem dzisiejszym - najciekawszymi instytucjami kulturalnymi, nowymi inwestycjami, czy terenami rekreacyjnymi i sportowymi.

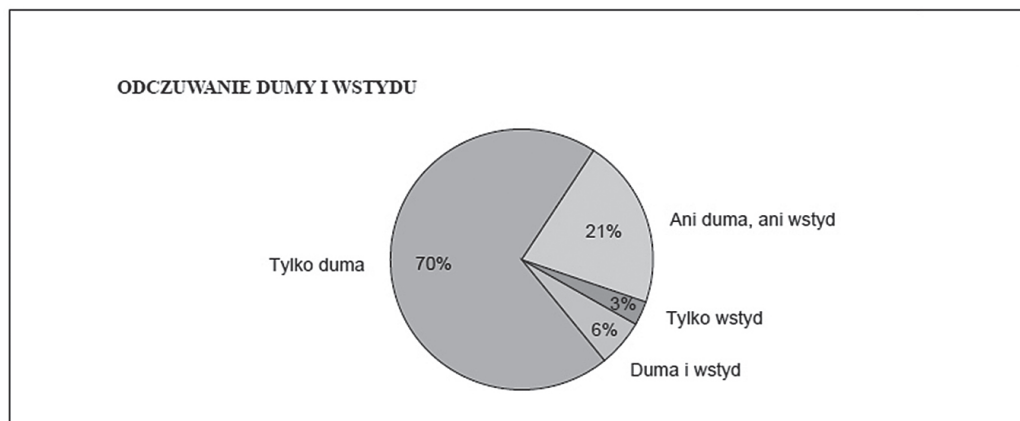
C. Wybierz jedno z miejsc zaznaczonych na trasie wycieczki i je opisz. Do opisu dołącz zdjęcie lub własnoręcznie wykonany rysunek lub linki do informacji w internecie.

Tu wklej zdjęcie lub rysunek	
---------------------------------	--

5. Czy można równocześnie być przywiązanym do swojej małej (lokalnej) i wielkiej (narodowej) ojczyzny? Uzasadnij odpowiedź, odwołując się do historycznych, literackich lub współczesnych przykładów. A jak to jest w twoim przypadku?

6. Kiedy zrobisz coś dobrze, słyszysz od kogoś: „Możesz być z siebie dumny/dumna”. Bywa też, że ktoś ci powie: „Wstydziłbyś/wstydziłabyś się tak robić”. Mówimy wówczas o indywidualnej odpowiedzialności za swoje czyny. Czy można być dumnym z powodu nie swoich cech, lecz cech grupy, do której się przynależy? Czy można odczuwać dumę lub wstyd z powodu przynależności do jakiegoś narodu? A jeśli już, to czy można być tylko dumnym lub tylko zawstydzonym? Zapoznajcie się z poniższymi danymi i przedyskutujcie w klasie zarówno postawy Polaków w tej kwestii, jak i wasze własne stanowisko.

Czy bycie Polką/ Polakiem jest dla Pana(i) źródłem zarówno dumy, jak i wstydu?

Źródło: Centrum Badania Opinii Społecznej, badanie „Między patriotyzmem a nacjonalizmem”, listopad 2016 r.

5. Cień Zagłady

1. W Polsce przed wojną mieszkali ponad 3 miliony Żydów. Czy wiesz coś na temat żydowskich mieszkańców swojej miejscowości i okolicy? Ilu ich było? Jak żyli? Czym się zajmowali? Spróbuj odnaleźć jakieś ślady kultury żydowskiej, dowiedzieć się, gdzie była synagoga (żydowski kościół), kirkut (cmentarz), jesiwa (szkoła)... Swoimi ustaleniami podziel się z rówieśnikami lub dorosłymi, np. organizując szkolną lub klasową wystawę, publikując informacje na stronie internetowej (szkoły lub serwisu Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN sztetl.org.pl).

2. Na podstawie podręcznika i własnej wiedzy napisz krótkie objaśnienia podanych niżej pojęć:

nazizm – _____

getto – _____

Holokaust – _____

Sprawiedliwy wśród Narodów Świata – _____

Yad Vashem – _____

3. Przeczytaj na stronie internetowej **sprawiedliwi.org.pl** historie osób ratujących Żydów w czasie II wojny światowej nagrodzonych medalem Sprawiedliwy wśród Narodów Świata. Opracuj biogramy trojga Sprawiedliwych, których historie najbardziej cię poruszyły.

4. Sprawdź w podręczniku, a potem w Wikipedii, kim była Irena Sendlerowa. Anna Bikont, w wydanej w 2017 r. książce „Sendlerowa. W ukryciu”, daje bardziej prawdziwy obraz jej osoby i weryfikuje informacje na temat liczby uratowanych dzieci żydowskich w latach II wojny światowej. Autorka nie kwestionuje, że Sendlerowa była bohaterką, lecz pokazuje, w jak trudnym otoczeniu działała wówczas Polki i Polacy oraz polska organizacja podziemna pod kryptonimem „Żegota”. Podkreśla również, że ratowanie Żydów musiało być działaniem zbiorowym, być zorganizowane.

Przeczytaj fragment wywiadu z Anną Bikont, jaki ukazał się w „Gazecie Wyborczej”. Czy zgadzasz się z opinią autorki, że należy badać i opisywać historię Żydów, nawet jeśli prowadzi to do obalenia polskich mitów, a prawda jest bolesna? Porozmawiajcie o tym w klasie.

To może być lektura dla wielu szokująca.

– Chyba tylko dla tych, którzy lubią żyć w świecie mitów. Szczególnie mitów opowiadających o szlachetnych Polakach w szlachetnej Polsce. Historia tymczasem jest zazwyczaj nieco bardziej skomplikowana, szczególnie w czasie wojny.

Jest dzisiaj w naszym kraju wielu uważających, że wojna może być czymś dobrym, bo hartuje ducha i super jest zginąć w powstaniu.

– W mojej książce nic nie jest super, poza bohaterskim kręgiem kobiet, które wraz z Ireną Sendlerową pomagały ratować żydowskie dzieci. Oczywiście opowiadam historie tych, którzy przeżyli, więc w tym sensie książka jest nazbyt optymistyczna. Większość nie przeżyła. I to jest okropne, smutne i przygnębiające. (...) Wszyscy lubimy dające otuchę obrazki i w tym sensie mit jest czymś dobrym. Ale z drugiej strony ten lukrowany mit, paradoksalnie, pomniejsza jej zasługi, bo Sendlerowa jest w nim jedną z niezliczonych Polek i Polaków ratujących Żydów, a prawda jest zupełnie inna. Ratowanie Żydów odbywało się w najlepszym razie w atmosferze polskiej obojętności, a zdarzało się także, że w atmosferze nienawiści do Żydów i prób czerpania z żydowskiego dramatycznego losu zysków. Żadnego masowego ratowania Żydów nie było. Sendlerowa doskonale zdawała sobie z tego wszystkiego sprawę i składała na ten temat zeznanie w jednym izraelskim archiwum. Wiedziała, że w Polsce to jest temat tabu i nie można o tym publicznie mówić.

Źródło: Mike Urbaniak, *Bikont o Sendlerowej: Ateistka i socjalistka stała się idolką prawicy i Kościoła*, <http://weekend.gazeta.pl/weekend/1,152121,22557413,bikont-o-sendlerowej-to-dzisiaj-najwiekszy-paradoks-ze-ta.html>

5. Sprawdź, czy w twojej miejscowości lub najbliższej okolicy mieszka lub mieszkała osoba odznaczona medalem Sprawiedliwy wśród Narodów Świata. A może słyszałeś/słyszałaś o kimś, kto ratował Żydów w czasie wojny, a z jakiegoś powodu nie został uhonorowany? Jeśli to możliwe – skontaktuj się z nim/nią lub najbliższą rodziną i spisz jego/jej historię.

6. Na podstawie informacji z różnych źródeł (telewizja, radio, prasa, internet itp.) wskaż trzy miejsca na świecie, w których obecnie rozgrywa się konflikt na tle narodowościowym, etnicznym lub religijnym. Jakie są strony konfliktu? Ile pochłonął ofiar? Kto i jakie wysiłki podejmuje, by go zażegnać?

1. _____

2. _____

3. _____

7. Odpowiedz na pytania zawarte w ćwiczeniu „Czy można zapobiec?” (podręcznik, s. 108). Jak społeczność międzynarodowa może zapobiegać ludobójstwu i wszelkim zbrodniom przeciw ludzkości? Co my sami możemy zrobić w tej sprawie? Jak przeciwdziałać nienawiści i dyskryminacji w naszym najbliższym otoczeniu? Podyskutujcie o tym w klasie.

3. Pracując w małych grupach, przeanalizujcie jeden z artykułów konstytucji mówiący o wolnościach i prawach politycznych. Sformułujcie argumenty uzasadniające, dlaczego bez gwarancji tych praw wpływ obywateli na życie publiczne byłby ograniczony lub wręcz niemożliwy.

4. Wskażcie, na który przepis konstytucji może się powołać*:

- Obywatel Jerzy, który uważa, że jego mieszkanie zostało niesłusznie przeszukane. ☐
- Dziennikarka Anna, której nie udostępniono informacji o działaniach burmistrza. ☐
- Klasa II A, której petycja do dyrektora szkoły nie została przyjęta. ☐
- Obywatelka Renata, która uważa, że zarabia mniej niż jej koledzy na podobnych stanowiskach tylko dlatego, że jest kobietą. ☐
- Obywatele miasta W., którzy są zdania, że władze miejskie nie prowadzą żadnych działań na rzecz ochrony środowiska. ☐

5. Uzupełnij zdania objaśniające znaczenie podstawowych praw i wolności człowieka, wykorzystując zwroty z ramek, według poniższego wzoru.

- Jeżeli mam prawo do prywatności, to _____
- Jeśli przysługuje mi wolność zgromadzeń, to _____
- Jeśli przysługuje mi wolność sumienia i wyznania, to _____
- Jeśli mam prawo do rzetelnego procesu sądowego, to _____
- Jeśli mam prawo do azylu politycznego w kraju, to _____
- Jeśli mam prawo do posiadania własności, to _____

Wzór:

- Jeśli przysługuje mi wolność słowa, to wolno mi wyrażać publicznie negatywne opinie na temat władzy (punkt 2 z listy wolności), zaś władzom nie wolno cenzurować moich artykułów (punkt D).
- Jeśli mam prawo do udziału w rządzeniu państwem, to znaczy, że mogę kandydować w wyborach do Sejmu i Senatu (punkt 1 z listy dotyczącej praw), władze zaś powinny zorganizować wybory (punkt A).

* Art. 8 naszej konstytucji głosi, że jej przepisy stosuje się bezpośrednio, chyba że stanowi ona inaczej, tzn. że jej przepisy nie są tylko ogólnymi wskazówkami, ale konkretną regulacją, na którą możemy powołać się przed sądem.

PRAWA

MOGĘ: 1. kandydować w wyborach do Sejmu i Senatu; 2. korzystać z usług obrońcy w sądzie; 3. zostać urzędnikiem państwowym; 4. być uznanym/uznaną za niewinnego/niewinną, dopóki nie zostanie udowodniona mi wina; 5. osiedlić się w państwie, w którym prawa i wolności są przestrzegane; 6. wybierać radnych do rady gminy; 7. prowadzić kampanię wyborczą; 8. krytykować burmistrza; 9. żyć w godnych warunkach w innym państwie.

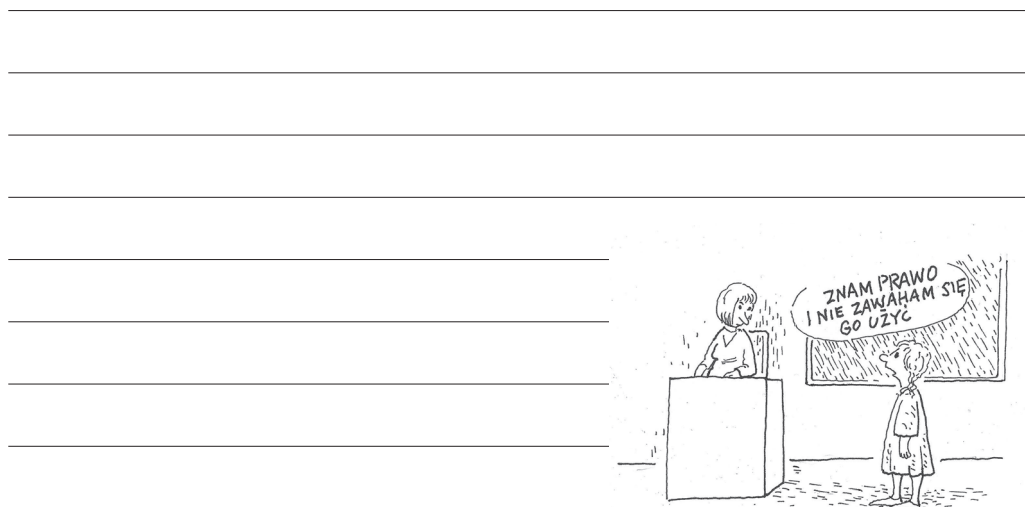
WŁADZE POWINNY: A. zorganizować wybory; B. wyznaczyć obrońcę z urzędu, jeśli nie mam pieniędzy na swojego adwokata; C. rozpatrzyć moją sprawę w rozsądnym terminie; D. zapewnić mi niezawisły sąd; E. dostarczyć mi środków niezbędnych do życia na godnym poziomie; F. jeśli jestem cudzoziemcem, umożliwić korzystanie z tłumacza w sądzie; G. odpowiedzieć na moją skargę przeciwko urzędnikowi; H. udzielić mi azylu.

WOLNOŚCI

WOLNO MI: 1. chodzić do kościoła; 2. wyrażać publicznie negatywne opinie na temat władzy; 3. nie wpuścić do mieszkania policjanta, jeśli nie ma on nakazu rewizji; 4. nosić publicznie symbole religijne; 5. zorganizować demonstrację przeciwko prezydentowi; 6. wydawać swoją gazetę; 7. sprzedawać swoje rzeczy; 8. pikietować pod kuratorium oświaty; 9. umeblować swoje mieszkanie tak, jak chcę; 10. być buddystą/buddystką; 11. mieć samochód; 12. rozmawiać przez telefon na każdy temat; 13. kupić sobie mieszkanie; 14. chodzić na lekcje religii.

WŁADZOM NIE WOLNO: A. zakazać mi chodzenia do kościoła; B. zabrać moich rzeczy bez wyroku sądu; C. podsłuchiwać moich rozmów telefonicznych; D. cenzurować moich artykułów; E. zamknąć mnie w więzieniu za zorganizowanie demonstracji; F. nakazać mi chodzenia na lekcje religii; G. zabronić mi sprzedaży mojego domu; H. nakazać mi uczestniczenia w demonstracji; I. wchodzić do mojego domu bez nakazu rewizji wydanego przez prokuratora; J. nakazać mi składania oświadczeń o tym, jaką religię wyznaję; K. publikować moich danych osobowych.

6. Korzystając z informacji uzyskanych od nauczycieli oraz znalezionych w internecie, ustal, jakie najważniejsze przepisy prawne obowiązują w waszej szkole. Podaj przykłady ustaw (np. o systemie oświaty) i rozporządzeń oraz osobno – wewnętrznych szkolnych uregulowań (statut, regulaminy itp.). Czy w waszej szkole obowiązuje Konstytucja RP? Uzasadnij swoją odpowiedź.

7. Wytnij ze strony 143 wybrany rysunek z mrówką i wklej w puste miejsce, dopisując krótki komentarz do lekcji. Możesz także narysować własną, „autorską” mrówkę.

NA KTÓRY ZAPIS MOŻE
SIĘ POWOŁAĆ
PRZEMĘCZONA MRÓWKĄ?

2. O prawach przyrodzonych

1. Przeczytaj dwa fragmenty tekstu i odpowiedz na pytania.

Nie ma już Żyda ani poganina, nie ma już niewolnika ani człowieka wolnego, nie ma już mężczyzny ani kobiety, wszyscy bowiem jesteście kimś jednym w Chrystusie Jezusie.

św. Paweł (ok. 8–ok. 67), *List do Galatów*

Nie ma bowiem nic bardziej oczywistego niż to, że istoty tego samego gatunku, które rodzą się, by wykorzystywać takie same udogodnienia natury i takie same zdolności, powinny być także równe między sobą.

John Locke (1632–1704), filozof angielski

1. Co to znaczy, że prawa człowieka są naturalne, nienaruszalne i niezbywalne?

2. Kto powinien zapewnić warunki do korzystania z praw i wolności?

3. Z czego św. Paweł i John Locke wywodzą uniwersalny charakter praw człowieka?

2. Na podstawie tekstu Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka wykonaj dwa polecenia.

A. Przeczytaj preambułę Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka (podręcznik, s. 121–122). Czy rozumiesz wszystkie zawarte tam sformułowania? Zapisz w punktach główne cele, jakie przyświecały jej twórcom.

B. Zadanie dla chętnych: Odszukajcie w internecie pełen tekst Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. Pracując w parach, spróbujcie tak zapisać wybrane artykuły, by stały się zrozumiałe nawet dla uczniów i uczennic z młodszych klas. Dajcie je do przeczytania młodszemu rodzeństwu, aby przekonać się, czy rzeczywiście udało wam się napisać je w prosty i przystępny sposób.

4. Przyjrzyj się zamieszczonym poniżej rysunkom. Napisz, jakie prawa człowieka one symbolizują.

Źródło: *Our World, Our Rights*, Amnesty International 1996.

A. _____

B. _____

4. Teraz spróbuj narysować podobne symbole praw zawartych w Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Pierwszych 14 artykułów Konwencji dotyczy następujących kwestii:

- Art. 1. Obowiązek przestrzegania praw człowieka
- Art. 2. Prawo do życia
- Art. 3. Zakaz tortur
- Art. 4. Zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej
- Art. 5. Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego
- Art. 6. Prawo do rzetelnego procesu sądowego
- Art. 7. Zakaz karania bez podstawy prawnej
- Art. 8. Prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego
- Art. 9. Wolność myśli, sumienia i wyznania
- Art. 10. Wolność wyrażania opinii
- Art. 11. Wolność zgromadzania się i stowarzyszania się
- Art. 12. Prawo do zawarcia małżeństwa
- Art. 13. Prawo do skutecznego środka odwoławczego
- Art. 14. Zakaz dyskryminacji

3. Na straży wolności i praw

1. Przeczytaj poniższy tekst i rozstrzygnij, które zdania umieszczone pod nim są prawdziwe, a które fałszywe, wpisując w kratkę odpowiednią literę: „P” – zdanie prawdziwe lub „F” – zdanie fałszywe.

Rzecznik Praw Obywatelskich stoi na straży wolności i praw człowieka i obywatela, w tym realizacji zasady równego traktowania. Bada, czy na skutek działania lub zaniechania organów władzy publicznej nie nastąpiło naruszenie prawa, zasad współżycia i sprawiedliwości społecznej oraz czy nie doszło do aktów dyskryminacji. Monitoruje wdrażanie Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. (...) Każdy polski obywatel lub cudzoziemiec (jeśli znajduje się pod władzą RP), a także grupa obywateli lub organizacja może zwrócić się do Rzecznika o pomoc w ochronie swoich praw naruszonych przez władzę publiczną (sądy, publiczną służbę zdrowia, szkoły i uczelnie, policję, urząd gminy itd.).

Źródło: www.rpo.gov.pl

1. Rzecznik nie może podjąć interwencji, jeżeli jakiś urząd przez przeoczenie nie zajął się sprawą obywatela. ☐
2. Osoby niepełnosprawne i ich rodziny powinny sygnalizować naruszenia praw Rzecznikowi. ☐
3. Osoby niepełnoletnie nie mogą zgłaszać się do Rzecznika. ☐

4. Naruszenia praw pracowniczych Hindusa zatrudnionego w Polsce nie należą do kompetencji Rzecznika. ☐
5. W wypadku naruszenia praw obywatel musi skorzystać z pośrednictwa wyspecjalizowanej organizacji, aby zgłosić skargę. ☐

2. Przeczytaj poniższą historyjkę o losach obywatela pewnego państwa, który został bezpodstawnie oskarżony o poważne przestępstwo. Jakie prawa osobiste i proceduralne złamano w tym przypadku? Zastanów się, jak potoczyłaby się ta historia w państwie przestrzegającym praw i wolności. Jakie procedury prawne chronią obywatela przed podobnymi sytuacjami? Spróbuj napisać podobną historyjkę.

Robert K. szedł sobie spokojnie ulicą, gdy nagle usłyszał jakieś krzyki. W jego kierunku biegło trzech rosnących mężczyzn, wołając: „To on! Łapcie złodzieja!”. Gdy go dogonili, przewrócili na ziemię i przytrzymali, aż zjawił się patrol policji. Policjantom mężczyźni wyjaśnili, że Robert włamał się do pobliskiego sklepu i ukraść z kasy 5000 dolarów. Policjanci, nie zważając na protesty i tłumaczenia Roberta, zakuli go w kajdanki, zaprowadzili na posterunek i zamknęli w areszcie. Robert prosił, by pozwolili mu zadzwonić do adwokata i skontaktować się z rodziną, ale odpowiedziano mu, że złodziejom nie należą się żadne przywileje. Po miesiącu przewieziono go do sądu, gdzie odbyła się krótka rozprawa. Świadcami byli trzej mężczyźni, którzy schwytali go feralnej nocy. Robert nie miał obrońcy i nie pozwolono mu nawet na zadawanie pytań świadkom. Sędzia nie chciał wysłuchać wyjaśnień oskarżonego i szybko wydał wyrok, skazując Roberta na 6 lat więzienia. Robert został natychmiast przewieziony do więzienia, poinformowano go także, że wyrok jest ostateczny i nie przysługuje od niego żadne odwołanie. Gdy po odbyciu kary wyszedł na wolność, dowiedział się, że tymczasem schwytano prawdziwego złodzieja. Dowiadywał się nawet, czy nie przysługuje mu jakieś odszkodowanie, ale powiedziano mu, że państwo ma ważniejsze sprawy na głowie niż wspomaganie kryminalistów.

3. Na podstawie podręcznika i własnej wiedzy odpowiedz na pytania.

A. Przeczytaj w internecie ostatnie doniesienia Amnesty International na temat łamania praw człowieka na świecie. Kto – w tych krajach i poza nimi – może stanąć w obronie pokrzywdzonych?

B. Przeczytaj „Co mogą organizacje pozarządowe?” (podręcznik, s. 125-126). Na jakich zasadach opierają swoje działanie? Jakie cele sobie stawiają? Jakie metody działania stosują w obronie praw i wolności?

4. Podzielcie się na kiluosobowe grupy. Wyobraźcie sobie, że jesteście grupą młodych ludzi, którzy postanowili założyć organizację obywatelską zajmującą się ochroną praw człowieka – w waszym najbliższym otoczeniu, w Polsce, w innym kraju albo na całym świecie. Określcie nazwę, zasady, cele i metody działania waszej organizacji. Nie musicie zajmować się wszystkimi prawami człowieka – możecie skoncentrować waszą działalność na jednym wybranym prawie lub jednej wybranej grupie, np. dzieci lub mniejszości romskiej.

Zorganizujcie kongres nowych organizacji na rzecz obrony praw człowieka. Przygotujcie ulotki informacyjne na temat swojej organizacji, opracujcie jej symbol lub znak graficzny oraz wybierzcie delegatów na kongres. Kilku uczniów może przyjąć rolę dziennikarzy wypytujących uczestników o wszystkie szczegóły.

5. Sporządźcie spis organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka w Polsce. Szczególną uwagę zwróćcie na te organizacje, które działają także w waszej miejscowości czy regionie. Zajrzyjcie na ich strony internetowe, wynotujcie adresy i telefony, a następnie zadzwońcie lub napiszcie maila z prośbą o krótkie informacje o ich działaniach. Opracujcie wspólnie miniprzewodnik, uwzględniając instytucje zajmujące się ochroną praw:

- obywateli (prawa polityczne, wolność słowa, wolność gospodarowania itp.);
- mniejszości narodowych i etnicznych;
- osób z niepełnosprawnościami;
- ludzi starszych;
- dzieci;
- uczennic i uczniów;
- kobiet;
- ludzi ubogich;
- bezrobotnych;
- bezdomnych;
- uchodźców;
- LGBT (skrót od ang. *Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender*).

4. Jakie prawa mają dzieci?

1. Wśród wielu ważnych działań, jakie podejmuje Rzecznik Praw Dziecka (sprawdź w internecie, kto pełni tę funkcję), znaczące miejsce zajmują kampanie społeczne na rzecz praw dzieci w Polsce. Przyjrzyj się plakatom z kilku kampanii RPD i wyjaśnij, co było celem akcji.

Źródło: http://brpd.gov.pl/			

2. Pracując w parach, wykonajcie rysunek ilustrujący (lub symbolizujący – patrz rysunek poniżej) jedno z praw dziecka. Zadbajcie, by każda praca ilustrowała inne prawo. Zebrane rysunki złożą się na wystawę lub klasowy album na temat praw dziecka.

Prawo do wypowiedzi

3. Podzielcie się na kilkusobowe grupy i wykonajcie zadania.

A. Napiszcie krótką historię o dziecku, którego prawa zostały naruszone, a następnie dzięki własnym staraniom oraz pomocy rodziny, przyjaciół lub odpowiednich instytucji krzywda ta została naprawiona. Wysłuchajcie historii wymyślonych przez koleżanki i kolegów, zwracając szczególną uwagę na osoby i instytucje, które pomogły skrzywdzonemu dziecku. Tego zagadnienia dotyczy także ćwiczenie „Do kogo mogę się zwrócić o pomoc?” (punkt B).

B. Jakie osoby i instytucje pomagające dzieciom wymieniliście w napisanych przez was historiijkach? Jak można jeszcze dopisać do zamieszczonej listy? Uzupełnijcie ją o organizacje działające w waszej okolicy, mieście lub wsi.

Uwaga! Pamiętaj, że do tych osób lub instytucji możesz zgłosić się sam/sama, mogą też zwrócić się do nich w twoim imieniu osoby dorosłe, np. mama, tata, dziadek, nauczycielka, ksiądz, sąsiadka.

DO KOGO MOGĘ SIĘ ZWRÓCIĆ O POMOC?**I. OSOBY DOROSŁE, KTÓRYM UFAM? (wpisz imiona i nazwiska)**

II. INSTYTUCJE PAŃSTWOWE (wpisz adresy i telefony)

Ośrodki pomocy społecznej:

- Policja: _____
- Sąd rodzinny: _____
- Pogotowie opiekuńcze: _____
- Rzecznik Praw Obywatelskich: _____
- Rzecznik Praw Dziecka: _____
- Inne: _____

III. ORGANIZACJE SPOŁECZNE

Komitety Ochrony Praw Dziecka

- Komitet Ochrony Praw Dziecka – www.kopd.pl
- Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę – www.fdds.pl
- Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży – www.ksm.com.pl

- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

5. O przemocy i odpowiedzialności

1. Są sytuacje w szkole, których nie można zaakceptować i którym zawsze należy się sprzeciwić. Podzielcie się na trzy-, czteroosobowe zespoły i zastanówcie się, co każdy/każda z was powinien/powinna zrobić w przykładowych sytuacjach (A, B, C, D), jakie mogłyby mieć miejsce w waszej szkole, gdyby był/była:

- ofiarą przemocy,
- świadkiem przemocy,
- sprawcą przemocy, który chce naprawić swój błąd.

A. Przekładanie rzeczy z plecaka do plecaka lub ich chowanie stało się ostatnio częstym żartem w klasie.

B. Na grupie w jednym z komunikatorów zaczął się „hejt” na jedną z dziewczyn/chłopaków z klasy.

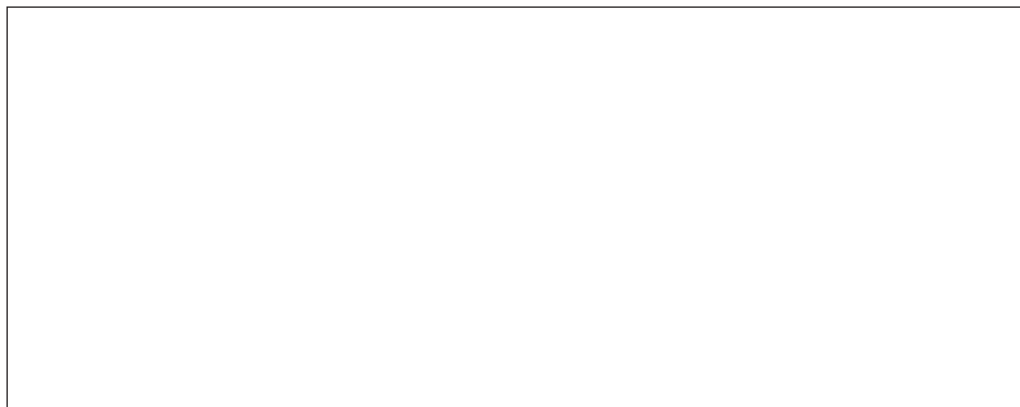
C. W trakcie klasowej dyskusji ktoś powiedział: „To jest wolny kraj i mam prawo mówić, że wszystkie baby są głupie”.

D. W klasie „rządzi” kilkusobowa grupa chłopaków i dziewczyn – najłabsi są przez nich zastraszani i okradani.

W trakcie pracy możecie wykorzystać wymienione niżej przykładowe reakcje, ale nie ograniczajcie się tylko do nich:

- przeprosiny i zadośćuczynienie; • wypowiedzenie oczekiwania, a nie prośby: „Nie chcę więcej takich żartów”; • umówienie się z grupą kolegów i koleżanek, że razem zaprotestujecie; • poinformowanie nauczyciela; • naprawa zniszczeń; • rozmowa w klasie; • głośno wypowiedziany sprzeciw; • zrobienie zdjęcia – udokumentowanie przestępstwa; • rozmowa z kimś zaufanym; • respektowanie zasad innej osoby, np. „naruszasz moje granice”; • rozważenie możliwych konsekwencji; • pilne zaalarmowanie dorosłych; • wyraźna odmowa dalszego uczestnictwa w jakimś działaniu; • inne – jakie?

2. Pracując w zespołach, wykonajcie plakaty na temat odpowiedzialności osób nieletnich w świetle prawa.

3. Znajdź na stronie internetowej Stowarzyszenia OPTA trzy ważne poradniki – *Przemoc rówieśnicza*, *Przemoc domowa*, *Jak bezpiecznie przejść przez dorastanie*. Przeczytaj je w całości, a potem wynotuj na kartce trzy informacje, które były dla ciebie nowe, trzy, które warto przekazać koleżankom i kolegom, oraz trzy zjawiska/problemy, które są obecne w twoim otoczeniu.

Przedstaw swoje notatki w klasie. Warto również, by ktoś (nauczyciel lub wybrani uczniowie?) przeanalizował wszystkie prace, przyporządkował informacje do odpowiednich kategorii, a uzyskane wyniki opracował statystycznie. Otrzymane dane warto potem przedyskutować w klasie.

4. Wyjaśnij, co oznaczają poniższe znaczki. Co powinienes/powinnaś zrobić, gdy znajdziesz w internecie materiały oznaczone w taki sposób?

5. Nieodpowiedzialne albo lekkomyślne zachowania mogą was doprowadzić do... spotkania z policjantem. Na podstawie informacji z tekstu „Co wolno policjantowi?” (podręcznik, s. 136–137) i internetu przygotujcie poradnik, w którym znajdą się odpowiedzi na następujące pytania:

a. Jakie prawa ma ofiara przestępstwa zgłaszająca swoją krzywdę?

b. Czy nieletnia ofiara jest szczególnie chroniona?

c. Jak chronione są ofiary przestępstw o charakterze seksualnym?

d. Jakie są prawa świadka?

e. Czy można być świadkiem anonimowym?

f. Kiedy policjant może nas legitymować i w jaki sposób powinien to robić?

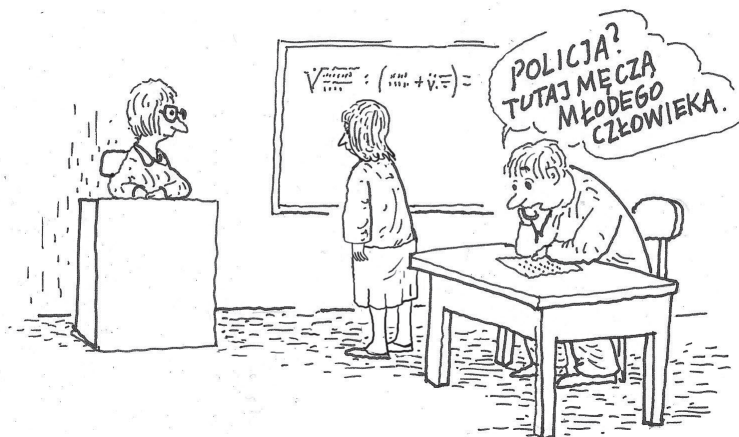
g. Kiedy policjant może dokonać przeszukania i w jaki sposób powinien to robić?

h. Kiedy policjant może dokonać kontroli osobistej i w jaki sposób powinien to robić?

i. Kiedy policjant może nas zatrzymać i w jaki sposób powinien to robić?

j. Jakich środków przymusu może użyć policja i pod jakimi warunkami?

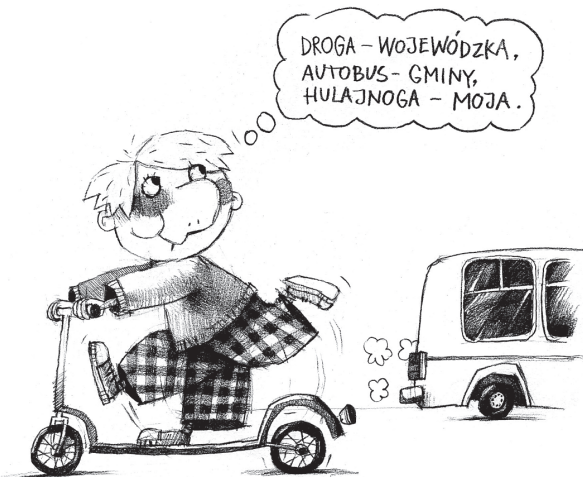
Wasza praca może mieć formę komiksu, plakatu albo multimedialnej prezentacji.

ROZDZIAŁ V. NASZ LOKALNY SAMORZĄD

1. Jakie są zadania samorządu lokalnego?

1. Przypomnij sobie swoją drogę do szkoły i wypisz wszystkie nieruchomości (budynki, grunty) oraz ruchomości (np. pojazdy, kosze na śmieci), które stanowią mienie komunalne. Uwzględnij budynek szkolny, sprawdź także, czyją własnością jest dom, w którym mieszkasz. Nie zapomnij o urządzeniach wodociągowych i kanalizacyjnych – bez nich twoje życie byłoby bardzo niewygodne!

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

2. Poniżej zostały wymienione różne usługi publiczne, z których korzystają mieszkańcy gminy. Zaznacz krzyżykiem te, z których kiedykolwiek korzystałeś/korzystałaś.

1. Dostarczanie wody	☐
2. Utrzymywanie czystości i usuwanie odpadów	☐
3. Utrzymywanie ulic, placów, mostów itp.	☐
4. Finansowanie domów kultury, bibliotek i innych placówek kulturalnych	☐
5. Utrzymywanie komunikacji miejskiej	☐
6. Prowadzenie przedszkoli i szkół podstawowych	☐
7. Dostarczanie energii ciepłej	☐
8. Utrzymywanie placów zabaw dla dzieci, parków i zieleni miejskiej	☐
9. Utrzymywanie stadionów i innych obiektów sportowych i rekreacyjnych	☐
10. Utrzymywanie porządku publicznego	☐

3. Dowiedz się, jak mieszkańcy twojej gminy oceniają starania jej władz, i przeprowadź ankietę. Ankiety rozdaj w swoim sąsiedztwie. Osobom, które będą na nie odpowiadać, wyjaśnij, że zbierasz opinie mieszkańców gminy, gdyż w szkole uczycie się o samorządzie i jego zadaniach. Ćwiczenie to możesz wykonać wspólnie z koleżanką lub kolegą z klasy.

1. Jak ocenia Pani/Pan realizację przez władze samorządowe zadań gminy w dziedzinie:

A. Dostarczania wody	6	5	4	3	2	1	?
B. Usuwania odpadów	6	5	4	3	2	1	?
C. Dostarczania energii cieplnej	6	5	4	3	2	1	?
D. Komunikacji miejskiej, utrzymania ulic, placów, mostów itp.	6	5	4	3	2	1	?
E. Utrzymania przedszkoli i szkół podstawowych	6	5	4	3	2	1	?
F. Utrzymywania bibliotek, teatrów i innych placówek kulturalnych	6	5	4	3	2	1	?
G. Utrzymywania parków i zieleni miejskiej	6	5	4	3	2	1	?
H. Utrzymywania obiektów sportowych	6	5	4	3	2	1	?
I. Zagospodarowania przestrzennego gminy	6	5	4	3	2	1	?
J. Ochrony porządku publicznego	6	5	4	3	2	1	?

Wybraną ocenę zakresł kółkiem.

Skala ocen: 6 – doskonale, 5 – bardzo dobrze, 4 – raczej dobrze, 3 – raczej źle, 2 – źle, 1 – fatalnie, ? – nie mam zdania

2. Co należałoby zrobić, aby zadania te były realizowane lepiej:

4. Od tego, jak władze samorządowe wywiązują się ze swoich zadań, zależy w dużym stopniu jakość naszego życia. Warto jednak pamiętać, że budowaniem domów, dbaniem o środowisko naturalne, organizowaniem wypoczynku czy edukacją zajmują się nie tylko władze gminy, ale także sami obywatele, prywatne przedsiębiorstwa i rozmaite organizacje społeczne. Wypisz poniżej kilka działających w twojej gminie/miejscowości organizacji społecznych. Wybierz z nich tę, która wydaje ci się najbardziej interesująca, i sprawdź, gdzie się mieści i czym się zajmuje.

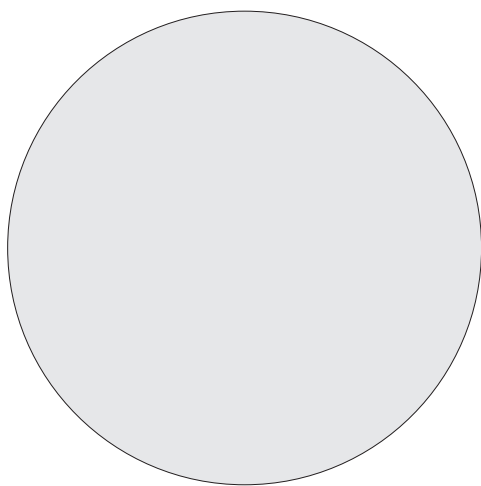
Organizacje społeczne w mojej okolicy: _____

Organizacja _____

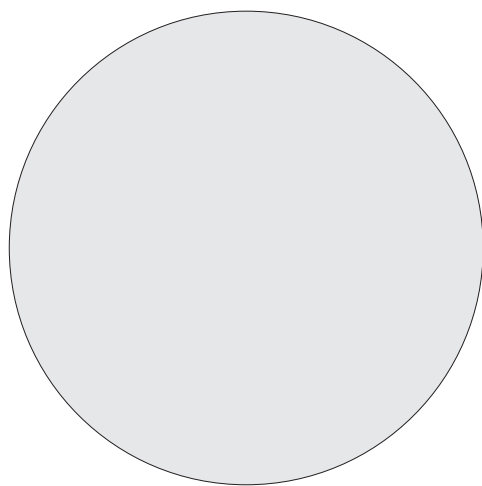
mieści się _____

zajmuje się _____

5. Opracuj dwa wykresy kołowe ilustrujące wydatki budżetowe w twojej gminie. Na pierwszym wykresie zaznacz, jaka część pieniędzy z budżetu powinna według ciebie przypaść na edukację, jaka na pomoc społeczną i ochronę zdrowia w twojej gminie, a jaka na gospodarkę komunalną. Pozostałe wydatki oznacz na wykresie jako „inne”. Wejdź na stronę internetową swojej gminy lub znajdź w Biuletynie Informacji Publicznej tegoroczny budżet. Następnie nanieś na drugim wykresie rzeczywiste wydatki na te cele, a pozostałe zaznacz jako „inne”. Co cię zaskoczyło?

Wykres 1.
„Moja” wersja wydatków budżetowych
w gminie _____ w ____ roku

Wykres 2.
Rzeczywiste wydatki budżetowe
gminy _____ w ____ roku

6. Sporządź schemat pokazujący sposób uchwalania budżetu gminy pt. „Budżet w pięciu krokach”.

1.	2.	3.	4.	5.

7. Pracując w parach, wypiszcie różne miejsca (szkoła, biblioteka, dom kultury, mieszkanie komunalne, park, przystanek autobusowy), sprzęty (np. autobus miejski) i urządzenia (mikroskop szkolny, latarnia), z których wy sami lub ktoś z waszych znajomych korzystał w ostatnim miesiącu. Wskażcie te (zaznaczając znakiem x), które waszym zdaniem sfinansowane zostały z budżetu gminy – w razie wątpliwości, zapytajcie nauczyciela/nauczycielkę. Dopiszcie przy każdym, w jakim kawałku „budżetowego tortu” znaleziono środki na ich zakup i/lub utrzymanie (np. edukacja, kultura). Skorzystajcie ze wzoru na stronie 73.

Wzór:

szkoła	☐	edukacja
1. _____	☐	_____
2. _____	☐	_____
3. _____	☐	_____
4. _____	☐	_____
5. _____	☐	_____

8. Sprawdź, czy w twojej gminie realizowane były jakieś projekty unijne. Dowiesz się tego ze strony internetowej gminy oraz po prostu przyglądając się niedawno ukończonym lub właśnie prowadzonym inwestycjom (np. budowa drogi) i projektom (np. szkolenie dla bezrobotnych, warsztaty artystyczne dla młodzieży). Obiekty i działania współfinansowane przez Unię Europejską powinny być łatwe do rozpoznania – są one zwykle oznaczone flagą UE (dwanaście żółtych gwiazdek na niebieskim tle) i odpowiednim napisem. Wpisz poniżej nazwy przynajmniej dwóch takich rzeczy.

2. Z wizytą w urzędzie gminy, powiatu, marszałkowskim

1. Na podstawie informacji zawartych w tekście „Do kogo z tą sprawą?” (podręcznik, s. 150) odpowiedz na pytania, co i gdzie trzeba załatwić w każdym z opisanych przypadków.

Adam postanowił, że wraz z całą rodziną przeprowadzi się do sąsiedniej gminy, kupi tam działkę budowlaną i rozpocznie budowę własnego domu.

Co? _____ Gdzie? _____

Mieszkańcy pewnego osiedla od dawna domagali się naprawy ulic pełnych dziur oraz zbudowania biblioteki, ale ich starania zakończyły się niepowodzeniem. Postanowili zatem utworzyć komitet osiedlowy w celu zrealizowania swoich postulatów. Na przewodniczącą komitetu wybrali Magdę.

Co? _____ Gdzie? _____

Iza zdała egzamin na prawo jazdy. Chce uzyskać dokument uprawniający do prowadzenia samochodu.

Co? _____ Gdzie? _____

Stowarzyszenie Nasz Region zamierza zorganizować publiczną zbiórkę pieniędzy. Fundusze te będą przeznaczone na zbudowanie skansenu.

Co? _____ Gdzie? _____

2. Wypełnij zamieszczony poniżej wniosek o wydanie dowodu osobistego, a następnie daj go do sprawdzenia koledze lub koleżance z ławki (a ty przeczytaj jego/jej wniosek). Popraw błędy, uzupełnij braki. Jeśli chcesz poczuć się jak obywatel/obywatelka naprawdę nowoczesny/nowoczesna, znajdź wzór formularz na stronie internetowej i wypełnij go w komputerze, ale nie wysyłaj!

Rzeczpospolita
Polska

DO/W/1

Wniosek o wydanie dowodu osobistego

Instrukcja wypełniania w trzech krokach

1. WYPEŁNIAJ WIELKIMI LITERAMI

2. Pole wyboru zaznaczaj ☒ lub ☒

3. Wypełniaj kolorem czarnym lub niebieskim

Przykład wypełnionego wniosku znajdziesz na stronie internetowej prowadzonej przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

1. Dane osoby, dla której dowód zostanie wydany

Numer PESEL

Imię (imiona)

Nazwisko

Nazwisko rodowe

① Podają je zarówno kobiety, jak i mężczyźni.

Data urodzenia

- -

① dd-mm-rrrr

Miejsce urodzenia

Obywatelstwo

☐ polskie

Płeć

☐ kobieta

☐ mężczyzna

Dane rodziców

Imię ojca (pierwsze)

Imię matki (pierwsze)

Nazwisko rodowe matki

2. Dane kontaktowe osoby składającej wniosek

Wpisz poniżej adres do korespondencji:

Ulica

Numer domu

Numer lokalu

Kod pocztowy

Miejscowość

Adres elektroniczny

① Adres skrzynki ePUAP. Wypełnij jeśli chcesz otrzymać potwierdzenie złożenia wniosku w formie dokumentu elektronicznego.

Numer telefonu

① Numer nie jest obowiązkowy, ale ułatwi kontakt w sprawie dowodu.

Adres e-mail

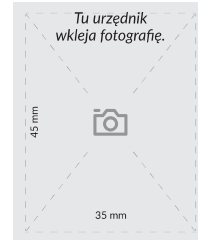
① E-mail nie jest obowiązkowy, ale ułatwi kontakt w sprawie dowodu.

3. Fotografia osoby, która ma otrzymać dowód

Do wniosku dołącz jedną fotografię.

4. Powód ubiegania się o wydanie dowodu

- ☐ pierwszy dowód
- ☐ zmiana danych zawartych w dowodzie
- ☐ upływ terminu ważności dowodu
- ☐ utrata dowodu
- ☐ zmiana wizerunku twarzy
- ☐ uszkodzenie dowodu
- ☐ inny (wpisz jaki)

5. Oświadczenie, podpis

Jeśli ktoś podaje nieprawdę lub zataja prawdę we wniosku, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Oświadczam, że rozumiem odpowiedzialność karną za zatajenie prawdy lub podanie nieprawdy w tym wniosku. Potwierdzam własnoręcznym podpisem, że powyższe dane są prawdziwe.

Podstawa prawna: art. 233 § 1 w związku z § 6 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny.

Miejscowość

Data

 - -

① dd-mm-rrrr

Własnoręczny czytelny
podpis wnioskodawcy

Adnotacje urzędowe (wypełnia urzędnik)

Dane rodzica, opiekuna prawnego lub kuratora, jeśli składa wniosek o dowód w imieniu dziecka lub podopiecznego.

Imię (imiona)

Nazwisko

Nazwa, seria i numer
dokumentu tożsamości

Sposób ustalenia tożsamości osoby ubiegającej się o wydanie dowodu.

Adnotacje

3. Wskaż, za które z wymienionych poniżej spraw odpowiada wojewoda, a za które sejmik wojewódzki i jego marszałek. Uzupełnij tabelkę, wstawiając w odpowiednie miejsce znak x.

Sprawa	Wojewoda	Sejmik wojewódzki i marszałek
Reprezentowanie władz centralnych w województwie		
Dofinansowanie szkoły w ramach regionalnego programu edukacyjnego		
Opracowanie strategii rozwoju województwa		
Wyrażenie zgody na pobyt lub osiedlenie się cudzoziemca w Polsce		
Poświadczenie obywatelstwa polskiego		

4. Wyobraź sobie, że twoja mama planuje otworzyć własną firmę. Wie już, czym chce się zajmować, ale powinna jeszcze załatwić kilka formalności – w pierwszej kolejności musi zarejestrować działalność gospodarczą. Wykorzystując wiedzę, którą zdobyłeś/zdobyłaś podczas zajęć, odpowiedz na poniższe pytania. Opracowaną ściągawkę pokaż mamie. Sprawdź także, jak wygląda rejestrowanie firmy przez internet (ceidg.gov.pl).

W jakim wydziale waszego urzędu gminy można zarejestrować działalność gospodarczą?

W jakich godzinach czynny jest ten wydział?

Gdzie się mieści?

Jakie dokumenty należy ze sobą przynieść?

Jakie formularze należy wypełnić?

Jak długo czeka się zwykle na zarejestrowanie firmy?

5. Wypełnij tabelę. Obok każdej sprawy do załatwienia wpisz nazwę wydziału w twoim urzędzie gminy, który powinien się nią zająć. Potrzebne informacje uzyskasz ze strony internetowej i/lub od pracowników urzędu.

Sprawa	Wydział urzędu gminy
Zarejestrowanie działalności gospodarczej	
Złożenie podania o stypendium	
Zgłoszenie wniosku o naprawę chodnika	
Złożenie wniosku o wydanie dowodu osobistego	
Uzyskanie wyciągu z aktu urodzenia	
Podanie o przydział mieszkania komunalnego	

6. Jak napisać podanie do urzędu gminy? Wypisz w punktach, co koniecznie powinno się w nim znaleźć (np. adres, podpis). Sporządź także podanie w jakiejś ważnej dla ciebie sprawie, której rozstrzygnięcie należy do władz lokalnych.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

7. Czy słyszałeś/słyszałaś o sporze, który podzielił mieszkańców twojej gminy? Jeśli nie – zapytaj o to rodziców, poszukaj informacji w prasie lub w internecie. Czego dotyczył konflikt? Jak go rozwiązano? Jeśli dotąd nie znaleziono rozwiązania – zaproponuj własne.

Konflikt dotyczył _____

Jak go rozwiązano? _____

Moja propozycja rozwiązania _____

8. Wyobraź sobie, że tuż pod twoimi oknami sąsiedzi zrobili sobie mały parking. Wcale ci się nie podoba to, że w mieszkaniu jest czasem trudno oddychać od spalin. Co jednak powinieneś/powinnaś zrobić? Pogodzić się z tą niedogodnością (w końcu wystarczy zamykać okna, gdy samochody rano opuszczają parking) czy zażądać likwidacji parkingu? Ale wtedy sąsiedzi obrażą się na ciebie, nie będą ci się kłaniać, a atmosfera w całym bloku bardzo się pogorszy. Jak myślisz, co jest ważniejsze? Całkowite zrealizowanie swoich interesów czy dobra atmosfera? Podaj po dwa argumenty przemawiające za tym, by walczyć o swoje interesy lub zrezygnować z ich obrony.

Warto walczyć o likwidację parkingu, gdyż:

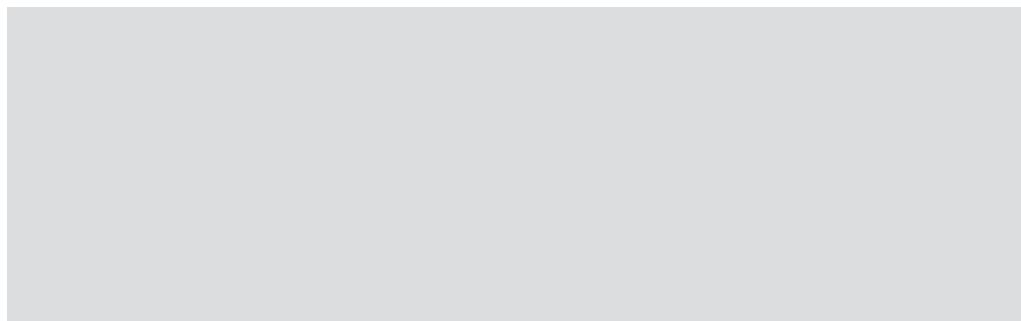
1. _____
2. _____

Nie warto o to walczyć, gdyż:

1. _____
2. _____

9. Napisz list do radnego/radnej w następującej sprawie (do wyboru):

- wycinania drzew na twojej ulicy
- likwidacji skate parku w waszej miejscowości
- zamknięcia Gminnego Ośrodka Kultury.

3. Kto rządzi w gminie, powiecie, województwie?

1. Zbierz informacje na temat władz twojej gminy i odpowiedz na pytania:

Ilu radnych liczy rada gminy? _____

Jakie ugrupowania oni/one reprezentują?

Jakie komisje rady działają w gminie?

Jaką nazwę nosi komisja zajmująca się sprawami oświaty? _____

Jak można w twojej gminie zgłosić kandydata/kandydatkę na radnego/radną? _____

Kiedy odbywa się najbliższe posiedzenie rady? _____

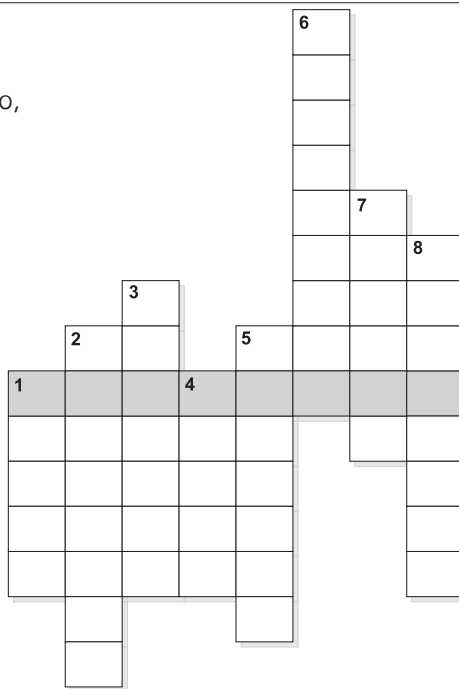
Jak nazywa się twój burmistrz (wójt, prezydent miasta)? _____

Jakie instytucje (tzw. gminne jednostki organizacyjne) mu podlegają?

2. Rozwiąż krzyżówkę. Odpowiedzi na poniższe pytania należy wpisać pionowo. Litery w oznaczonych polach, odczytane poziomo, utworzą hasło – rozwiązanie.

1. Zebranie rady gminy (rady miasta).
2. Okres, w którym kandydaci/kandydatki na radnych prezentują swoje programy wyborcom.
3. Rada powołuje je, aby skuteczniej zorganizować swoją pracę.
4. Obszar, z którego jest zgłaszany kandydat na radnego.
5. Wyznacza datę wyborów samorządowych na terenie całego kraju.
6. Rządzi w małej gminie miejskiej.
7. Organ władzy wykonawczej w powiecie.
8. Jeszcze nie wójt.

3. Wejdź na stronę internetową swojej gminy i znajdź informacje o radnych – sprawdź, jak można się z nimi skontaktować, czy podali swoje adresy mailowe, kiedy pełnią dyżury, do jakich klubów należą. Wybierz jednego radnego (radną) i wpisz poniżej te informacje. A teraz poszukaj podobnych danych dotyczących radnych swojego powiatu i województwa. Która strona internetowa jest pod tym względem najbardziej „przyjazna” dla obywateli?

TAK ŁADNIE TAŃCZE,
A ONI NIE CHCIELI MNIE WYBRAĆ NA
RADNĄ!

4. Opracuj słowniczek kampanii wyborczej.

- ✓ kampania wyborcza – _____
- ✓ sztab wyborczy – _____
- ✓ program wyborczy – _____
- ✓ mandat wyborczy – _____
- ✓ kandydat/kandydatka – _____
- ✓ komisja wyborcza – _____

5. Wyobraź sobie, że startujesz w wyborach samorządowych. Zaprojektuj ulotkę wyborczą, wymyśl hasło i podaj trzy główne postulaty wyborcze.

Moje hasło: _____

Postulaty wyborcze:

1. _____

2. _____

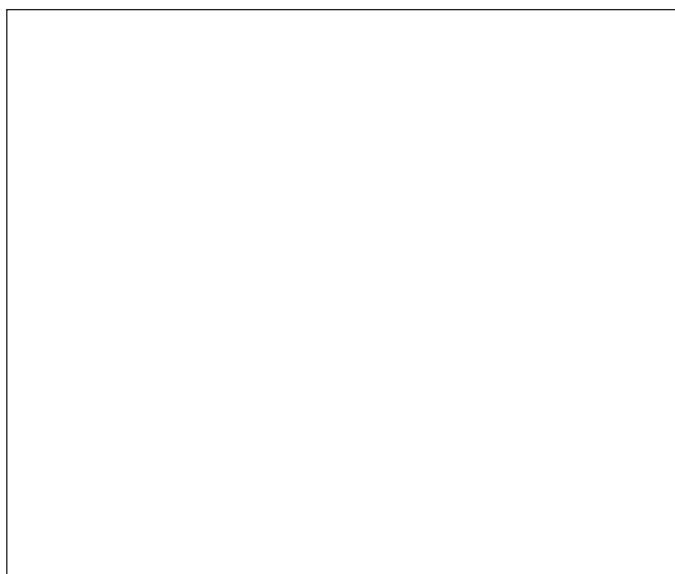
3. _____

6. W wyborach samorządowych w Polsce w 2014 roku frekwencja wynosiła niespełna 40%. Jak sądzisz, czy to dużo, czy mało? Dlaczego 3/5 wyborców nie uczestniczyło w głosowaniu? Sformułuj dwa mocne argumenty zachęcające mieszkańców twojej miejscowości do udziału w wyborach samorządowych – niech jeden odnosi się do ich „roзумu”, a drugi do „serca” (przypomnij sobie lekcję 6 w rozdziale I).

1. _____

2. _____

7. Wytnij ze strony 143 wybrany rysunek z mrówką i wklej w puste miejsce, dopisując krótki komentarz do lekcji. Możesz także narysować własną, „autorską” mrówkę.

PETYCJĘ MOGĘ
PRZYJAĆ, ALE PIKIETA
W NASZYM MROWISKU
NIE PRZEJDZIE.

ROZDZIAŁ VI. AKTYWNOŚĆ OBYWATELSKA

1. Obywatel – kto to taki?

1. Wykorzystując wiadomości z tekstu „Obywatel, czyli kto?” (podręcznik, s. 163), dokończ zdania:

1. Jeśli ktoś jest obywatelem Polski, to oznacza, że _____.
2. Obywatel/obywatelka powinien/powinna _____.
3. Dziecko też jest obywatelem, gdyż _____.
4. Obywatele, którzy nie ukończyli 18. roku życia, nie mogą brać udziału w _____, mają natomiast prawo _____.

2. Wyjaśnij swoimi słowami, na czym polega nabycie obywatelstwa zgodnie z zasadą „krwi”, a na czym zgodnie z zasadą „ziemi”. Podaj po dwa przykłady krajów, w których one obowiązują.

- zasada „krwi” _____
obowiązuje np. w: _____
- zasada „ziemi” _____
obowiązuje np. w: _____

3. Poniżej znajdziesz listę postaw obywatelskich. Którą z nich uważasz za najważniejszą dla dobra społeczeństwa i kraju? Zaznacz ją cyfrą „1”. Nad którą musisz szczególnie pracować? Których, jak ci się wydaje, szczególnie dotkliwie brakuje w naszym społeczeństwie? Wybierz trzy i zaznacz je pyłajnikiem. Które z nich ty sam/sama chciałbyś/chciałabyś w sobie rozwinąć? Postaw przy nich wykrzyknik.

poświęcenie dla dobra wspólnoty			aktywne uczestnictwo w życiu publicznym		
uczciwość			umiar		
prawdomówność			lojalność		
tolerancja			odwaga		
odpowiedzialność			zaufanie		
solidarność			inne – jakie? _____		

4. Przeczytaj tekst Barbary Skargi i podkreśl cnoty, jakie zdaniem autorki powinien posiadać obywatel. Zaznacz na czerwono te fragmenty i słowa, których sens nie całkiem rozumiesz. Wyjaśnijcie je na forum klasy – zapytajcie nauczyciela i sprawdźcie w internecie.

Obywatel (...) szanuje tożsamości religijne i narodowe, ale dla niego najważniejsze jest prawo, a nie rasa, religia, narodowość, zwłaszcza gdy przebywa w zbiorowości politycznej pod tym względem nader zróżnicowanej. Do ideałów obywatelskich należy absolutna tolerancja. Tylko wówczas bowiem mogą się rozwijać relacje z innymi oparte na wzajemnej sprawiedliwości i życzliwości. Obywatel nie szuka wrogów, nie wywyższa mówiących tym samym językiem lub będących tego samego wyznania co on. Patrzy też nie w przeszłość, lecz przyszłość, bo o nią mu chodzi, a przyszłość zobowiązuje do solidarnego działania. Życie obywatelskie jest czynne i musi być czynne, tego dowodził już Arystoteles. Dziś zaś w państwach demokratycznych, w których kuratela władzy centralnej staje się coraz słabsza, obywatel powinien mieć świadomość, że to on sam buduje swój los, ale także wpływa na los całej społeczności, i że żadna społeczność nie będzie funkcjonowała w warunkach anarchii, w ścieraniu się nieustannym partykularnych interesów, do którego prowadzi zamknięcie się monady, jej nacjonalistyczne zacierzowanie i obojętność na życie całości.

Obywatelstwo ma więc sens nie tylko polityczny, lecz także moralny, uczy bowiem bycia z innymi, uczy bycia razem, nie w tłumie, który się zaraz rozejdzie, lecz w społeczności powiązanej wspólnym działaniem i wzajemnymi zobowiązaniami. Obywatelstwo zrodzone z ideału równości i wolności jest źródłem współpracy, stabilności, bezpieczeństwa osób i dóbr, bezpieczeństwa nieodzownego do funkcjonowania każdego państwa. Ten moralny sens ma znaczenie dla każdego z nas. Albowiem to w społeczności rodzą się cele, rodzi się także sens naszego „jak być”. Co więcej: obywatelska postawa pozwala rozproszyć dwa ciągle towarzyszące nam, a przeciwstawne sobie lęki: lęk przed zaangażowaniem i lęk samotności. W pracy z innymi i dla innych, którą się podejmuje z własnej nieprzymuszonej woli, nikt nie czuje się samotny.

Barbara Skarga, „Człowiek to nie jest piękne zwierzę”, Wydawnictwo Znak, Kraków 2007

5. Na podstawie swoich spostrzeżeń sporządź własną listę cech dobrego obywatela i dobrej obywatelki. Zapisy powinny być bardzo zwięzłe, np.: • jest odpowiedzialny/odpowiedzialna • reaguje, gdy widzi zło • potrafi coś zorganizować • bierze udział w wyborach • pomaga innym • interesuje się sprawami publicznymi.

Dobry obywatel, dobra obywatelka:

- _____
- _____
- _____
- _____

MOJĄ MOCNĄ STRONĄ
JEST ODWAGA!

...A MOJĄ
TOLERANCJĄ.

6. Wybierz trzy postaci żyjące w XX wieku, których twoim zdaniem nie powinno zabraknąć w Galerii Wielkich Polek i Polaków (możesz je wybrać również z listy zamieszczonej w podręczniku na s. 167). Wklej poniżej ich zdjęcia lub narysuj portrety i je podpisz. Dlaczego zdecydowałeś/zdecydowałaś się, by właśnie je umieścić w gronie największych Polaków i Polek? Krótko uzasadnij swój wybór.

Galeria Wielkich Polek i Polaków XX wieku		
[zdjęcie lub rysunek]	[zdjęcie lub rysunek]	[zdjęcie lub rysunek]
Imię i nazwisko:	Imię i nazwisko:	Imię i nazwisko:
Dlaczego?	Dlaczego?	Dlaczego?

2. Jak obywatele uczestniczą w życiu publicznym?

1. Czy opisane poniżej działania to przykłady aktywności obywateli w życiu publicznym? Jeśli tak, postaw krzyżyk w kratce obok. Spróbuj wymyślić dalszy ciąg ćwiczenia i napisz trzy zdania opisujące różne zachowania ludzi, a następnie określ, czy odnoszą się do sfery życia prywatnego czy publicznego.

- A. Marta podpisała petycję do parlamentu, protestując przeciw projektowi zmian w prawie podatkowym. ☐
- B. Zofia i Iwona założyły na swoim osiedlu klub dla dzieci niepełnosprawnych. ☐
- C. Wojciech rozkleja plakaty wyborcze partii, w której działa od roku. ☐
- D. Alicja ma dosyć obecnego rządu i powiedziała o tym sąsiadce. ☐
- E. Heniek skończył w tym roku 18 lat i namówiony przez brata wziął udział w wyborach po parlamencie. ☐
- F. Młodzi mieszkańcy Górek Słonecznych wystąpili do władz samorządowych z propozycją zbudowania przystani żeglarskiej nad pobliskim jeziorem. ☐
- G. _____ ☐
- H. _____ ☐
- I. _____ ☐

2. Kogo ze znanych ci osób uważasz za wzorowego/wzorową obywatela/obywatelkę? Uzasadnij, podając trzy argumenty.

Za wzorowego/wzorową obywatela/obywatelkę uważam _____, ponieważ:

- _____
- _____
- _____

3. Przeczytaj fragment mowy Peryklesa z *Wojny peloponeskiej* Tukidydesa (patrz niżej) i odpowiedz na poniższe pytania.

A. Jaka jest najważniejsza zasada, która zdaniem Peryklesa organizuje życie publiczne w demokratycznych Atenach?

B. W jaki sposób karane jest w Atenach sprzeniewierzenie się prawom niepisanym?

C. Jakie podobieństwa dostrzegasz między postawami obywateli w demokracji ateńskiej i współczesnej polskiej?

Mowa Peryklesa z *Wojny peloponeskiej* Tukidydesa (V w. p.n.e.)

Nasz ustrój polityczny nie jest naśladownictwem obcych praw, a my sami raczej jesteśmy wzorem dla innych niż inni dla nas. Nazywa się ten ustrój demokracją, ponieważ opiera się na większości obywateli, a nie na mniejszości. W sporach prywatnych każdy obywatel jest równy w obliczu prawa; jeśli zaś chodzi o znaczenie, to jednostkę ceni się nie ze względu na jej przynależność do pewnej grupy, lecz ze względu na talent osobisty, jakim się wyróżnia; nikomu też, kto jest zdolny służyć ojczyźnie, ubóstwo albo nieznanie pochodzenie nie przeszkadza w osiągnięciu zaszczytów. W naszym życiu państwowym kierujemy się zasadą wolności. W życiu prywatnym nie wglądamy z podejrzliwą ciekawością w zachowanie się naszych współobywateli, nie odnosimy się z niechęcią do sąsiada, jeśli się zajmuje tym, co mu sprawia przyjemność, i nie rzucamy w jego stronę owych pogardliwych spojrzeń, które wprowadzają nie wyrządzają szkody, ale ranią. Kierując się wyrozumiałością w życiu prywatnym, szanujemy prawa w życiu publicznym; jesteśmy posłuszni każdorazowej władzy i prawom, zwłaszcza tym niepisanym, które bronią pokrzywdzonych i których przekroczenie przynosi powszechną hańbę.

I w sprawach wojennych różnimy się od nieprzyjaciół. Miasto nasze pozostawiamy otwarte dla wszystkich; nie zdarza się, żebyśmy wydalali cudzoziemców i nie pozwalali komuś uczyć się u nas albo patrzeć na coś, co mogłoby się przydać naszym wrogom: mamy bowiem zaufanie nie tyle do przygotowań i podstępów wojennych, ile do własnej odwagi w działaniu.

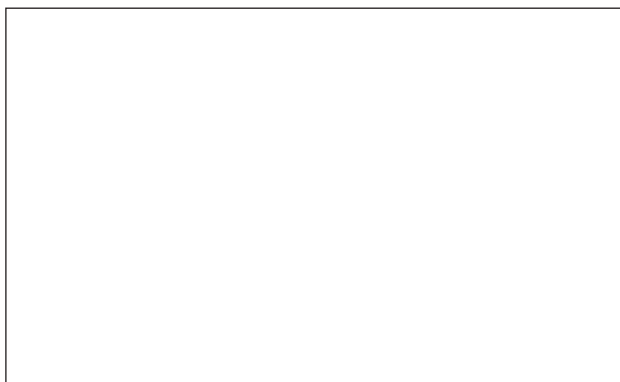
Państwo nasze jest godne podziwu i pod tymi względami, i pod wielu innymi. Kochamy bowiem piękno, ale z prostotą, kochamy wiedzę, ale bez zniewieściałości, bogactwem się nie chwalimy, lecz używamy go w potrzebie; przyznanie się do ubóstwa nie przynosi

nikomu ujmę, jednakże jest ujmą, jeśli ktoś nie stara się z niego wydobyć. U nas ci sami ludzie, którzy zajmują się sprawami państwa, zajmują się także swymi osobistymi, a ci, którzy ograniczają się tylko do swego rzemiosła, znają się także na polityce. Jesteśmy jedynym narodem, który jednostkę nieinteresującą się życiem państwa uważa nie za bierną, ale za nieużyteczną. Zawsze sami oceniamy wypadki i staramy się wyrobić sobie trafny sąd; nie stoimy na stanowisku, że słowa szkodzą czynom, lecz że najpierw trzeba się dać pouczyć słowom, zanim się do czynów przystąpi.

Tukidydes, „Wojna peloponeska”, przeł. K. Kumaniecki, Wrocław 1991

4. Wytnij ze strony 143 wybrany rysunek z mrówką i wklej w puste miejsce, dopisując krótki komentarz do lekcji. Możesz także narysować własną, „autorską” mrówkę.

MŁODE MRÓWKI DZIAŁAJĄ,
CHOĆ SIĘ OD ROBOTY UGINAJĄ!

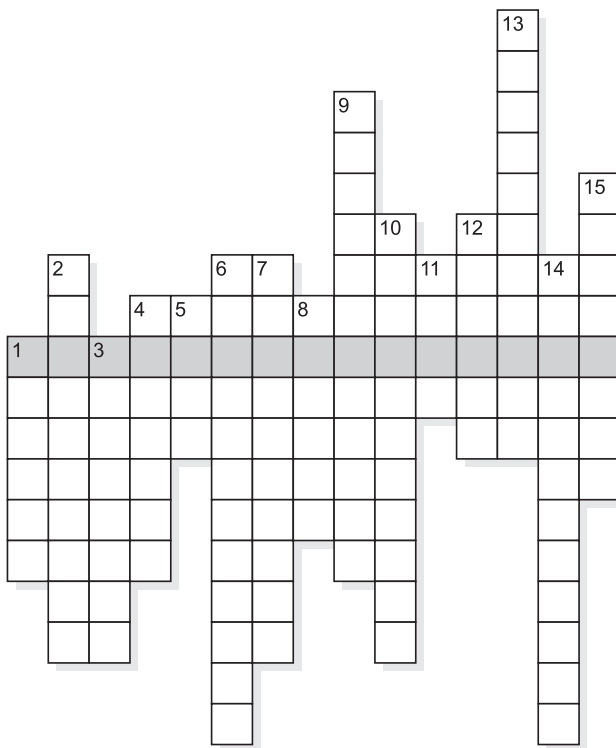
3. Stowarzyszenie, czyli razem raźniej

1. Czym najczęściej zajmują się stowarzyszenia w Polsce? Uzupełnij tabelę, wpisując przynajmniej po jednym – innym niż w podręczniku – przykładzie stowarzyszenia lub fundacji działających w danej dziedzinie.

Obszar działania	Przykłady stowarzyszeń lub fundacji
Sport, turystyka, rekreacja, hobby	
Kultura i sztuka	
Edukacja i wychowanie	
Usługi socjalne i pomoc społeczna	
Ochrona zdrowia, rehabilitacja	
Rozwój lokalny w wymiarze społecznym i materialnym	
Pozostała działalność	

2. Rozwiąż krzyżówkę. Odpowiedzi na poniższe pytania należy wpisać pionowo. Litery w oznaczonych polach odczytane poziomo utworzą rozwiązanie.

1. Trzeba w nim określić m.in. nazwę i cele stowarzyszenia.
2. Zakładają związki zawodowe w swoim przedsiębiorstwie.
3. Pomaga rozwiązać konflikt między pracownikami a pracodawcą.
4. Każdy podatnik może przekazać wybranej organizacji pożytku publicznego 1% płaconego przez siebie...
5. Od kilkunastu lat gra zawsze w pierwszą niedzielę stycznia.
6. Zawarte w sierpniu 1980 r., najślawniejsze...
7. Muszą się odbyć, zanim ogłosi się strajk.
8. Legendarny przywódca najśłynniejszego polskiego związku zawodowego.
9. Jeśli zagraża to życiu i zdrowiu pacjentów, to lekarze i nie mogą strajkować.
10. Ogólnopolski związek zawodowy powstały w 1980 r.
11. Drugi, największy ogólnopolski związek zawodowy zarejestrowany w 1984 r.
12. Najpotężniejsza broń związkowców.
13. Zapewnia każdemu obywatelowi wolność zrzeszania się.
14. W Polsce stowarzyszenia są zwykłe i
15. Na przykład Centrum Edukacji Obywatelskiej.

3. Spróbuj skontaktować się z biurami trzech wybranych stowarzyszeń lub fundacji, wejdź na ich strony internetowe, aby uzyskać odpowiedzi na następujące pytania:

- Czym zajmuje się stowarzyszenie?
- Ilu liczy członków?
- Jakimi metodami działa?
- Jakie było jego najciekawsze przedsięwzięcie?

Uzyskane informacje o stowarzyszeniach zapisz w „karcie informacyjnej” na s. 88.

KARTA INFORMACYJNA			
Nazwa stowarzyszenia			
Czym zajmuje się stowarzyszenie?			
Ilu liczy członków?			
Jakimi metodami działa?			
Jakie było jego najciekawsze przedsięwzięcie?			

4. W jakich obszarach – twoim zdaniem – organizacje społeczne mogą skuteczniej działać niż władze państwowe i samorządowe? Podaj trzy przykłady.

1. _____
2. _____
3. _____

4. Opinia, z którą trzeba się liczyć

1. Napisz, jakie wydarzenia poruszyły w ostatnich tygodniach opinię publiczną w Polsce i na świecie? Jeśli nie jesteś „na bieżąco” – zajrzyj do gazet, internetu, zapytaj kogoś z dorosłych.

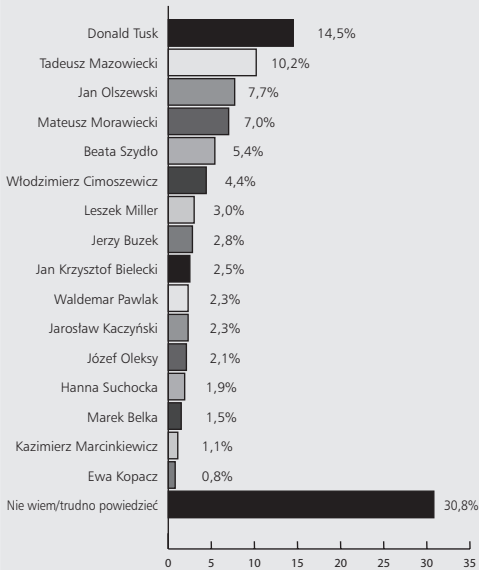
POLSKA: _____

ŚWIAT: _____

2. Na podstawie wykresów I i II (s. 89) wykonaj poniższe polecenia:

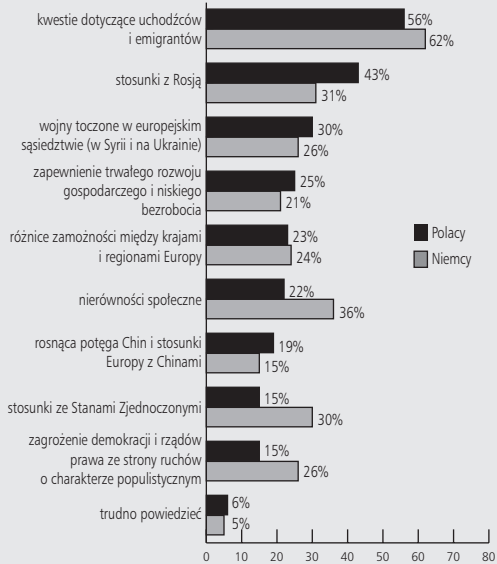
- A. Co przedstawiają te wykresy?
- B. Czego można się z nich dowiedzieć? Podaj co najmniej po trzy informacje, które można z nich wyczytać.
- C. Kto i kiedy przeprowadził te badania?
- D. Jakie wnioski z nich płyną? Sformułuj dwa – po jednym do każdego wykresu.

Wykres I
Który premier w historii III Rzeczypospolitej był, Pana(i) zdaniem, najlepszy?

Źródło: SW Research na zlecenie serwisu rp.pl, badanie „Który premier w historii III Rzeczypospolitej był najlepszy?”, 12–13 czerwca 2018 r.

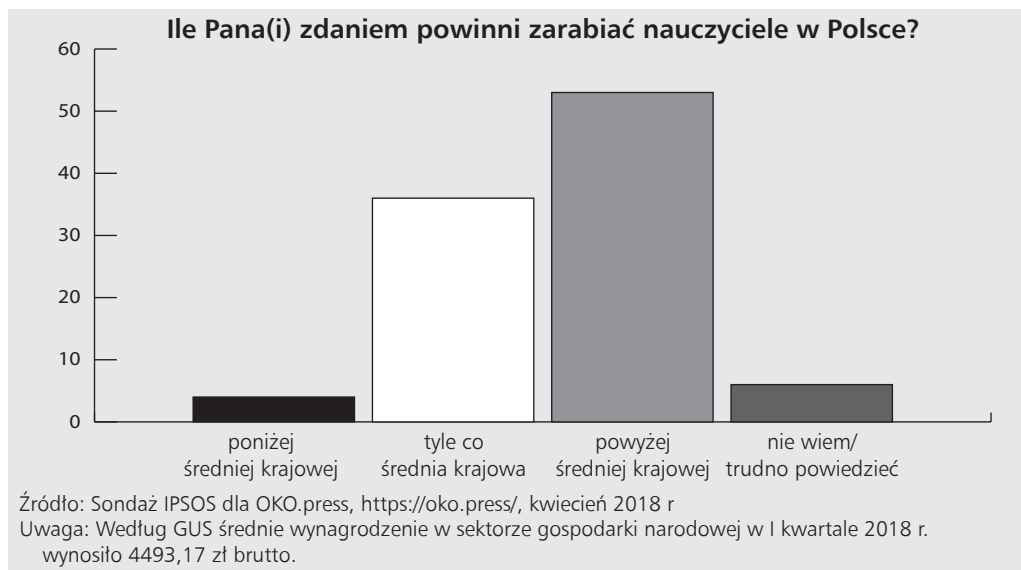
Wykres II
Jakie są najważniejsze, zdaniem Pana(i), wyzwania dla Unii Europejskiej w najbliższych miesiącach?

Respondenci mogli wybrać do trzech wyzwań z podanej listy.
Źródło: GfK Polonia i GfK Deutschland na zlecenie Instytutu Spraw Publicznych, Fundacji Körbera i Fundacji Konrada Adenauera, badanie „Barometr Polska – Niemcy 2018” w Polsce i w Niemczech, kwiecień 2018 r.

- A. Wykres I: _____
Wykres II: _____
- B. Wykres I: _____
Wykres II: _____
- C. Wykres I: _____
Wykres II: _____
- D. Wykres I: _____
Wykres II: _____

3. Na stronie 90 zamieszczono wyniki jednego z sondaży IPSOS, ukazującego stosunek Polaków i Polek do zarobków nauczycieli. Ile, zdaniem respondentów, powinni zarabiać nauczyciele w Polsce? Powyżej czy poniżej średniej krajowej? Odpowiedź uzasadnij danymi z sondażu. Zabawcie się w socjologów i przeprowadźcie podobny sondaż wśród grup dorosłych oraz waszych rówieśników. Porównajcie wyniki i skomentujcie je.

5. Środki masowego przekazu – czwarta władza?

1. Media pełnią we współczesnym świecie nie tylko funkcję informacyjną, opiniotwórczą czy kontrolną, ale także edukują, dostarczają rozrywki, służą integracji społecznej... Korzystając z własnej wiedzy, uzupełnij poniższą tabelkę i wpisz przykłady programów telewizyjnych, tekstów prasowych, audycji radiowych i materiałów zamieszczanych w internecie, które – twoim zdaniem – pełnią dane funkcje. Pamiętaj, że jeden tekst/program może równocześnie pełnić kilka funkcji naraz!

funkcja	prasa	radio	telewizja	internet
informacyjna				
społeczna				
kulturowa				
opiniotwórcza				
edukacyjna				
rozrywkowa				
kontrolna				

2. Na podstawie podręcznika i własnej wiedzy wykonaj polecenia.

A. Scharakteryzuj krótko prasę, radio, telewizję i internet jako środki masowego przekazu, odpowiadając na pytania:

- W jaki sposób docierają do odbiorców?
- Kiedy się narodziły?
- Czy ich zasięg maleje, czy rośnie?
- Czy i jak trafiają do ludzi młodych?

Charakterystyka środków masowego przekazu

	Prasa	Radio	Telewizja	Internet
W jaki sposób docierają do odbiorców?				
Kiedy się narodziły?				
Czy ich zasięg maleje, czy rośnie?				
Czy i jak trafiają do ludzi młodych?				

B. Wybierz gazetę, stację radiową, telewizyjną lub internetowy portal informacyjny i odpowiedz krótko na pytania:

- Jak brzmi tytuł gazety/czasopisma/stacji telewizyjnej/stacji radiowej/portalu internetowego?
- Kto jest wydawcą/nadawcą? A kto właścicielem?
- Od kiedy istnieje? Gdzie jest wydawany (lub skąd jest nadawany)?
- Jacy są najważniejsi odbiorcy? Ilu ich jest (sprawdź, czy da się to ustalić)?
- Jakie są mocne, a jakie słabe jego strony?

Tytuł/nazwa _____

3. W parach lub małych zespołach sformułujcie główne zasady własnego Kodeksu Etyki Dziennikarskiej – powinien zawierać przynajmniej pięć punktów. Następnie porównajcie go z Międzynarodowymi Zasadami Etyki Profesjonalnej w Dziennikarstwie opracowanymi przez UNESCO (znajdziecie je w internecie).

Kodeks Etyki Dziennikarskiej

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

4. Opracuj główne zasady, które powinny obowiązywać przy redagowaniu szkolnej gazetki pt. „Wolne słowo w szkolnej gazetce”. Zasady te mogą być sformułowane w następujący sposób: „Nie używamy wulgarnych słów” lub „Nie opisujemy prywatnych spraw uczniów i nauczycieli bez ich zgody” itp.

WOLNE SŁOWO W SZKOLNEJ GAZETCE,

czyli zasady obowiązujące przy tworzeniu i wydawaniu gazetki szkolnej

Opracował/opracowała: _____

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

5. Wyobraź sobie, że jesteś redaktorem/redaktorką szkolnej gazetki. Przeczytaj uważnie poniższe zdania i zakreśl krzyżykiem te, na których zamieszczenie nie możesz się zgodzić. Uzasadnij swoją opinię.

A. Brat Hani z Ic został zatrzymany przez policję.	☐
B. Samorząd uczniowski w naszej szkole działa mało aktywnie.	☐
C. Nauczycielka matematyki Rozalia W. powinna się dokształcić, niedługo uczniowie będą lepsi od niej.	☐
D. Matyldzie O. z Ia zginęło nowe pióro. O kradzież są podejrzane następujące osoby z klasy: Jurek, Andrzej i Ewa.	☐
E. Jak donoszą dobrze poinformowane źródła, 28 stycznia odbędzie się karnawałowy bal przebierańców.	☐
F. Kuba M. zakochał się w Marcie W. – widziano ich razem na pierwszym spacerze!	☐
G. Kamil P. znowu został wyrzucony z lekcji śpiewu.	☐
H. Nasz dyrektor coraz bardziej łysieje.	☐

6. Wyobraź sobie, że masz wziąć udział w procesie sądowym, w którym oskarżona jest reklama. Wybierz reklamę znaną ci z internetu, telewizji, radia, prasy czy ulicznych billboardów i przygotuj argumenty, którymi mogłyby się posłużyć oskarżenie i obrona. Dla ułatwienia – przykładowe argumenty za i przeciw reklamie w ogóle (s. 93).

ZA	PRZECIW
• Reklama informuje o towarach dostępnych na rynku. • Dochody z reklam są jednym ze źródeł finansowania środków masowego przekazu. • Reklamy bawią – bywają często dowcipne i zaskakujące.	• Reklama oszukuje – przedstawia każdy produkt jako najlepszy. • Reklama tworzy fałszywy obraz świata, gdzie wszystko lśni czystością, a ludzie są piękni i szczęśliwi. • Sugeruje, że szczęście człowieka zależy od tego, co sobie kupi.

Argumenty na rzecz reklamy: _____

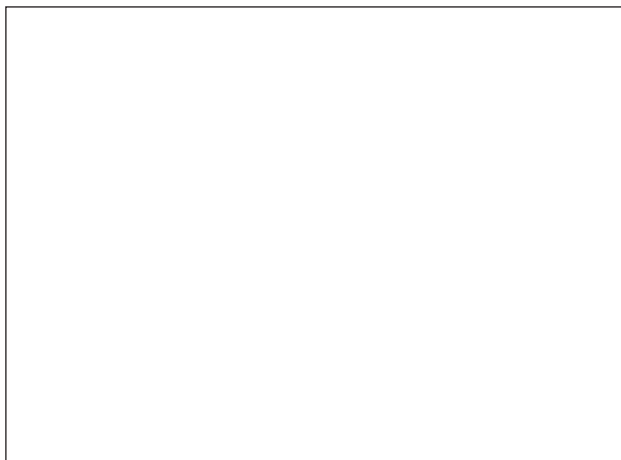
Argumenty przeciw reklamie: _____

7. A jak ty korzystasz z mediów? Mądrze czy bezkrytycznie, za często czy za rzadko? Czego szukasz – informacji, rozrywki? A może chcesz w ten sposób zabić czas? Przygotuj swój „plan medialny” na najbliższy tydzień. Ile czasu planujesz spędzić przed ekranem (telewizora, komputera, tableta czy telefonu)? Zajrzyj do programu telewizyjnego i/lub radiowego i sprawdź, co cię naprawdę interesuje. Wypełnij poniższą tabelę, pamiętając, by doliczyć także czas, który spędzisz na portalach społecznościowych – tutaj tak szybko on płynie... Pamiętaj o zasadzie: „Wybieraj! Sprawdzaj i oceniaj! Myśl krytycznie, nie daj się złapać!”.

MÓJ PLAN MEDIALNY NA NAJBLIŻSZY TYDZIEŃ				
	Co obejrzę? Czego posłucham? Co przeczytam? Do czego zajrzę w internecie?	Ile czasu dziennie mi to zajmie? Ile tygodniowo?	Dlaczego mnie to interesuje? Co może mi dać?	Czy to było cieka- we, wartościowe? Oceń w skali 1–6
Internet (jakie materiały, na jakich stronach i portalach społecznościowych?)				
Telewizja (jakie programy, w jakich stacjach?)				
Gazety i czasopi- sma (jakie teksty, rubryki, w jakich gazetach i/lub czasopismach?)				
Radio (jakie au- dycje, w jakich rozgłośniach?)				

8. Wytnij ze strony 143 wybrany rysunek z mrówką i wklej w puste miejsce, dopisując krótki komentarz do lekcji. Możesz także narysować własną, „autorską” mrówkę.

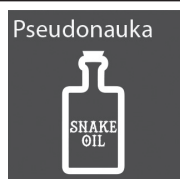
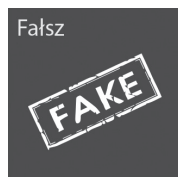
U NAS WCALE NIE MA CENZURY:
PO PROSTU WSZYSCY ZAWSZE
PISZĄ SAME DOBRE RZECZY
O NASZEJ UKOCHANEJ KRÓLOWEJ
I JEJ MINISTRACH.

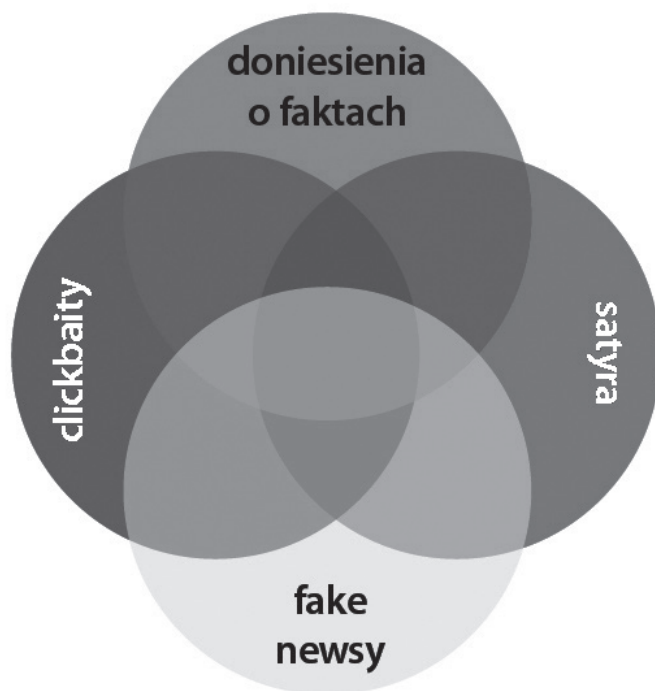
6. Inwazja „fejków”

1. Tak wiele różnych informacji dociera do nas każdego dnia, że coraz trudniej jest nam ocenić, które z nich są prawdziwe. Oto dziesięć rodzajów informacji, które mogą potencjalnie wprowadzić w błąd. Znajdźcie w internecie infografikę EAVI „Nie tylko fake newsy” i wykonajcie następujące zadanie:

Podzielcie się na dwa zespoły: „sprawozdawców” i „fact-checkerów”. Pierwsza grupa przygotuje pięć 2-minutowych wypowiedzi, w których przedstawi wiadomości ostatniego tygodnia nie do końca prawdziwe. Zadaniem fact-checkerów będzie przerwanie wypowiedzi, przez podniesienie ręki czy uniesienie czerwonej kartki, gdy tylko pojawi się informacja wprowadzająca w błąd. Jeśli niesłusznie przerwano wypowiedź, należy ją kontynuować. Na koniec zorganizujcie kilkuminutową dyskusję na temat „Jak rozpoznać «fake newsy»?”.

2. Czym różnią się od siebie cztery typy internetowych informacji: „fake newsy”, „clickbaity”, „satyra” i „doniesienia o faktach”? A co je ze sobą łączy? Wpisz podobieństwa i różnice w diagram Venna.

3. Wyobraź sobie, że otrzymujesz od znajomego w sieci społecznościowej poruszającą informację dotyczącą jakiegoś zagrożenia. Co powinieś/powinnaś zrobić, zanim udostępnisz ją innym?

4. Szybki rozwój technologii informacyjnych sprawił, że żyjemy w tzw. bańkach informacyjnych. Zamykamy się w świecie własnych zainteresowań, poglądów, nie dopuszczając do siebie żadnych nowych informacji, gdyż mogłyby one zagrozić naszemu obrazowi rzeczywistości. Czy wiecie, jaka jest geneza tego zjawiska? A jakie są jego konsekwencje społeczne? Przeczytajcie dwie poniższe diagnozy. Czy podzielacie opinię Baracka Obamy (czytaj: baraka obamy) o zagrożonej demokracji? Co moglibyście zrobić jako obywatele i obywatelki, by uniknąć opisanych zagrożeń?

Tożsamość zmieniła się: z czegoś, z czym się rodzisz, w zadanie – powinieś stworzyć własną społeczność. Ale przecież społeczności nie da się tak po prostu stworzyć: jesteś jej członkiem lub nie. Tworzymy więc substytut, czyli sieci społecznościowe. Różnica polega na tym właśnie, że do społeczności się przynależało, a sieć należy do ciebie, bo ty ją kontrolujesz. Dodajesz znajomych, jeśli chcesz, usuwasz ich, jeśli chcesz. To oznacza, że sam sobie dobierasz znaczące osoby, z którymi się kontaktujesz. Owszem – tak jak w dawnych społecznościach – czujesz się wówczas mniej samotny, ale w tych internetowych relacjach ludzie nie uczą się prawdziwych umiejętności społecznych, których potrzebujesz wychodząc na ulicę czy idąc do pracy. Tam znajduje się wiele obcych ci osób, z którymi trzeba wejść w jakąś interakcję [a nie wybierasz ich sobie i ich poglądy mogą być bardzo różne od twoich]. Papież Franciszek, który jest wspaniałym człowiekiem, udzielił pierwszego wywiadu Eugenio Scalfariemu, włoskiemu dziennikarzowi – ateście. To znak: prawdziwy dialog nie polega na rozmowach z ludźmi, którzy wierzą w to samo, co ty. Tymczasem media społecznościowe nie uczą

nas takiego dialogu, ponieważ łatwo jest uniknąć kontrowersji... Większość ludzi używa mediów społecznościowych, nie po to, aby poszerzać horyzonty, ale przeciwnie, po to, aby wykroić sobie strefę komfortu. Słyszą w niej tylko echo własnego głosu, a jedyne, co widzą, to odbicia własnej twarzy. Media społecznościowe bardzo się przydają i zapewniają przyjemność, ale są pułapką.

Zygmunt Bauman, *Social media are a trap*, El Pais, 25.01.2016 r.

Bardzo wielu z nas coraz częściej wycofuje się do własnego koła wzajemnej adoracji, czy to w dzielnicy, czy na uczelni, w kościele, a zwłaszcza na portalach społecznościowych, gdzie otaczają nas ludzie, którzy wyglądają tak jak my, mają te same poglądy polityczne i nigdy nie kwestionują naszych przekonań. Gdy narasta nagie partyjniactwo, powiększają się ekonomiczne i regionalne rozwarstwienia, a media dzielą się na kanały odpowiadające każdemu preferencjom – wszystko to sprawia, że to wielkie szufladkowanie wydaje się naturalne, wręcz nieuniknione.

I coraz częściej czujemy się tak bezpiecznie w naszych kółkach, że zaczynamy akceptować tylko te informacje, nieważne, prawdziwe czy nie, które pasują do naszych opinii – zamiast opierać nasze opinie na faktach.

Ów trend stanowi [...] zagrożenie dla naszej demokracji. Polityka to walka idei. Tak zaprojektowano naszą demokrację. Podczas zdrowej debaty nadajemy priorytet różnym celom i różnym metodom ich osiągnięcia. Ale bez jakiejś wspólnej podstawy faktów, bez gotowości do przyjęcia nowych informacji i przyznania, że twój oponent może mieć słuszość, i że nauka i rozumowanie mają znaczenie, będziemy dalej rozmawiać obok siebie. I doprowadzimy do tego, że znalezienie płaszczyzny porozumienia i osiągnięcie kompromisu stanie się niemożliwe. [...]

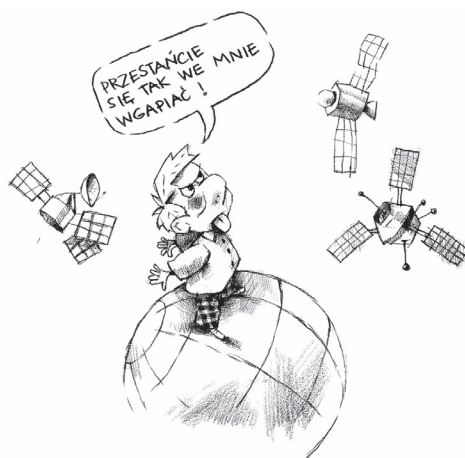
Dlaczego wybaczymy etyczne uchybienia własnej partii, ale palamy oburzeniem, gdy druga partia robi to samo? To nie tylko nieuczciwe, to selekcja faktów. To samobójcze, ponieważ, jak mawiała moja mama, rzeczywistość znajdzie sposób, by cię dogonić.

Barack Obama, *Mowa pożegnalna z 10.01.2017*, „Gazeta Wyborcza”, 13.01.2017 r.

5. Co powinien zrobić obywatel lub obywatelka, jeśli nie chce stać się ofiarą „fejkowania” w mediach i nie ulec propagandzie? Zabierz głos dyskusji na ten temat. Pomocą służyć ci będą porady psychologa społecznego profesora Wojciecha Cwaliny (patrz poniżej).

Zadanie dla chętnych: Przygotujcie rysunki i krótkie hasła, które moglibyście umieścić na wlepkach i plakatach.

1. Myśl! Zastanów się, uważnie przeanalizuj problem, o którym ktoś mówi, i to, w jaki sposób o nim mówi. Jakich argumentów używa, czy przedstawia tylko swój, czy też i inne punkty widzenia.

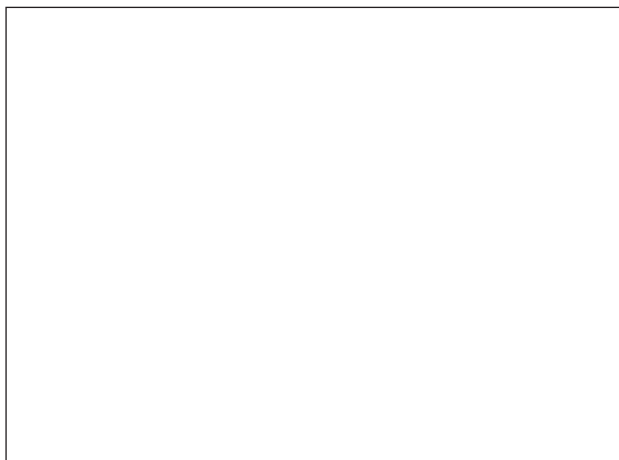

2. Zastanów się nad tym: kto i dlaczego właśnie tak do ciebie mówi. Czy jest ekspertem, kimś, komu można zaufać? [...] Czy mówi o faktach, czy raczej przedstawia swoją opinię i to, jak trzeba je interpretować. A może po prostu rozpowszechnia plotki i formułuje bezpodstawne oskarżenia.
3. Staraj się znaleźć argumenty przeciwne czy sprzeczne z tym, co słyszysz. Kontrargumentuj. Chociaż przez chwilę stań się adwokatem diabła. [...]
6. Sprawdzaj informacje w innych źródłach. Nawet jeśli ich nie lubisz i nie cenisz. Możesz dzięki temu zobaczyć problem w szerszym kontekście, z innej perspektywy. Możesz poznać przeciwne argumenty. Nie uzależniaj się od jednego źródła informacji. [...]
10. Niejasne i nieprecyzyjne sformułowania często stanowią zasłony dymne, żebyś nie zorientował się, o co tak naprawdę chodzi. Zdania typu: „Polskie szkoły wymagają reformy”, „Naszym celem jest zmiana systemu opieki zdrowotnej” – są puste. Większość się z nimi zgodzi, ale w zasadzie nikt nie wie, na czym konkretnie ma to polegać. Propaganda apeluje głównie do emocji odbiorców, starając się wyłączyć ich rozum. [...]
15. Zwracaj uwagę na własne emocje, które pojawiają się podczas oglądania, czytania czy słuchania komunikatu. (...) Aby odkryć i zacząć bronić się przed działaniami propagandowymi, kluczowe są dwa czynniki: zdolności – czyli wiedza i umiejętność analitycznego myślenia – oraz motywacja, aby to zrobić. Gdy nie jestem w stanie (bo nie wiem jak) i nie mam chęci (bo to męczące) – propagandyści będą święcić tryumfy.
16. Zastanów się, czy sytuacja lub problem, które ktoś relacjonuje, są rzeczywiście aż tak złe lub aż tak wspaniałe. Skrajności powinny wzmacniać twoją czujność. „My” nie zawsze mamy rację i nie we wszystkim jesteśmy najlepsi, a „oni” nie zawsze są wrogami, którzy chcą nas zniszczyć.

Wojciech Cwalina, *Bądź podejrzliwy! Czyli jak nie dać się propagandzie*, „Newsweek”, 22.07.2017 r

6. Wytnij ze strony 143 wybrany rysunek z mrówką i wklej w puste miejsce, dopisując krótki komentarz do lekcji. Możesz także narysować własną, „autorską” mrówkę.

LEŚNICZY ZNOWU PRÓBOWAŁ GRAĆ NA NASZYCH EMOCJACH.

ROZDZIAŁ VII. PAŃSTWO DEMOKRATYCZNE

1. Różne oblicza państwa

1. Przyjrzyj się schematowi, który przedstawia najważniejsze cechy państwa. Na przykładzie fikcyjnego państwa (np. państwa mrówek, hobbitów z powieści Johna R. R. Tolkiena czy państwa Maciusia Pierwszego z powieści Janusza Korczaka) omów poszczególne jego atrybuty.

Przykład: *Granice Mrówkolandii wyznaczają trzy stare dęby w lesie.*

Państwo _____

2. Przeczytaj w encyklopedii powszechnej lub innych wydawnictwach o charakterze encyklopedycznym informacje dotyczące wskazanych poniżej państw świata. Spróbuj na tej podstawie określić ich ustrój i uzupełnij tabelę. Zwróć uwagę na kraje, w których po 1989 roku obalono totalitaryzm. Czy zaobserwowałeś/zaobserwowałaś jakieś szczególne związki między ich ustrojem politycznym i ekonomicznym? Napisz o tym pod tabelą na s. 99.

Nazwa państwa	Ustrój państwa	Forma rządu	Ustrój ekonomiczny
Polska	demokracja	republika	wolny rynek
Niemcy			
Rosja			
Wielka Brytania			
Stany Zjednoczone			
Japonia			
Indie			
Brazylia			
Australia			
Republika Południowej Afryki			
Kuba			
Korea Północna			

3. Napisz krótko, czym się charakteryzuje ustrój autorytarny i totalitarny. Znajdź w internecie po dwa przykłady państw autorytarnych i totalitarnych i wpisz je poniżej.

Państwo autorytarne – _____

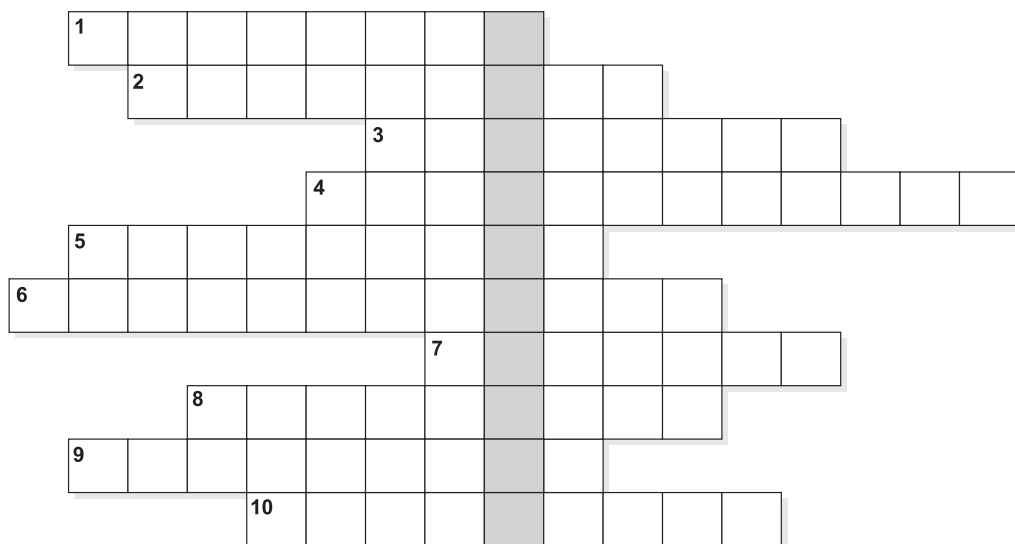
1. _____ 2. _____

Państwo totalitarne – _____

1. _____ 2. _____

4. Sprawdź, czy pamiętasz, jakich pojęć używamy do opisu ustrojów politycznych, a dowiesz się, który z nich uchodzi za szczególnie godny polecenia we współczesnym świecie. Rozwiąż krzyżówkę.

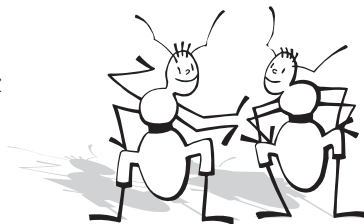
1. Organizacja mieszkańców określonego terytorium, których łączą wspólne sprawy i interesy wynikające z bliskiego sąsiedztwa.
2. Zespół wybranych w wolnych wyborach przedstawicieli obywateli uchwalający prawo.
3. Forma totalitaryzmu panująca w Związku Radzieckim.
4. Ustrój polityczny oparty na władzy mniejszości (czasem nawet jednostki), w którym obywatele pozbawieni są praw politycznych, ale władza nie wtrąca się w ich życie prywatne.
5. Państwo, którego obywatele uważają je za swoje wspólne dobro i w którym głową jest nie król, lecz prezydent.
6. Ustrój państwa, w którym władza stara się kontrolować całe życie swoich obywateli.
7. Ustrój totalitarny panujący w pierwszej połowie XX w. we Włoszech. Jego skrajną postacią był nazizm niemiecki.
8. Kraj, w którym głową państwa jest król.
9. Związek państw, które prowadzą wspólną politykę zagraniczną i monetarną oraz mają wspólny rząd, ale zachowują własne prawa i oddzielne instytucje.
10. Władza jednostki lub grupy zdobyta przemocą i dzięki niej utrzymywana.

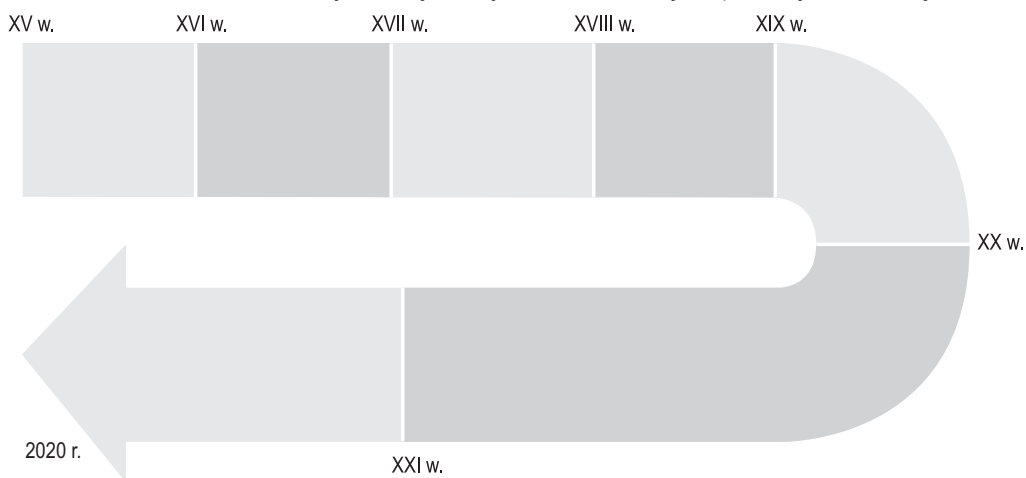
2. Demokracja – co to takiego?

1. Napisz krótką historię demokracji, zaczynając opowiadanie od słów: „Na początku była agora”. Możesz również zamiast eseju przygotować na ten sam temat zabawny komiks lub prezentację multimedialną!

TAMTO MROWISKO UPADŁO, BO WPROWADZILI LIBERUM VETO.

2. Na linii czasu zaznacz najważniejsze wydarzenia z dziejów polskiej demokracji.

3. Na podstawie podręcznika i własnej wiedzy wykonaj polecenia. Podaj po dwa przykłady krajów, w których panuje demokracja wyborcza i demokracja konstytucyjna. Czym się różni demokracja wyborcza od konstytucyjnej? Podaj główną różnicę.

Demokracja wyborcza

- _____
- _____

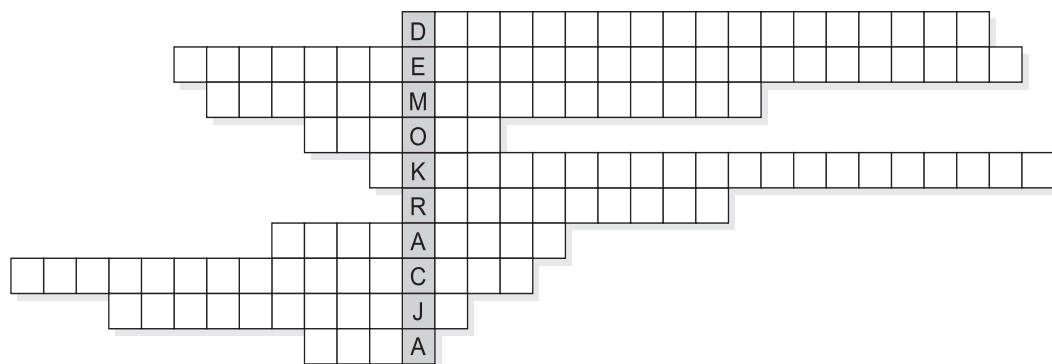
Demokracja konstytucyjna

- _____
- _____

Demokracja wyborcza różni się od konstytucyjnej tym, że _____

4. Rozwiąż krzyżówkę, wpisując cechy dobrze działającej demokracji w taki sposób, aby zawierały w sobie kolejne litery słowa „demokracja”. Skorzystaj ze słowniczka w podręczniku.

- ✓ inaczej postawa społeczno-polityczna oparta na miłości do swojego kraju i jego tradycji przy równoczesnym poszanowaniu innych tradycji narodowych i kultur
- ✓ szczególny typ społeczeństwa, w którym obywatele mogą się zrzeszać i podejmować różnego rodzaju działania w sferze publicznej, bez ingerencji ze strony władz państwa

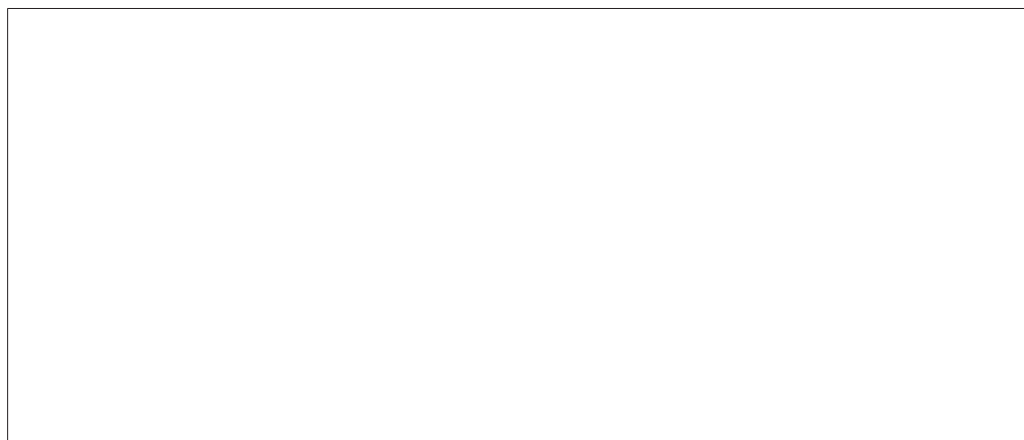

- ✓ zespół praw przysługujących grupie ludzi żyjących na terenie państwa, w którym większość obywateli i obywaterek jest innej narodowości
- ✓ metoda mająca na celu wyłonienie przedstawicieli społeczeństwa (np. parlamentarzystów) lub kandydatów na urzędy publiczne (np. prezydent miasta)
- ✓ działania obywateli w demokratycznym państwie, polegające nie tylko na kontrolowaniu rządzących, zwracaniu ich uwagi na istotne problemy, protestowaniu przeciw błędnym i niesprawiedliwym decyzjom, ale przede wszystkim na podejmowaniu różnorodnych inicjatyw w sferze publicznej
- ✓ bezpośrednie głosowanie ogółu obywateli w określonej sprawie, w którym biorą udział wszyscy obywatele mający czynne prawo wyborcze
- ✓ naczelny organ władzy państwowej sprawujący funkcję ustawodawczą
- ✓ wyrażane publicznie poglądy obywateli i obywaterek dotyczące istotnych problemów społecznych i politycznych
- ✓ podstawowy akt prawny stanowiący fundament systemu prawnego w danym kraju
- ✓ skrzynka z otworem, do której wrzuca się kartki podczas tajnego głosowania

A MY WYMYŚLIŁYŚMY NOWY
USTRÓJ: MRÓWKOKRACJĘ!

5. Zaprojektuj plakat dydaktyczny lub wykonaj kolaż, przeznaczony dla młodszych koleżanek i kolegów, prezentujący najważniejsze zasady demokracji konstytucyjnej.

6. Zastanów się, które z poniższych postaw są bliskie twórcom demokratycznych ustrojów, i zaznacz je krzyżykiem. Spróbuj uzasadnić swoją odpowiedź.

a. Dopóki przestrzegam prawa, nie mogę być nękany przez władzę. ☐

Uzasadnienie: _____

b. Ubieram się tak, jak mi się podoba, i jem, co chcę. ☐

Uzasadnienie: _____

c. Pokrzywdzony przez innego obywatela, szukam sprawiedliwości na drodze zemsty. ☐

Uzasadnienie: _____

d. Władza ma zawsze rację i należy jej bezwzględnie słuchać. ☐

Uzasadnienie: _____

e. Po każdych wyborach zmieniam poglądy, tak aby nie urazić zwycięskiej większości. ☐

Uzasadnienie: _____

7. We współczesnych demokracjach, choć decyduje większość obywateli, to jednak żadna decyzja większości nie może naruszać praw i wolności obywateli stanowiących mniejszość. Przestrzeganie praw mniejszości służy wszystkim, gdyż każdy obywatel może w jakiejś sprawie należeć do mniejszości. Jeśli zostanie uchwalona ustawa ograniczająca twoje prawa, masz do wyboru:

A. Zgodę – prowadzisz jednak kampanię polityczną, by doprowadzić do uchylenia nowego prawa.

B. Obalenie decyzji większości siłą.

C. Pozorowanie zgody – postępujesz zgodnie ze swoimi przekonaniem, tyle że działasz po cichu.

Pamiętając, że niemal wszystkie decyzje polityczne pociągają za sobą skutki zarówno pozytywne, jak i negatywne, uzupełnij poniższe trzy karty. Która strategia najbliższa jest demokratycznym zasadom?

Wybieram drogę A ☐

Konsekwencje negatywne:

- zła decyzja pozostanie na razie w mocy, wielu obywateli ucierpi wskutek błędu większości
- kampania przeciw prawu może trwać dłuższy czas i nie przynieść oczekiwanych skutków

Konsekwencje pozytywne:

Wybieram drogę B ☐

Konsekwencje negatywne:

Konsekwencje pozytywne:

- niedobre prawo zostanie obalone
- większość, która podjęła złą decyzję, zostanie (choćby czasowo) odsunięta od władzy

Wybieram drogę C ☐

Konsekwencje negatywne:

Konsekwencje pozytywne:

- nie narażam się i nic na tym nie tracę
- dzięki zręcznemu omijaniu prawa przez obywateli niektóre skutki błędnej decyzji zostaną ograniczone

8. Wpisz poniżej najważniejsze sposoby rozwiązywania sporów w demokracji.

9. Wypisz zalety i wady demokracji jako ustroju państwowego.

Zalety: _____

Wady: _____

10. Przeczytaj tekst „Dlaczego demokracja?” o dziesięciu najważniejszych, zdaniem Roberta Dahla, zaletach demokracji. Wykonaj polecenia A i B.

Dlaczego demokracja?

1. Demokracja pomaga w uniknięciu rządów okrutnych i podłych autokratów.
2. Demokracja gwarantuje obywatelom wiele podstawowych praw, jakich niedemokratyczne systemy nie przyznają i nie mogą przyznawać.
3. Demokracja zapewnia obywatelom większy zakres indywidualnej wolności niż jakkolwiek inna ewentualność ustrojowa.
4. Demokracja pomaga ludziom w realizowaniu ich podstawowych interesów.

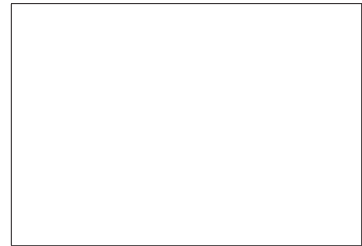
5. Tylko demokratyczny rząd może zapewnić maksimum możliwości jednostkom, by same decydowały o swoim losie, to znaczy żyły zgodnie z prawami, jakie same wybrały.
6. Tylko demokratyczny rząd może zapewnić maksymalne możliwości dla bycia odpowiedzialnym moralnie.
7. Demokracja sprzyja rozwojowi ludzi bardziej niż jakikolwiek inny wyobrażalny ustrój.
8. Tylko demokratyczny system sprzyja względnie znacznej równości politycznej.
9. Nowoczesne demokracje przedstawicielskie nie prowadzą między sobą wojen.
10. Kraje z systemem demokratycznym gospodarczo prosperują lepiej niż kraje z niedemokratycznymi rządami.

Źródło: Robert Dahl, *O demokracji*, Kraków 2000, s. 58-59

A. Wypisz 10 kluczowych pojęć, które się odnoszą do kolejnych punktów ze sformułowanej przez Dahla listy (np. pkt 3 – „wolność”).

1.	2.	3.	4.	5.
6.	7.	8.	9.	10.

B. Zaprojektuj prosty znak graficzny tego waloru demokracji, który jest ci najbliższy. Możesz wzorować się np. na znakach drogowych lub piktogramach znalezionych w sieci.

11. Znajdź w środkach masowego przekazu kilka informacji, które twoim zdaniem dowodzą, że Polska to kraj demokratyczny (+), oraz kilka takich, które ukazują problemy naszej demokracji (–). Wypisz je poniżej.

⊕ _____

⊖ _____

12. Przeczytaj tekst „Czy internet to nowoczesna wersja agory?” (s. 106) i spróbuj odpowiedzieć na postawione w nim pytanie. Czy internet to dobre miejsce do publicznych debat? A co sądzisz w sprawie głosowania przez internet? Jakie widzisz zalety, a jakie zagrożenia „internetowej demokracji”?

Czy internet to nowoczesna wersja agory?

Krytycy demokracji przedstawicielskiej zwracają uwagę na to, że obywatele mają w praktyce bardzo mały wpływ na decyzje podejmowane przez władze. Dlatego marzy im się powrót do demokracji bezpośredniej. Czy dzięki internetowi ich marzenie się spełni? Wielu wydaje się, że tak – co stoi na przeszkodzie, byśmy wszyscy wymieniali nasze opinie w internecie i byśmy w głosowaniu rozstrzygali o tym, jakie prawa uchwalić?

Inni jednak pozostają sceptyczni: prawdziwa demokratyczna dyskusja wymaga nie tylko tego, by każdy mógł się wypowiedzieć, ale i tego, by każdy wysłuchał cudzych argumentów i zastanowił się nad ich wartością. Nie wiadomo też, czy ludzie chcieliby spędzać długie godziny przed komputerowymi ekranami, by decydować o tym, jakie cło nałożyć na importowane części do traktorów, albo o tym, czy w 364. Paragrafie ustawy powinien być przecinek czy myślnik. A jakie jest twoje zdanie – czy demokracja internetowa jest możliwa i czy miałaby sens?

3. Rola konstytucji w państwie

1. Sprawdź swoją wiedzę o konstytucji.

A. Przeczytaj preambułę, czyli uroczysty wstęp do Konstytucji RP, i odpowiedz na następujące pytania:

- Do jakich wartości się ona odwołuje? _____
- Do jakich tradycji historycznych nawiązuje? _____
- Jakie cele stawia konstytucja przed tymi, którzy będą się do niej stosowali? _____

B. Odnajdź artykuł Konstytucji RP, który dotyczy polskiego godła, barwy i hymnu.

- Podaj numer tego artykułu: _____
- Napisz, czy ustawa zasadnicza określa dokładnie, jak wyglądają polskie godło i flaga: ____

- Wskaż, gdzie można znaleźć szczegółowe informacje na ten temat: _____
- Znajdź w internecie ustawę, która zawiera słowa hymnu Rzeczypospolitej Polskiej. Ile zwrotek ma jego pełna wersja? _____

C. Co to znaczy, że konstytucja jest najwyższym aktem prawnym w Rzeczypospolitej Polskiej?

2. Uzupełnij zdania.

Konstytucja, czyli ustawa _____, to zbiór najważniejszych praw obowiązujących w państwie. Konstytucja określa podstawy _____ państwa, wyznacza _____ organów władzy, zawiera katalog _____ i _____ obywateli. _____ jest uroczystym wstępem do konstytucji. Nieformalna konstytucja I Rzeczypospolitej swój najpełniejszy wyraz znalazła w _____ henrykowskich. Konstytucja _____ była drugą uchwaloną na świecie ustawą zasadniczą. Obecnie obowiązująca konstytucja została uchwalona przez _____ w 1997 roku. Trybunał _____ sprawdza, czy ustawy i inne akty prawne są zgodne z _____. Obywatele mają prawo do _____ konstytucyjnej. _____ to umowa regulująca wzajemne stosunki państwa i Kościoła. Władze publiczne w Polsce zachowują _____ w sprawie przekonań religijnych obywateli.

3. Wyobraźcie sobie, że Polskę odwiedziła delegacja z nowo utworzonego państwa – Sceptykani. Jej mieszkańcy zastanawiają się, czy powinni w swoim kraju stworzyć sąd podobny do naszego Trybunału Konstytucyjnego. Pracując w parach, spróbujcie ich przekonać, by się na to zdecydowali.

Wypiszcie trzy argumenty, którymi byście się posłużyli w rozmowie ze Sceptykanami.

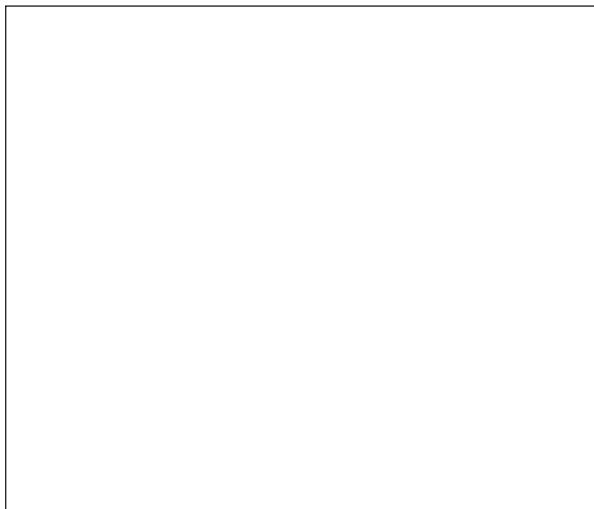
1. _____
2. _____
3. _____

4. Zaznacz na osi czasu następujące konstytucje: marcową, PRL-owską, 3 maja, kwietniową, III Rzeczypospolitej.

5. Wytnij ze strony 143 wybrany rysunek z mrówką i wklej w puste miejsce, dopisując krótki komentarz do lekcji. Możesz także narysować własną, „autorską” mrówkę.

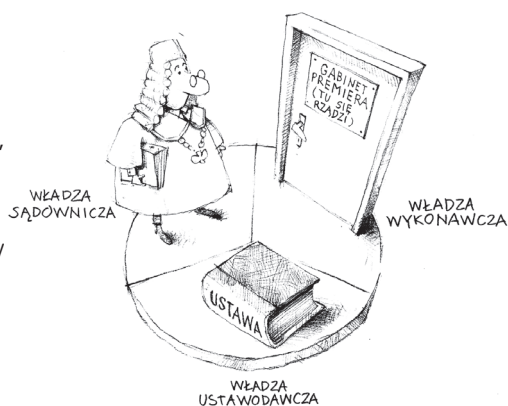
MIELIŚMY KIEDYŚ SPISANĄ
NA KORZE KONSTYTUCJĘ,
ALE BYŁA TAK DOBRA,
ŻE ZJADŁY JĄ KORNIKI.

4. Zasady ustroju Polski

1. Przeczytaj tekst „Trójpodział władzy w Polsce” (podręcznik, s. 216) i wykonaj zadania.

A. Wyjaśnij, na czym polega trójpodział władzy w państwie demokratycznym.

B. Do wymienionych poniżej haseł dopisz odpowiednie przykłady (np. władza wykonawcza – policja).

władza ustawodawcza – _____

władza wykonawcza – _____

władza sędziowska – _____

C. Zastanów się, do jakiej władzy zwróciłbyś/zwróciłabyś się:

- chcąc zmienić prawo o parkach narodowych? _____
- gdybyś został/została niesłusznie ukarany/ukarana mandatem za naruszanie spokoju zwierząt w parku narodowym? _____
- widząc motocykl wjeżdżający na teren parku narodowego? _____

2. Przeczytajcie uważnie artykuły ustawy zasadniczej, w których zostały zapisane zasady ustrojowe Polski i wykonajcie zadania.

A. Pracując w parach, sformułujcie i zapiszcie proste wyjaśnienia poniższych zasad.

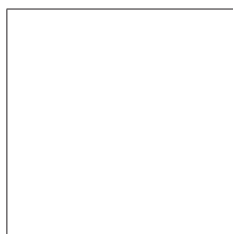
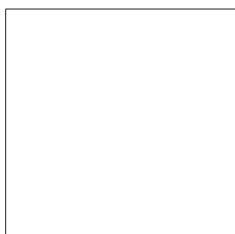
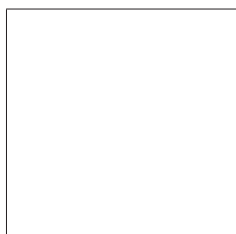
- zasada suwerenności narodu (art. 4) – _____

- podział władzy (art. 10) – _____

- rządy prawa (art. 2 i 7) – _____

- pluralizm polityczny (art. 11) – _____

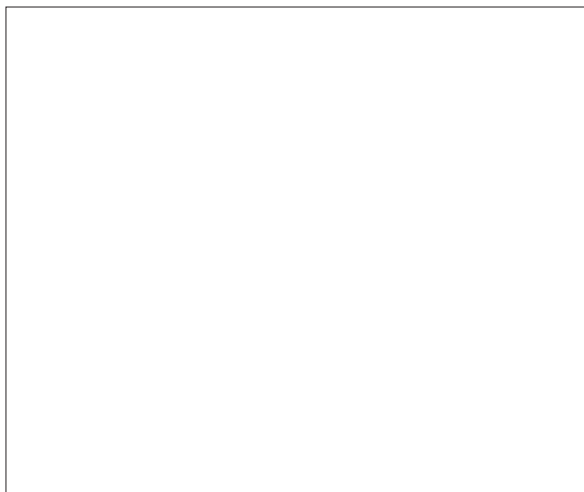
B. Teraz zilustrujcie te zasady znakami graficznymi (patrz: przykład).

3. Powiąż zamieszczone poniżej fakty z zasadami ustroju Polski. Wskaż numer odpowiedniego artykułu ustawy zasadniczej (patrz: przykład na s. 110).

Fakt	Artykuł
Przykład: W Polsce codziennie ukazuje się wiele dzienników ogólnopolskich i lokalnych.	art.14
A. W wyborach i referendach uczestniczą obywatele, którzy w dniu głosowania mają ukończone 18 lat.	
B. Parlament uchwała co roku ustawę budżetową, za której wykonanie odpowiada rząd.	
C. Urząd skarbowy musi działać na podstawie odpowiednich ustaw i rozporządzeń.	
D. W wyborach parlamentarnych startowało, samodzielnie lub razem z innymi ugrupowaniami, 35 partii politycznych.	
E. W Polsce istnieje 2478 gmin.	

4. Przyjrzyj się rysunkowi poniżej. Wykonaj podobną ilustrację ukazującą podział władzy w Polsce (rysunek, kolaż, komiks itp.). Możecie także w zespołach zaprojektować „żywą rzeźbę” lub wymyślić scenkę obrazującą równowagę się trzech gałęzi władzy.

5. Jak działa parlament?

1. Poniżej podano prawdziwe i nieprawdziwe stwierdzenia dotyczące zasad obowiązujących przy wyborach do parlamentu w Polsce. Zakreśl prawdziwe zdania:

- a) każdy wyborca dysponuje jednym głosem;
- b) w głosowaniu mogą wziąć udział wszyscy dorośli obywatele poza osobami ubezwłasnowolnionymi oraz pozbawionymi praw publicznych;
- c) urzędnicy państwowi oddają głos poza kolejnością;
- d) każdy wyborca głosuje osobiście;
- e) wyborca, który płaci większe podatki niż przeciętny Polak, ma dwa głosy;

- f) wyborca informuje komisję, na kogo głosował;
- g) osoby, które nie biorą udziału w głosowaniu, mogą być ukarane;
- h) głosowanie jest tajne;
- i) głosują te osoby, które ukończyły co najmniej szkołę podstawową.

2. Wyjaśnij, co oznacza, że wybory są w Polsce:

- powszechne _____
- równe _____
- wolne _____
- tajne* _____

3. W wyborach w Polsce zwykle bierze udział tylko 40 – 60 proc. uprawnionych do głosowania. Ludzie, którzy nie chodzą na wybory, twierdzą, że polityka ich nie interesuje, że wszyscy kandydaci są nieodpowiedni albo że głosy wyborcy i tak się nie liczą. A jak ty uważasz? Czy należy brać udział w wyborach, czy można na nie po prostu nie chodzić? Podaj argumenty (2 - 3) przemawiające za udziałem w głosowaniu.

1. _____
2. _____
3. _____

4. W niektórych krajach (np. w Belgii i Australii) udział w wyborach jest obowiązkowy. Osoby uprawnione do głosowania, które nie wezmą w nich udziału, muszą zapłacić karę. Czy twoim zdaniem jest to słuszne, czy nie? Użyj poniższego schematu.

Uważam, że _____,
ponieważ _____
_____,
choć _____

5. Czy wiecie, jak wyglądają obrady sejmowe? Wejdźcie na stronę internetową www.sejm.gov.pl i przejrzyjcie materiały dotyczące prac Sejmu RP – sprawdźcie, ile posiedzeń odbyło się już w tej kadencji i na kiedy są planowane najbliższe obrady. Jeśli to możliwe, obejrzyjcie fragment transmisji posiedzenia na żywo (np. na podanej wyżej stronie internetowej lub w telewizji). Zajrzyjcie do sprawozdania z wybranej sesji i sprawdź, czego dotyczyły debata sejmowa i poszczególne głosowania. Pracując w parach, sporządźcie krótką notatkę prasową na

* Właściwie to głosowanie jest tajne, bo przecież wyniki wyborów są jawne!

temat wybranego fragmentu obrad. Powinna ona zawierać informacje o temacie debaty, stanowiskach posłów, którzy zabierali w niej głos, ewentualnie – o wynikach głosowania.

6. Posługując się schematem w podręczniku (s. 221) i innymi wiadomościami z lekcji, a także tekstem konstytucji, uzupełnij zamieszczone poniżej opisy kompetencji poszczególnych organów władzy w procesie ustawodawczym.

SEJM:

- jego członkowie (posłowie) posiadają inicjatywę ustawodawczą, czyli mogą składać projekty ustaw;
- _____
- przekazuje uchwaloną ustawę Senatowi

SENAT:

- przyjmuje ustawę bądź ją odrzuca (propozycje Senatu muszą być poddane pod głosowanie w Sejmie);
- _____

PREZYDENT:

- podpisuje ustawy przyjęte przez parlament;
- może odmówić podpisania ustawy (prawo weta) i z umotywowanym wnioskiem przekazać ją Sejmowi do ponownego rozpatrzenia;
- _____

RZĄD:

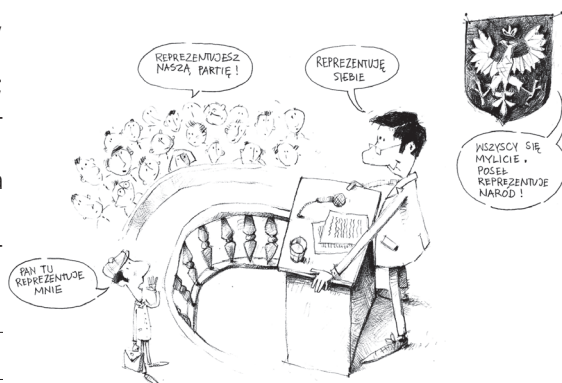
- posiada inicjatywę ustawodawczą;
- _____

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY:

- orzeka w sprawach zgodności ustaw z konstytucją, zgodności przepisów prawnych wydawanych przez centralne organy państwowe z konstytucją, ustawami oraz umowami międzynarodowymi;
- _____

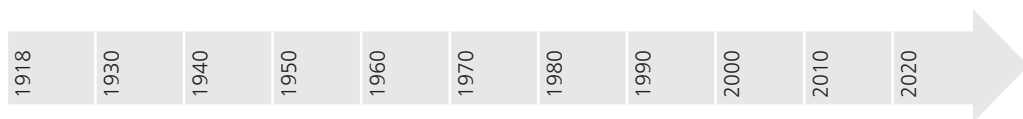
7. Wyobraź sobie, że jesteś posłanką lub posłem. Przygotuj konspekt krótkiego (2–3-minutowego) wystąpienia sejmowego (napisz też zdania, którymi zaczniesz i zakończysz swoją wypowiedź). Oto kilka wskazówek:

- pamiętaj o zwrocie: „Panie Marszałku, Wysoka Izbo!”;
- wskaż problem, którym chcesz się zająć;
- przedstaw swoje stanowisko (lub pytanie) i krótko je uzasadnij;
- wskaż ewentualne sposoby rozwiązania problemu;
- odnieś się (w miarę możliwości) do dotychczas obowiązującego prawa.

6. Prezydent i rząd, czyli władza wykonawcza w Polsce

1. Korzystając z wiadomości z podręcznika, kalendarium i internetu, zaznacz na osi czasu wszystkich prezydentów Rzeczypospolitej po 1918 roku oraz okresy sprawowania przez nich urzędu.

2. Postaw znak „+” obok zdań prawdziwych, a „-” obok fałszywych.

- Prezydent jest zwierzchnikiem sił zbrojnych. ☐
- Prezydent opracowuje budżet państwa. ☐
- W określonych sytuacjach prezydent ma prawo rozwiązać parlament. ☐
- Prezydent rozstrzyga ostatecznie, która ustawa jest zgodna z konstytucją. ☐

3. Zapoznaj się z tabelką dotyczącą wyborów parlamentarnych i prezydenckich (podręcznik, s. 225). Teraz zamknij podręcznik i uzupełnij tabelkę na s. 114.

	Wybory parlamentarne	Wybory prezydenckie
Zasady		
Ile lat musi mieć kandydat?		
Ile trwa kadencja?		
Kto zgłasza kandydata?		

4. Czy znasz osoby, które wchodzą obecnie w skład rządu, oraz ich kompetencje? Wykonaj polecenia.

A. Wypisz znane ci nazwiska ministrów, a brakujące uzupełnij, pytając kolegów i koleżanki lub szukając informacji w mediach.

- a) premier – _____
- b) minister finansów – _____
- c) minister infrastruktury – _____
- d) minister rolnictwa i rozwoju wsi – _____
- e) minister spraw zagranicznych – _____
- f) minister spraw wewnętrznych i administracji – _____
- g) minister obrony narodowej – _____
- h) minister rodziny, pracy i polityki społecznej – _____
- i) minister środowiska – _____
- j) minister sprawiedliwości – _____
- k) minister zdrowia – _____
- l) minister edukacji narodowej – _____
- m) minister nauki i szkolnictwa wyższego – _____
- n) minister kultury i dziedzictwa narodowego – _____
- o) minister gospodarki morskiej i żeglugi śródlądowej – _____
- p) minister inwestycji i rozwoju – _____
- r) minister energii – _____
- s) minister przedsiębiorczości i technologii – _____
- t) minister sportu i turystyki – _____

B. Spróbuj teraz dopasować wymienione poniżej sprawy do kompetencji wybranych ministrów – w kratki wpisz odpowiednie litery ze spisu powyżej.

1) zatwierdzenie podręcznika do wiedzy o społeczeństwie	☐
2) przygotowanie projektu budżetu państwa	☐
3) przygotowanie prywatyzacji, czyli przekształcenia przedsiębiorstwa należącego do skarbu państwa w przedsiębiorstwo prywatne	☐
4) zatwierdzenie listy leków dopuszczonych do sprzedaży	☐
5) przyznanie grantu na badania z dziedziny astrofizyki	☐
6) ustalenie wysokości kar za zanieczyszczanie wód przez zakłady przemysłowe	☐
7) przyznanie dotacji na wydanie książki	☐
8) decyzja o zakupie nowego typu karabinów	☐
9) określenie trybu szkolenia osób starających się o pracę w policji	☐
10) nadzór nad jakością towarów spożywczych	☐
11) udzielanie pomocy Polakom przebywającym za granicą	☐
12) określanie wielkości zasiłków dla bezrobotnych	☐
13) nadzór nad pracą zakładów karnych	☐
14) decyzja o modernizacji autostrady	☐
15) dofinansowanie nowych placówek szkolenia sportowego	☐

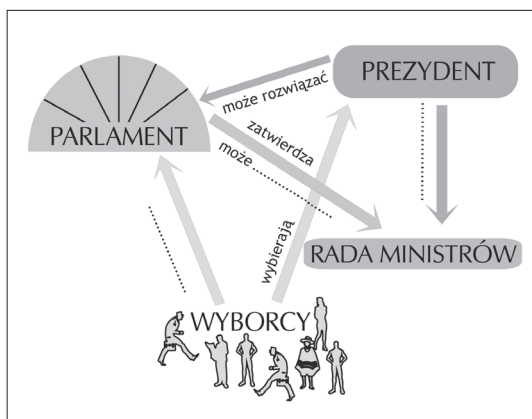
5. Postaw znak „+” obok zdań prawdziwych, a „-” obok fałszywych. Wymyśl też trzy własne zdania o organach władzy w Polsce i sprawdź, czy twoje koleżanki oraz twoi koledzy potrafią rozpoznać prawdę i fałsz.

A. Premiera rządu desygnuje prezydent.	☐
B. Projekt budżetu państwa zgłasza rząd.	☐
C. Rząd nie jest przez nikogo kontrolowany i nie może być odwołany.	☐
D. Posłowie mogą wyrazić swoje niezadowolenie z pracy ministra, uchwalając większością głosów wotum nieufności.	☐
E. Po wyborach parlamentarnych rząd podaje się do dymisji.	☐
F. _____	☐
G. _____	☐
H. _____	☐

6. Uzupełnij schemat obok. Sprawdź, jak zrobili to inni.

7. Dopasuj zamieszczone na s. 116 materiały ze stron internetowych do czterech ministerstw, wpisując właściwy numer do pustego okienka:

A. ministerstwo edukacji narodowej	☐
B. ministerstwo zdrowia	☐
C. ministerstwo cyfryzacji	☐
D. ministerstwo kultury i dziedzictwa narodowego	☐

1.

2.

5.

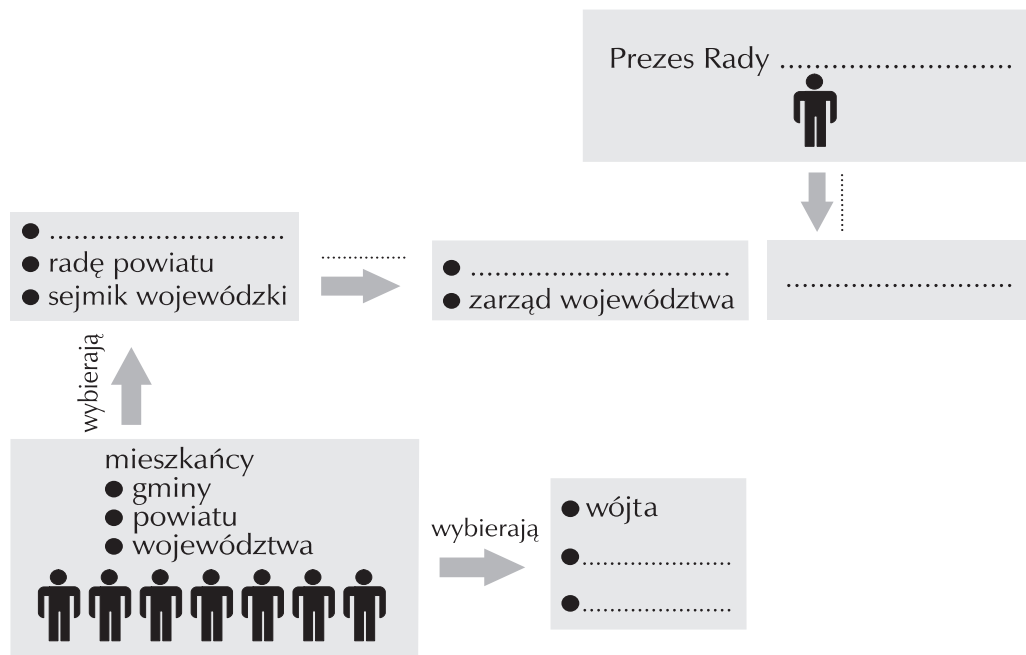

3.

4.

8. Uzupełnij schemat, wstawiając brakujące strzałki i wyrazy odnoszące się do różnych organów administracji rządowej i samorządowej.

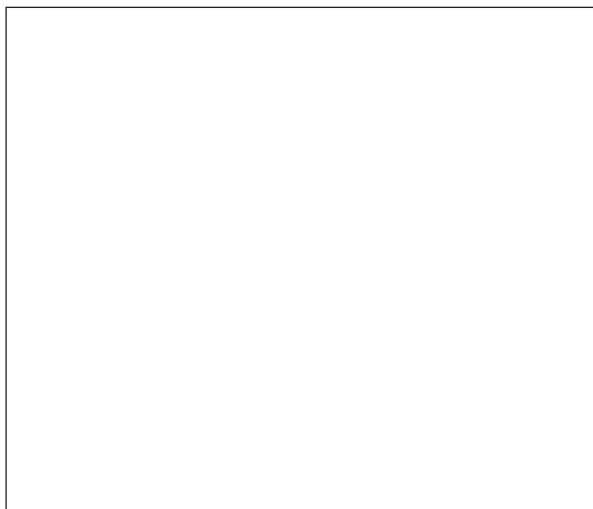
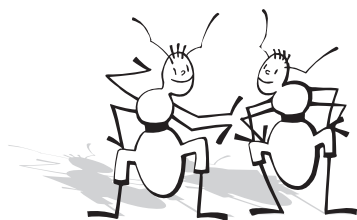

9. Po przeczytaniu tekstu „Administracja publiczna, czyli dlaczego rząd nie rządzi sam” (podręcznik, s. 228) zastanów się, jaka jest różnica między politykiem a urzędnikiem oraz jakimi zasadami powinien kierować się urzędnik w swojej pracy. Uzupełnij wykres na s. 117. Porównaj swoje propozycje z pomysłami kolegów i koleżanek – opracujcie wspólnie kodeks dobrego urzędnika. Zastanówcie się też, jakie warunki muszą być spełnione, aby urzędnicy rzeczywiście przestrzegali tych zasad (godziwa pensja, nieuchronność kary za łamanie prawa i zasad etycznych itp.).

5. Wytnij ze strony 143 wybrany rysunek z mrówką i wklej w puste miejsce, dopisując krótki komentarz do lekcji. Możesz także narysować własną, „autorską” mrówkę.

TO NIE BYŁ DOBRY POMYSŁ,
ŻEBY URZĘDNIKIEM DO SPRAW
ODŚNIEŻANIA ZOSTAŁ
NIEDŹWIEDŹ. PRZECIEŻ ON SIĘ
BUDZI DOPIERO NA WIOSNĘ!

7. Wymierzając sprawiedliwość

1. A. Wyobraź sobie mecz piłki nożnej, w którym zabrakło sędziego. Obie drużyny są znane z ostrej i bezpardonowej gry, a stawka meczu jest wysoka. Napisz, jak twoim zdaniem wyglądałby w takiej sytuacji przebieg spotkania?

B. Teraz wyobraź sobie inną sytuację: sędzia się znalazł, ale jest winien pieniądze trenerowi jednej z drużyn (lub jest jego krewnym) i sędziuje wyraźnie na jej korzyść. Jakie twoim zdaniem powinny być zasady określające, kto może być sędzią meczu, aby nie dopuścić do takiej sytuacji?

2. Odpowiedz na pytania:

- Jakie instytucje sprawują w Polsce władzę sędziowską? – _____
- Co oznaczają słowa: apelacja i kasacja? – _____
- Dlaczego sędziowie muszą być niezależni? – _____
- Kto nadzoruje pracę sądów powszechnych? – _____
- W jaki sposób sądy kontrolują władzę? – _____

3. Wyobraź sobie, że jesteś początkującym prawnikiem. Musisz znaleźć w odpowiednich kodeksach przepisy dotyczące kilku spraw. Masz przed sobą następujące kodeksy:

• kodeks karny;	• kodeks postępowania administracyjnego;
• kodeks cywilny;	• kodeks rodzinny i opiekuńczy.
• kodeks pracy;	

W którym z tych kodeksów znajdziesz przepisy obowiązujące w przedstawionych poniżej sytuacjach?

- a) Twoja klientka chciałaby wiedzieć, czy ma prawo do spadku po swojej matce, która zmarła, nie pozostawiając testamentu. – _____
- b) Urząd wojewódzki nie odpowiedział na podanie, które twój klient złożył w ważnej dla siebie sprawie. Klient nie wie, czy istnieją przepisy zobowiązujące urzędy do udzielania odpowiedzi na podania obywateli. – _____

- c) Twój klient nie dostał w swoim zakładzie pracy urlopu wypoczynkowego, mimo że przepracował w nim cały ostatni rok. Chciałby wiedzieć, czy istnieją przepisy regulujące przyznawanie urlopów przez zakłady pracy. – _____
- d) Twój klient został złapany w sklepie na kradzieży kamery. Nie wie, jaka kara mu grozi. – _____
- e) Twoja klientka chciałaby adoptować dziecko krewnych, którzy zginęli w wypadku. Nie wie, jak się do tego zabrać. – _____

4. Podzielcie się na cztery zespoły. Waszym zadaniem będzie napisanie wniosku do Rzecznika Praw Obywatelskich w imieniu Barbary Uczyńskiej z prośbą o interwencję w sprawie zwrotu komputera. Zapoznajcie się z jej historią. Barbara Uczyńska uważa, że powinna uzyskać odszkodowanie – w związku z tym, że nie mogła korzystać z informacji i tekstów zapisanych w komputerze, nie ukończyła w terminie ważnej pracy badawczej.

Barbara Uczyńska wracała z konferencji naukowej w Paryżu. Na lotnisku w Warszawie celnicy poprosili ją o otwarcie bagażu i zarekwirowali komputer typu laptop, wyjaśniając, że przedmioty wysokiej wartości powinny być zgłaszane w deklaracji celnej. Barbara Uczyńska odmówiła zapłacenia cła, twierdząc, że nie ma obowiązku deklarowania przedmiotów osobistego użytku, takich jak laptop, będący w dodatku narzędziem jej pracy za granicą. Te tłumaczenia nie zmieniły decyzji celników.

Przy wykonywaniu zadania pomocne mogą się okazać poniższe wskazówki:

Wniosek do Rzecznika Praw Obywatelskich powinien zawierać:

- dane wnioskodawcy,
- określenie, kim jest osoba, której praw i wolności wniosek dotyczy,
- wyjaśnienie, jakie prawa zostały naruszone, przez kogo sprawa była rozpatrywana i z jakim skutkiem,
- informacje, dokumenty, dane uzasadniające wniosek.

5. Określ, do jakiej instytucji należy się zwrócić w następujących sprawach:

1. Sąd okręgowy w mieście Z ma wątpliwości, czy jedna z ustaw z dziedziny prawa karnego jest zgodna z Konstytucją RP. Od odpowiedzi na to pytanie zależy rozstrzygnięcie

sprawy, która właśnie toczy się przed tym sądem.

— _____

2. Jarosław został złapany podczas włamania do sklepu. Przed jakim sądem będzie odpowiadał za swój czyn? — _____

3. Minister skarbu jest oskarżony o to, że naruszył prawo w trakcie zawierania pewnego kontraktu prywatyzacyjnego. Jaki Trybunał może ocenić słuszność tego zarzutu? — _____

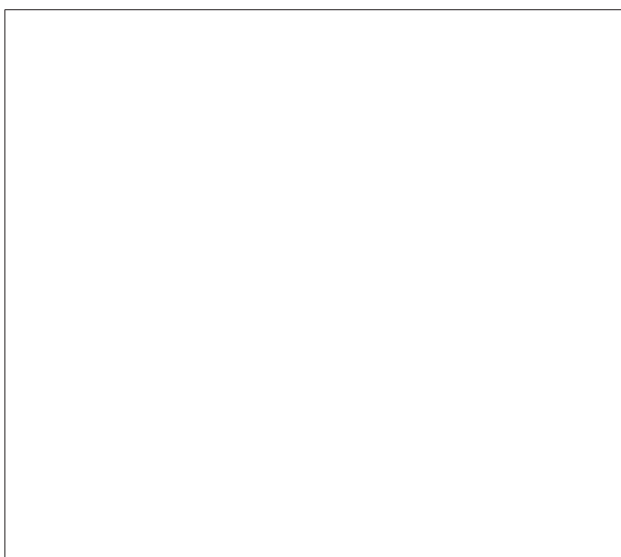
4. Piotr został decyzją dyrektora usunięty ze szkoły z powodu słabych ocen. Kurator nie odpowiedział na jego odwołanie. Do kogo powinien się zwrócić Piotr? — _____

5. Dyrektorowi teatru w mieście X zarzuca się, że zmarnował dotację przekazaną mu przez władze samorządowe. Kto powinien zbadać tę sprawę? — _____

6. Komornik usunął Elżbietę i jej dzieci z mieszkania, zajmując je na poczet długów męża Elżbiety. Pani Elżbieta uważa, że jej prawa zostały naruszone. Do kogo może się zwrócić w tej sprawie? — _____

6. Wytnij ze strony 143 wybrany rysunek z mrówką i wklej w puste miejsce, dopisując krótki komentarz do lekcji. Możesz także narysować własną, „autorską” mrówkę.

*I TO MA BYĆ PROCES!
TEN POWÓD MA BŁĄHY POWÓD,
A BIEGLI ZBIEGLI!!*

8. Na scenie politycznej

1. Oto nazwy czterech partii startujących w wyborach parlamentarnych w państwie X i fragmenty ich ulotek wyborczych. Dopasuj nazwy do tekstów ulotek i połącz je liniami. Obok nazw partii napisz, jakie zdjęcia mogłyby znaleźć się na ich ulotkach i plakatach.

- A. Naszym głównym celem jest zapewnienie radykalnej poprawy warunków życia ludzi najuboższych i bezrobotnych.
- B. Uważamy, że nadszedł czas na twardą obronę naszych interesów przed agresywnymi poczynaniami naszych sąsiadów.
- C. Nad światem wisi widmo zagłady. Ludzie zapomnieli, że są odpowiedzialni za świat, w którym żyją, i że innego mieć nie będą.
- D. Wierzymy, że podstawą wzrostu gospodarczego i powszechnego dobrobytu są wolny rynek bez ingerencji państwa i niskie podatki.

- 1. Narodowy Związek Jedności _____
- 2. Unia Liberałów _____
- 3. Partia Ludzi Pracy _____
- 4. Zielona Demokracja _____

2. Pracując w parach, ułóżcie sześć pytań do quizu sprawdzającego wiedzę na temat partii politycznych. Wykorzystajcie informacje zawarte w tej lekcji, odpowiednie hasła ze słowniczka zamieszczonego na końcu podręcznika oraz wszystko, co wiecie na ten temat z telewizji i gazet. Trzy zadania powinny dotyczyć systemów partyjnych na świecie, a trzy pozostałe – partii w Polsce. Zapiszcie je poniżej, zostawiając pod każdym pytaniem miejsce na odpowiedź. Wymieńcie się z inną parą zeszytami ćwiczeń i spróbujcie odpowiedzieć na pytania przez nią przygotowane. Jeśli nie potraficie na jakieś odpowiedzieć – poproście o pomoc autorów.

- 1. _____

- 2. _____

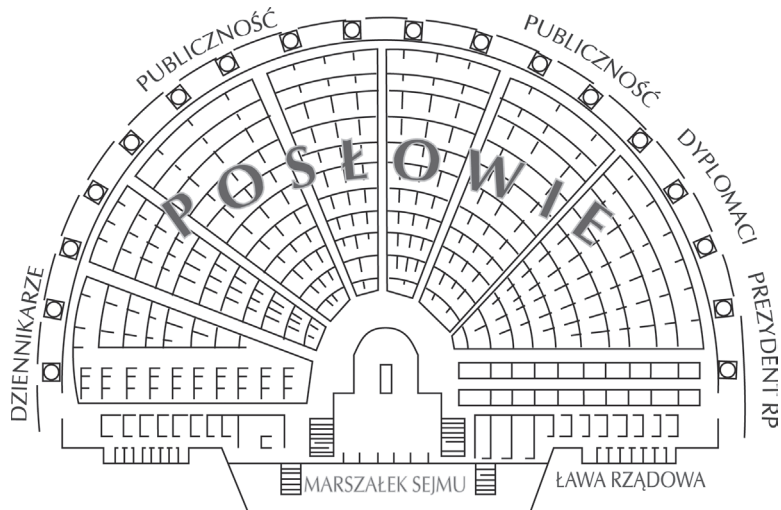
- 3. _____

- 4. _____

- 5. _____

- 6. _____

3. Poniżej znajduje się schemat sali obrad Sejmu. Zaznacz na nim różnymi kolorami miejsca, jakie aktualnie zajmują posłowie poszczególnych partii. Korzystając z wzoru w podręczniku na s. 239, opracuj legendę.

Legenda

☐

☐

☐

☐

☐

☐

☐

☐

4. Do wymienionych patologii demokracji dopisz jednozdaniowe objaśnienia każdej z nich:

populizm – _____

korupcja – _____

biurokracja – _____

partiokracja – _____

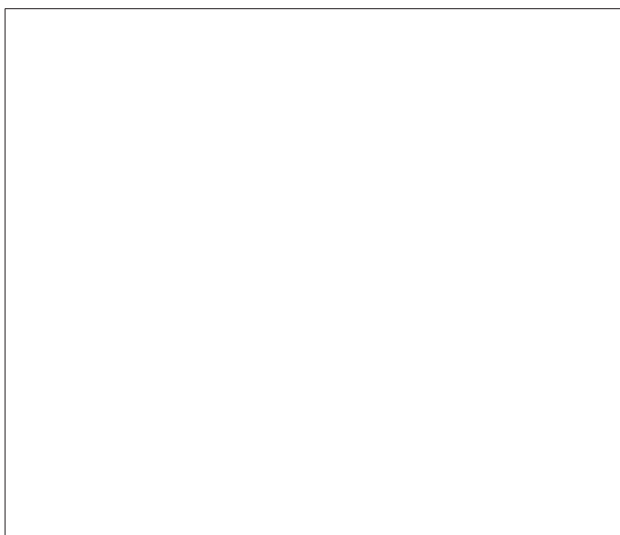
mediokracja – _____

nepotyzm – _____

5. Wyobraź sobie, że jesteś już dorosły/dorosta i pracujesz jako sędzia piłkarski (możesz także wybrać sobie inną grę zespołową). Masz sędziować w ważnym meczu, rozstrzygającym o tym, który zespół awansuje do pierwszej ligi. Na tydzień przed meczem odwiedza cię działacz klubu Herkules, ofiarowując album ilustrujący stuletnią historię klubu. Po jego wyjściu znajdujesz w albumie kopertę z dużą sumą pieniędzy. Jak myślisz, czego oczekuje od ciebie klub Herkules? Jak należy ocenić postępowanie działacza klubu z punktu widzenia zasad uczciwej, sportowej walki? Jak postąpisz? Dlaczego? Co by się stało, gdybyś zdecydował/zdecydowała inaczej? Napisz kilkuzdaniową wypowiedź na ten temat.

6. Wytnij ze strony 143 wybrany rysunek z mrówką i wklej w puste miejsce, dopisując krótki komentarz do lekcji. Możesz także narysować własną „autorską” mrówkę.

BIUROKRACJA, PATRIOKRACJA,
MEDIOKRACJA... STRASZNA POJĘĆ
TO KREACJA...

ROZDZIAŁ VIII. POLSKA W ŚWIECIE, POLSKA W EUROPIE

1. Silna Polska w świecie

1. Przeczytaj poniższe fragmenty Konstytucji RP oraz dwa rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z 2018 roku i napisz, jakie są kompetencje prezydenta i rządu w kształtowaniu polskiej polityki zagranicznej.

Art. 133 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

Prezydent Rzeczypospolitej jako reprezentant państwa w stosunkach zewnętrznych:

- 1) ratyfikuje i wypowiada umowy międzynarodowe, o czym zawiadamia Sejm i Senat,
- 2) mianuje i odwołuje pełnomocnych przedstawicieli Rzeczypospolitej Polskiej w innych państwach i przy organizacjach międzynarodowych,
- 3) przyjmuje listy uwierzytelniające i odwołujące akredytowanych przy nim przedstawicieli dyplomatycznych innych państw i organizacji międzynarodowych.

Prezydent Rzeczypospolitej przed ratyfikowaniem umowy międzynarodowej może zwrócić się do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem w sprawie jej zgodności z Konstytucją.

Prezydent Rzeczypospolitej w zakresie polityki zagranicznej współdziała z Prezesem Rady Ministrów i właściwym ministrem.

Art. 146 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

Rada Ministrów prowadzi politykę wewnętrzną i zagraniczną Rzeczypospolitej Polskiej. (...)

W zakresie i na zasadach określonych w Konstytucji i ustawach Rada Ministrów w szczególności: (...)

- 8) zapewnia bezpieczeństwo zewnętrzne państwa
- 9) sprawuje ogólne kierownictwo w dziedzinie stosunków z innymi państwami i organizacjami międzynarodowymi
- 10) zawiera umowy międzynarodowe wymagające ratyfikacji oraz zatwierdza i wypowiada inne umowy międzynarodowe

Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 10 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Spraw Zagranicznych (Dz.U. 2018, poz. 98)

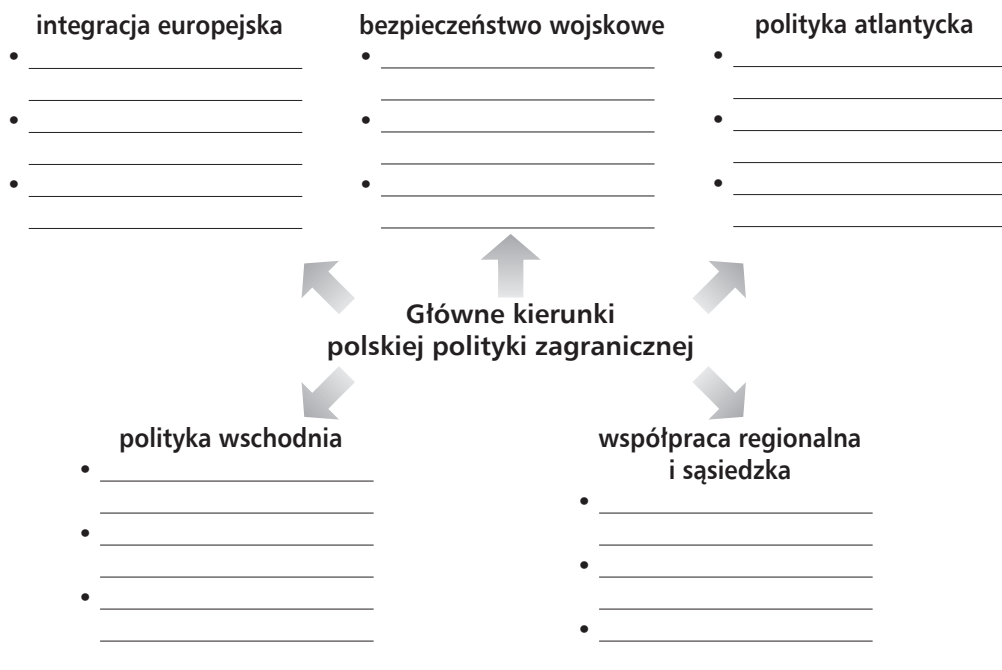
§ 1.1. Rozporządzenie określa szczegółowy zakres działania Ministra Spraw Zagranicznych, zwanego dalej „ministrem”.

2. Minister kieruje następującymi działami administracji rządowej:
 - 1) członkostwo Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej;
 - 2) sprawy zagraniczne.
3. Minister jest dysponentem części 23 i 45 budżetu państwa.
4. Obsługę ministra zapewnia Ministerstwo Spraw Zagranicznych.

Kompetencje prezydenta:

Kompetencje rządu:

2. Na podstawie podręcznika oraz doniesień i analiz medialnych oraz dokumentów publikowanych w internecie, w tym *Strategii Polskiej Polityki Zagranicznej 2017-2021*, uzupełnij puste pola w schemacie na s. 125.

3. Wśród poniższych zadań wskaż te, które leżą w gestii ambasadora lub konsula:

- organizuje wizyty polskich władz w kraju A – _____
- wydaje wize polskie obywatelom państwa B – _____
- udziela pomocy Polakom przebywającym w kraju C – _____
- przygotowuje informacje dotyczące sytuacji politycznej i gospodarczej państwa D – _____
- poświadcza kopie i tłumaczenia dokumentów w kraju E – _____

4. Pracując w parach, zbierzcie informacje na temat relacji Polski z wybranym krajem i opracujcie w zwięzły sposób, by można je było przedstawić koleżankom i kolegom. Skorzystajcie z poniższej tabelki. Swoją prezentację wzbogaćcie zdjęciami i cytatami.

Relacje Polski z _____	
Krótką historią wzajemnych relacji (ważne momenty, wspólne działania)	
Stosunki polityczne i gospodarcze dzisiaj (sukcesy, problemy)	
Ludzie (naukowcy, artyści, ludzie biznesu, turyści itd.)	

2. NATO, czyli nasi sojusznicy

1. Państwa należące do NATO dążą do oparcia systemu obronnego na armii zawodowej, a nie pochodzącej z powszechnego poboru. Jak sądzisz, dlaczego? Przedstaw poniżej zalety tego rozwiązania.

2. W 1999 roku NATO przyjęło nowych członków: Polskę, Węgry i Czechy. W 2004 roku dołączyły Bułgaria, Rumunia, Słowacja, Słowenia, Litwa, Łotwa, Estonia, a w 2009 r. Albania i Chorwacja, a w 2017 r. Czarnogóra. O wejście do NATO stara się także Ukraina. Czy powinna zostać przyjęta? Część obserwatorów uważa, że w sytuacji konfliktu rosyjsko-ukraińskiego wzmocniłoby to wschodnią flankę NATO i zwiększyło bezpieczeństwo w Europie. Wielu sądzi jednak, że dalsze rozszerzanie NATO na wschód zostanie potraktowane jako akt wrogi wobec Rosji i w efekcie spowoduje jedynie wzrost napięcia w stosunkach Rosji z państwami należącymi do NATO. Stanowisko Polski jest w tej kwestii jednoznaczne: nasz kraj opowiada się za utrzymaniem przez Sojusz Północnoatlantycki polityki „otwartych drzwi”, rozwija współpracę z Ukrainą i udziela jej wsparcia.

Pracując w parach lub 3-osobowych zespołach, spróbujcie napisać krótkie wystąpienie polskiego ministra na spotkaniu ministrów spraw zagranicznych państw NATO, które przedstawiałoby polskie stanowisko w tej sprawie. Powinno ono zawierać zarówno argumenty uzasadniające polskie poparcie dla idei dalszego rozszerzania Paktu, jak i krytykę argumentów przeciwników tego procesu. Ochotnicy lub uczniowie wskazani przez nauczyciela odczytują przygotowane wystąpienia, które powinny zostać ocenione przez resztę klasy według następujących kryteriów:

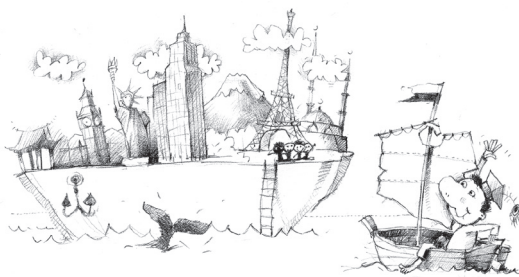
- jasno przedstawione argumenty;
 - przekonująca polemika z argumentami ewentualnych przeciwników;
 - właściwa forma wystąpienia;
 - sposób wygłoszenia przemówienia – ton głosu, intonacja, gestykulacja itp.
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-

3. Dopasuj do misji pokojowych, w których brali udział Polacy w ostatnich latach, ich cele. Skorzystaj z informacji z podręcznika lub internetu.

Misje:

1. misja stabilizacyjna w Iraku

2. misja pokojowa NATO w Afganistanie
3. misja sił pokojowych Unii Europejskiej w Bośni i Hercegowinie
4. misja ONZ w Czadzie
5. misja ONZ w Syrii i Libanie
6. misja NATO w Kosowie
7. misja sił pokojowych Unii Europejskiej w Kongo

Cele misji:

- a) ochrona ludności cywilnej i utrzymanie pokoju
- b) umożliwienie przygotowania i przeprowadzenia wyborów
- c) wsparcie wojsk amerykańskich po obaleniu reżimu Saddama Husajna
- d) ochrona ludności cywilnej i utrzymanie pokoju w prowincji
- e) utrzymanie pokoju na wzgórzach Golan
- f) wsparcie władz i zwalczanie terrorystów
- g) zabezpieczenie konwojów z pomocą humanitarną.

4. Wypisz dwa argumenty za udziałem polskich żołnierzy w misjach pokojowych i dwa przeciw niemu, a następnie sformułuj własne zdanie.

Argumenty za:

1. _____
2. _____

Argumenty przeciw:

1. _____
2. _____

Moje zdanie:

Uważam, że _____

ponieważ _____

ale wiem, że są tacy, którzy _____

ponieważ według nich _____

5. Korzystając z informacji zawartych w lekcji, wpisz brakujące słowa:

Polska jest dziś suwerenna wewnętrznie i _____.

W Polsce politykę zagraniczną prowadzi _____, a w szczególności minister _____.

Prezydent _____ i wypowiada umowy międzynarodowe.

Współpraca regionalna i _____ to ważny element polskiej polityki zagranicznej.

„Zimna _____” mogła w każdej chwili przekształcić się w groźny konflikt zbrojny.

NATO powstało w 1949 r. jako wspólny system _____.

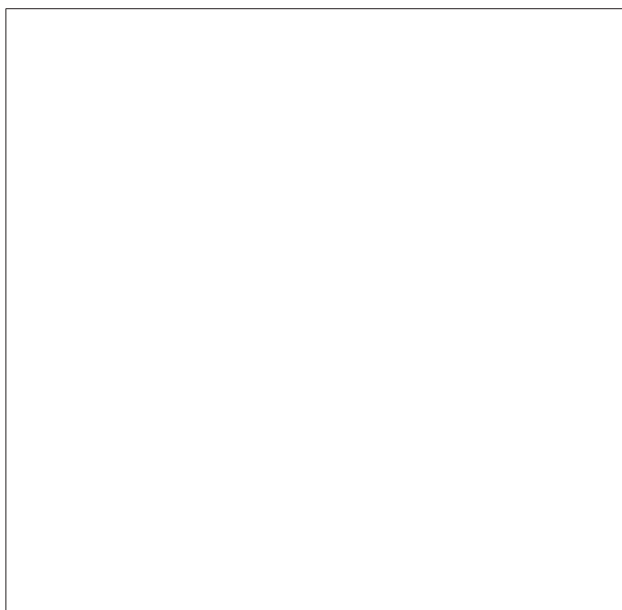
W 1999 r. do Paktu Północnoatlantyckiego weszły _____, Węgry i Czechy.

Sekretarzem generalnym NATO jest zawsze _____.

Polscy żołnierze biorą teraz udział w misji doradczo-szkoleniowej NATO w _____.

6. Wytnij ze strony 143 wybrany rysunek z mrówką i wklej w puste miejsce, dopisując krótki komentarz do lekcji. Możesz także narysować własną, „autorską” mrówkę.

MY, WALECZNE POLSKIE MRÓWKI,
TAKŻE ZOSTAŁYŚMY CZŁONKAMI
NATO!

3. Wspólna Europa – jak i po co?

1. Poniżej znajdują się symbole związane z Unią Europejską. Rozpoznaj je i podpisz.

A.

B.

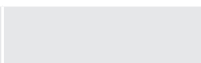
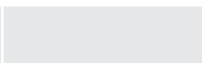
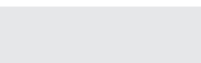
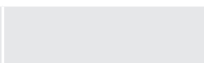
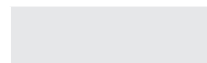
C.

D.

E.

2. Dużą rolę w instytucjach Unii Europejskiej odgrywają Polacy. Przyjrzyj się zamieszczonym na s. 129 zdjęciom i uzupełnij zamieszczone pod nimi podpisy. Odpowiedzi wybierz z następujących:

- przewodniczący Parlamentu Europejskiego
- wiceprzewodniczący Parlamentu Europejskiego
- przewodniczący Rady Europejskiej
- Europejski Komisarz ds. Rynku Wewnętrznego i Usług
- wiceprzewodnicząca Komisji Europejskiej ds. budżetu i zasobów ludzkich.

Jerzy Buzek, premier
Polski 1997–2001,
w latach 2009–2012
.....

Donald Tusk, premier
Polski 2007–2014,
w latach 2014–2018
.....

Zdzisław Krasnodębski,
profesor, od 2018 roku
.....

Elżbieta Bieńkowska,
wicepremier Polski
2013–2014, od
2014 roku
.....

3. Sprawdź swoją wiedzę dotyczącą państw członkowskich Unii.

A. Na podstawie tabelki zamieszczonej na s. 259–260 podręcznika określ, które miejsce pod względem obszaru, ludności i gęstości zaludnienia zajmuje Polska w Unii Europejskiej. Czy na tle innych krajów jesteśmy państwem względnie dużym, czy małym?

B. Jaki procent osób pozostaje bez pracy w państwach, które weszły do UE w 2004 roku, a jak jest w „starych” krajach UE?

C. Które kraje osiągają najwyższy dochód na jednego mieszkańca, a które najniższy?

D. Jak wygląda pozycja gospodarcza Polski na tle członków UE?

E. Które kraje weszły do Unii 1 stycznia 2007 r., a które 1 lipca 2013 r.? Jaka jest ich sytuacja gospodarcza?

F. Wymień państwa, które starają się o wejście do UE. Jak sądzisz, które mają największe szanse?

4. Na podstawie informacji z podręcznika i mapy na s. 257 wykonaj polecenia:

A. Wskaż:

a) państwa należące do Unii Europejskiej – _____

7. Przypomnij sobie, co to są zasady solidarności oraz pomocniczości i jak się je realizuje w Unii Europejskiej (podręcznik, s. 260). Jak wyglądałoby życie w UE, gdyby one nie obowiązywały? Wskaż, które z poniższych działań odnosi się do każdej z tych zasad, a następnie spróbuj podać podobne własne przykłady.

- Polska otrzyma od Unii Europejskiej pomoc dla ludzi poszkodowanych w powodzi.
→ zasada _____
- W każdym kraju członkowskim Unii finansowanie służby zdrowia opiera się na odrębnych zasadach. → zasada _____
- _____ → zasada solidarności
- _____ → zasada pomocniczości

8. Zastanówcie się wspólnie, skąd Unia Europejska ma pieniądze i jak je dzieli.

A. Na podstawie tekstu „Budżet Unii Europejskiej” (podręcznik, s. 262–263) odpowiedzcie na pytania:

✓ Jakie są trzy główne źródła pieniędzy w budżecie unijnym?

✓ Na co przeznaczają się najwięcej środków?

B. W latach 2014–2020 Polska otrzyma 82,5 mld euro z unijnego budżetu. W trakcie opracowywania podręcznika prowadzone były rozmowy na temat nowych ram finansowych na lata 2021–2027. Sprawdź, czy już wiadomo, jakie środki zostaną przeznaczone:

– dla Polski

– na poszczególne obszary działalności.

C. Sprawdź w internecie, na czym polega i czy został wprowadzony mechanizm wiążący wielkość wsparcia finansowego UE z przestrzeganiem przez państwa członkowskie rządów prawa.

9. Wasze województwo otrzymuje z budżetu unijnego poważne wsparcie finansowe na rozwój regionalny: drogi, energetykę, wodociągi, rozwój wsi, ochronę środowiska, edukację, przedsiębiorczość, badania naukowe, rozwój rynku pracy i inne cele.

A. Sprawdźcie na stronie Regionalnego Programu Operacyjnego waszego województwa lub funduszy europejskich (zob. www.mapadotacji.gov.pl/projekty), jakie projekty są realizowane i planowane w latach 2014–2020.

B. Podzielcie się na małe zespoły i zaproponujcie własne projekty, które można by zrealizować w edukacji (albo konkretnie w waszej szkole), korzystając ze środków unijnych. Uzupełnijcie tabelkę na s. 132. Przedstawcie swoje pomysły na forum klasy i podyskutujcie o nich.

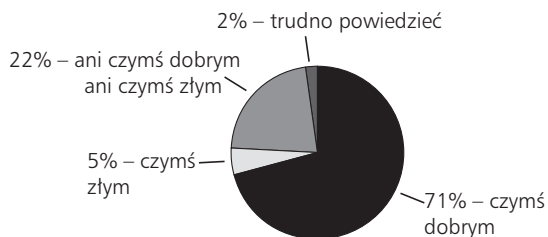
Projekt finansowany ze środków unijnych	
Cele (jakie inwestycje i przedsięwzięcia należy podjąć?)	
Koszty (ile pieniędzy one pochłoną?)	
Terminy (kiedy i co należy zrobić?)	

10. Zastanów się, co się zmieniło w Polsce w związku z jej wejściem do Unii Europejskiej w 2003 r.

A. Napisz, które z tych przemian są według ciebie korzystne, a które nie.

B. Z poniższego wykresu odczytaj, jak Polacy oceniają członkostwo w Unii. Sprawdź w internecie, jakie nastroje panowały przed wejściem do UE, i skomentuj zmiany.

Członkostwo Polski w Unii Europejskiej jest:

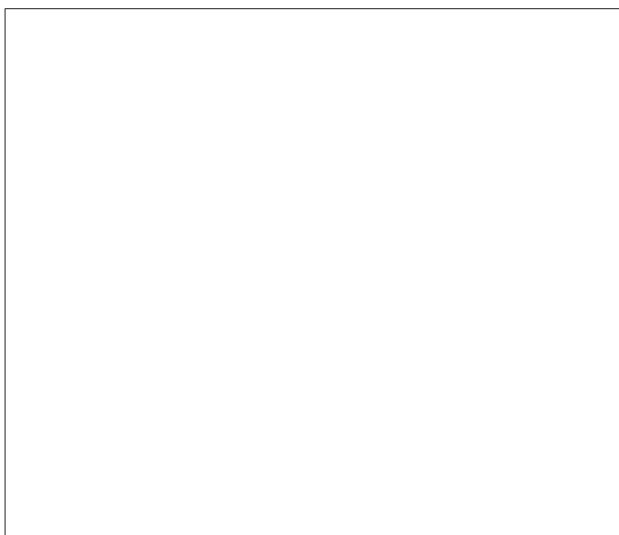
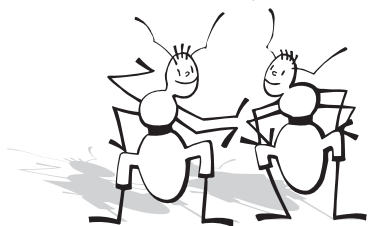
Źródło: Dwa lata do wyborów europejskich w 2019 r. Badanie specjalne Eurobarometru Parlamentu Europejskiego, kwiecień 2017 r.

C. Opracuj trzy pytania do minisondażu „Nasz bilans członkostwa”.

- _____
- _____
- _____

11. Wytnij ze strony 143 wybrany rysunek z mrówką i wklej w puste miejsce, dopisując krótki komentarz do lekcji. Możesz także narysować własną, „autorską” mrówkę.

TY TEŻ WESZŁAŚ DO UNII!
- COŚ TY! PRZECIEŻ SIĘ STĄD NIE
RUSZAŁAM...

4. Narody Zjednoczone

1. Przeczytaj fragmenty Karty Narodów Zjednoczonych. Na ich podstawie wypisz główne cele i zasady działania ONZ (patrz: przykłady).

KARTA NARODÓW ZJEDNOCZONYCH

Art. 1. Cele Organizacji Narodów Zjednoczonych są następujące:

1. Utrzymywać międzynarodowy pokój i bezpieczeństwo, a w tym celu stosować skuteczne środki zbiorowe dla zapobiegania zagrożeniom pokoju i usuwania ich, załatwiać lub rozstrzygać międzynarodowe spory lub sytuacje, które mogą doprowadzić do zakłócenia pokoju, w drodze pokojowej, zgodnie z zasadami sprawiedliwości i prawa międzynarodowego.
2. Rozwijać przyjazne stosunki pomiędzy narodami oparte na poszanowaniu zasady równouprawnienia i samostanowienia narodów oraz stosować inne odpowiednie środki dla wzmocnienia powszechnego pokoju.
3. Rozwiązywać w drodze współpracy międzynarodowej zagadnienia międzynarodowe o charakterze gospodarczym, społecznym i kulturalnym lub humanitarnym, jak również popierać i zachęcać doń wszystkich bez względu na różnicę rasy, płci, języka lub wyznania.
4. Stanowić ośrodek harmonizowania działalności narodów zmierzającej do osiągnięcia tych wspólnych celów.

Art. 2. Dla osiągnięcia celów wymienionych w art. 1 Organizacja i jej członkowie powinni postępować według następujących zasad:

1. Organizacja opiera się na zasadzie równości suwerennej wszystkich jej członków.
2. W celu zapewnienia wszystkim członkom praw i korzyści wynikających z przynależności do Organizacji wszyscy oni powinni w dobrej wierze wykonywać zobowiązania przyjęte zgodnie z niniejszą Kartą.
3. Wszyscy członkowie powinni załatwiać swe spory międzynarodowe środkami pokojowymi w taki sposób, aby nie dopuścić do zagrożenia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa oraz sprawiedliwości.

4. Wszyscy członkowie powinni powstrzymywać się w swych stosunkach międzynarodowych od groźby użycia siły lub jej użycia przeciwko całości terytorialnej lub niezawisłości politycznej któregoś państwa, jak i w inny sposób, niezgodny z celami ONZ.
5. Wszyscy członkowie Organizacji powinni okazywać jej wszelką pomoc w każdej akcji podjętej zgodnie z niniejszą Kartą i powstrzymywać się od udzielenia pomocy któremukolwiek państwu, przeciwko któremu Organizacja zastosowała środki prewencyjne lub środki przymusu.
6. Organizacja zapewni, aby państwa, które są jej członkami, postępowały zgodnie z niniejszymi zasadami w stopniu koniecznym dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.
7. Żadne postanowienie niniejszej Karty nie upoważnia Narodów Zjednoczonych do ingerencji w sprawy, które z istoty swej należą do kompetencji wewnętrznej któregoś państwa, i nie zobowiązuje członków, aby przekazywali takie sprawy do załatwienia w trybie przewidzianym niniejszą Kartą.

Cele działania ONZ:

Przykład: utrzymywanie pokoju i bezpieczeństwa na świecie, rozstrzyganie sporów;

a) _____

b) _____

c) _____

Zasady działania ONZ:

Przykład: równość wszystkich członków;

a) _____

b) _____

c) _____

2. Na podstawie encyklopedii i informacji z internetu sporządź krótkie, jednozdaniowe notatki na temat wyspecjalizowanych organizacji działających przy ONZ i ułóż z nich mini-słowniczek, tak jak w przykładzie:

✓ Międzynarodowa Organizacja Pracy (MOP, ILO) – zajmuje się m.in.: bezpieczeństwem i warunkami pracy, ochroną praw pracowników oraz ubezpieczeniami społecznymi, organizuje też miejsca pracy i szkolenia.

✓ Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW, IMF) – _____

✓ Organizacja NZ ds. Oświaty, Nauki i Kultury (UNESCO) – _____

✓ Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) – _____

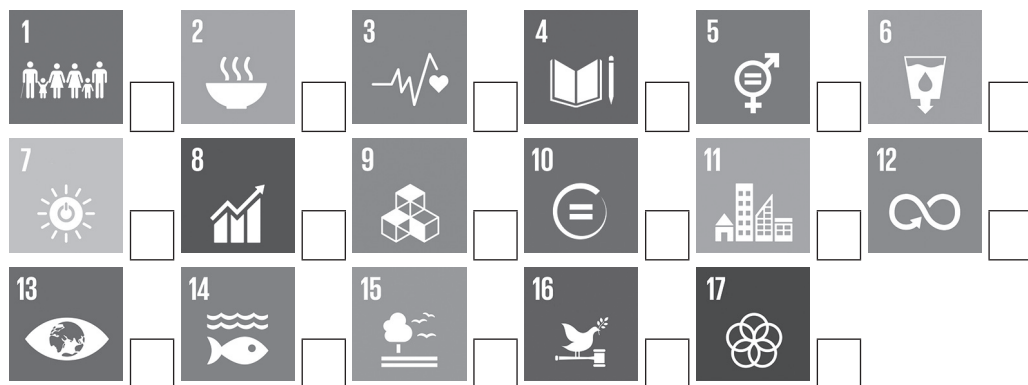
✓ Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej (IAEA) – _____

✓ Fundusz NZ na rzecz Dzieci (UNICEF) – _____

✓ Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju (MBOR, IBRD) – _____

✓ Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) – _____

3. Połącz podane na s. 135 Cele Zrównoważonego Rozwoju z ikonkami, wpisując w puste kratki odpowiednie litery.

A. Wyeliminowanie ubóstwa na świecie B. Zapewnienie wszystkim równego dostępu do edukacji C. Zapewnienie wszystkim dostępu do wody pitnej D. Wspieranie wzrostu gospodarczego oraz zapewnienie godnej pracy dla wszystkich E. Zapewnienie wszystkim dostępu do zrównoważonej energii. F. Zapewnienie wszystkim zdrowych warunków do życia i promocja zdrowia G. Zmniejszenie nierówności wewnątrz państw i między państwami H. Budowa bezpiecznych i zrównoważonych miast i osiedli ludzkich I. Budowa infrastruktury, wspieranie industrializacji oraz innowacyjności	J. Zapewnienie odpowiedzialnej konsumpcji i produkcji K. Wzmocnienie środków wdrożeniowych oraz ożywienie globalnego partnerstwa na rzecz zrównoważonego rozwoju L. Podjęcie działań na rzecz walki ze zmianami klimatu oraz ich skutkami M. Wyeliminowanie głodu N. Ochrona oraz wspieranie zrównoważonego użytkowania ekosystemów lądowych O. Promowanie pokojowych i otwartych społeczeństw na rzecz zrównoważonego rozwoju P. Osiągnięcie równości płci i upodmiotowienie kobiet i dziewcząt Q. Oszczędne i zrównoważone użytkowanie oceanów, mórz i zasobów morskich.

4. Przygotuj konspekt krótkiej wypowiedzi na temat sytuacji uchodźców we współczesnym świecie. Zanim przystąpisz do pracy, przeczytaj poniższe pytania i udziel na nie odpowiedzi:

1. Dlaczego ludzie stają się uchodźcami? Podaj najważniejsze przyczyny.

2. Na podstawie informacji z internetu napisz, ile jest uchodźców na świecie i z jakich krajów najczęściej pochodzą.

3. W Europie trwa kryzys migracyjny. Jak uchodźcy z Bliskiego Wschodu są przyjmowani w krajach Unii Europejskiej? Podaj jeden przykład pozytywnego przyjęcia i jeden – negatywnego.

4. Jak mogą uchodźcom pomóc: zwykli obywatele i obywatelki, organizacje pozarządowe, władze lokalne, rządy państw oraz społeczność międzynarodowa? Wpisz w tabelkę swoje propozycje.

zwykli ludzie (ty także)	
organizacje pozarządowe	
władze lokalne	
rząd RP	
władze UE	
rządy Turcji, Libanu, Jordanii*	

5. Porozmawiajcie w klasie o uchodźcach przybywających do Polski i innych krajów Europy. To trudny temat, więc zadbajcie, by każdy z was mógł się wypowiedzieć. Postarajcie się nie komentować wypowiedzi swoich kolegów i koleżanek, wysłuchajcie, co mają do powiedzenia, a podczas dyskusji zwracajcie się do siebie z szacunkiem. Pomogą wam następujące pytania pomocnicze:

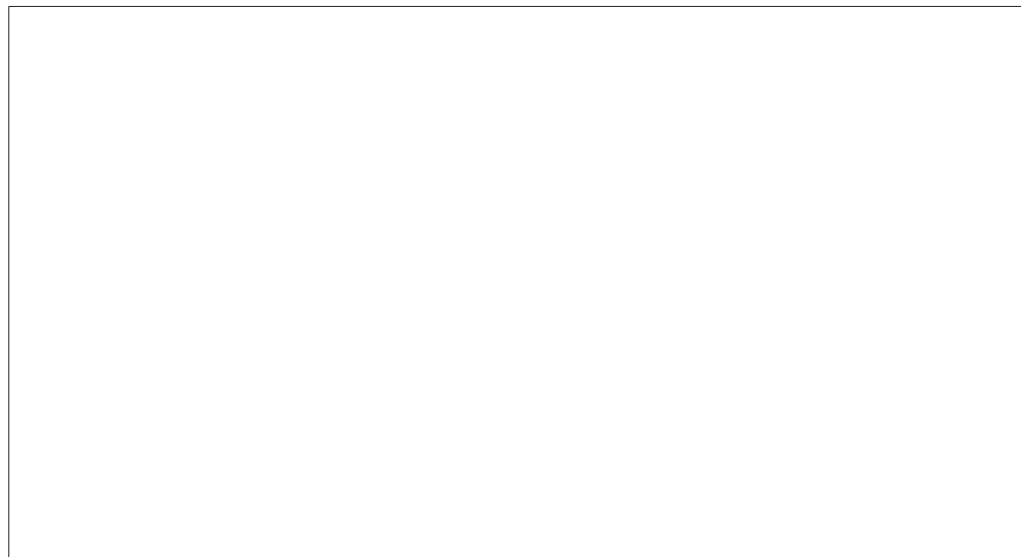
1. Jak według ciebie powinni być traktowani ludzie, którzy żeby ratować życie własne i najbliższych, muszą zostawić domy i wyjechać ze swojej ojczyzny? Jak sam byś chciał/ chciała być traktowany/traktowana, gdybyś musiał/musiała z całą rodziną uciekać z kraju, gdzie toczy się wojna?
2. Gdy myślisz o przyjęciu przez Polskę uchodźców, to jakie wartości są dla ciebie szczególnie ważne (np. solidarność międzyludzka, bezpieczeństwo mieszkańców Polski, współczucie dla uchodźców)?
3. Czego najbardziej się obawiasz w związku z przybyciem uchodźców? Czy jakieś ważne dla ciebie wartości mogą zostać zagrożone? A co dobrego dla ciebie i Polski może twoim zdaniem wynikać z przyjazdu uchodźców?*

* Od początku konfliktu w Syrii, czyli od 2011 roku, swoje domy opuściło co najmniej 11 mln osób, z tego przynajmniej 5 mln schroniło się w sąsiednich państwach: Turcji, Libanie i Jordanii (dane z 2018 roku).

** Ćwiczenie opracowano na podstawie scenariusza lekcji „Dobra rozmowa o uchodźcach w Polsce”, powstałego w ramach projektu CEO „Rozmawiamy o uchodźcach”.

5. Kraje bogate, kraje biedne

1. Przeczytaj tekst „Bogaci i biedni” (podręcznik, s. 271) i narysuj do niego mapę myślową, która będzie zawierać najważniejsze informacje.

2. A. Spośród zamieszczonych poniżej trzech dziedzin wybierz jedną, a następnie przeanalizuj odnoszące się do niej dane statystyczne. Na podstawie danych sporządź w Excelu wykresy słupkowe dla każdego z sześciu państw z wybranej przez siebie dziedziny. Co te liczby oznaczają dla ludzi tam żyjących?*

• Wielkość produktu krajowego brutto na 1 mieszkańca w 2017 roku (w dolarach)

Luksemburg	– 101 715	Malawi	– 322
Szwajcaria	– 78 245	Burundi	– 343
Norwegia	– 73 450	Republika Sudanu Południowego	– 366

• Uczniowie w procentach ludności danej grupy wieku w szkołach podstawowych w 2014 roku*

Szwecja	– 121	Erytrea	– 55
Argentyna	– 111	Demokratyczna Republika Konga	– 60
Portugalia	– 109	Niger	– 71

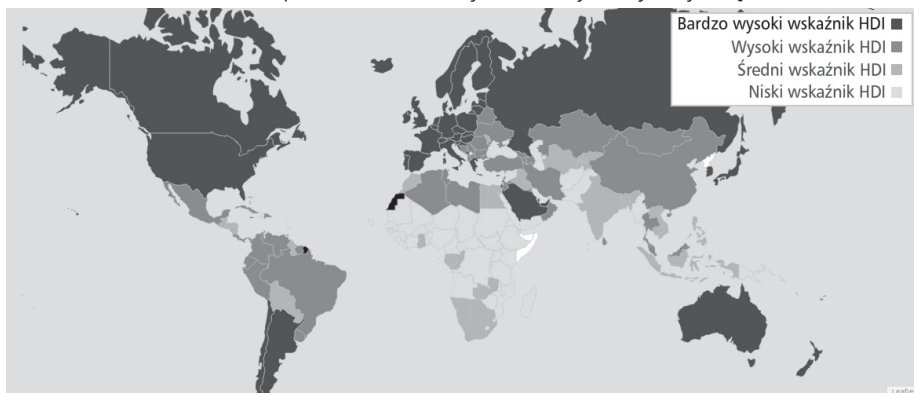
• Średnia długość życia w 2017 roku (w latach)

Hongkong	– 84,4	Suazi	– 48,8
Japonia	– 83,9	Lesoto	– 50,4
Włochy	– 83,6	Sierra Leone	– 52,0

B. Wskaźnikiem powszechnie stosowanym przez ONZ do badania rozwoju społecznego w poszczególnych krajach jest HDI (ang. *Human Development Index*), zwany czasem

* Wskaźnik stosowany do badania poziomu edukacji, zwany współczynnikiem skolaryzacji brutto. Jeśli chcemy go obliczyć dla szkoły podstawowej, musimy podzielić liczbę wszystkich uczniów na początku danego roku szkolnego przez liczbę ludności w wieku 7–12 lat (wiek przypisany do tego poziomu kształcenia) według stanu na 31 grudnia tego samego roku. Wynik podajemy w ujęciu procentowym.

wskaźnikiem rozwoju społeczno-ekonomicznego. HDI opiera się na średniej wskaźników obejmujących trzy podstawowe sfery życia: zdrowia (ocenianą poprzez wskaźnik przeciętnej długości życia), edukacji (wskaźnik alfabetyzmu, tj. umiejętność pisanie i czytania ze zrozumieniem i wskaźnik skolaryzacji) oraz dochodu przypadającego na jednego mieszkańca (PKB per capita). Przyjrzyj się mapie przedstawiającej państwa świata według poziomu tego wskaźnika w 2016 roku* i odpowiedz, wśród jakich krajów sytuuje się Polska?

C. Na koniec zaproponuj własny wskaźnik, który twoim zdaniem można wziąć pod uwagę, gdy porównuje się warunki życia w państwach lub regionach świata.

Moja propozycja:

3. Przeczytaj zawarte w podręczniku (na s. 274) historie dwojga młodych ludzi – Punam z Nepalu i Mosesa z Kenii. Porównaj sytuację życiową jednego z nich ze swoją oraz wypisz najważniejsze podobieństwa i różnice.

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

4. Zaznacz te twierdzenia, z którymi się zgadzasz. Uzasadnij swoje odpowiedzi.

1. Kraje globalnego Południa ponoszą całkowitą odpowiedzialność za stan swojej gospodarki. TAK ☐ NIE ☐

2. Pomoc biednym krajom bywa nieskuteczna i dlatego należy ją ograniczyć.

TAK ☐ NIE ☐

3. W Polsce należy rozwijać edukację na temat problemów krajów najuboższych.

TAK ☐ NIE ☐

** Wskaźnik HDI podzielono na kwartyle (jedna z miar obserwacji stosowana w statystyce).

5. Na podstawie informacji zdobytych na lekcji napisz krótki list do prestiżowego czasopiśma zajmującego się tematyką międzynarodową. W liście tym zawrzyj swoje przemyślenia na temat katastrofy, do jakiej może doprowadzić lekceważenie problemów ubogiego Południa, oraz ewentualnie apel do światowej opinii publicznej o stworzenie odpowiedniego programu pomocy rozwojowej.

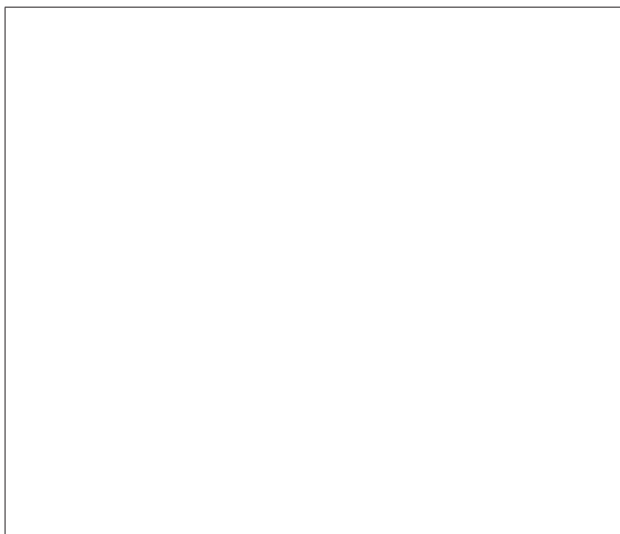
_____ [miejscowość, data] _____

Do _____

_____ [podpis] _____

5. Wytnij ze strony 143 wybrany rysunek z mrówką i wklej w puste miejsce, dopisując krótki komentarz do lekcji. Możesz także narysować własną, „autorską” mrówkę.

W NASZYM LESIE BIEDNE
MRÓWISKA NIE MOGĄ LICZYĆ
NA POMOC BANKU ŚWIATOWEGO,
LE CZ JEDYNI E NA NASZEGO
LEŚNICZEGO.

6. Globalizacja, czyli nawzajem od siebie zależymy

1. O jakich konfliktach zbrojnych słyszałeś/słyszałaś? Czego dotyczyły? Jakie państwa lub grupy (narodowe, etniczne, religijne itd.) były w nie zaangażowane? Wybierz trzy punkty zapalne współczesnego świata, o których wiesz najwięcej, a następnie uzupełnij tabelkę na s. 140. Opisz przynajmniej jeden konflikt, który nie został uwzględniony w podręczniku.

Miejsce konfliktu	Walczące strony	Przyczyny lub przedmiot sporu	Przebieg konfliktu	Sytuacja obecna i perspektywy	Udział społeczności międzynarodowej

2. Ułóż manifest w postaci kilku krótkich haseł odzwierciedlających twoje przekonania na temat konfliktów we współczesnym świecie, np.: „Nie chcę żyć w świecie, gdzie co roku w konfliktach zbrojnych giną setki tysięcy dzieci”. Hasła zapisz poniżej. A może uzupełnisz manifest o znak graficzny?

Mój manifest:

3. Zastanów się, jakie są źródła terroryzmu we współczesnym świecie i dlaczego walka z nim jest tak trudna. Jakie sposoby przeciwdziałania terroryzmowi są twoim zdaniem najlepsze? Co może być skuteczne doraźnie, a co – w długiej perspektywie? Swoją opinię przedstaw poniżej.

4. Wiele mówi się dzisiaj o tym, jak bardzo globalizacja odmieni (i jak już odmieniła) nasze życie. Ale czy tak jest naprawdę? Czy to długie i napuszone słowo ma jakiś rzeczywisty związek z twoim życiem? Czy coca-cola, muzyka Madonny, film „High School Musical”, perfumy firmy Dior oraz stacja muzyczna MTV mają coś wspólnego z globalizacją? Ogłaszamy zatem konkurs – wygrywa ten, kto wypisze najwięcej dowodów na powiązanie życia współczesnych młodych Polaków ze światem.

- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

5. Są ludzie, którzy twierdzą, że bary szybkiej obsługi, takie jak McDonald's, to smaczny i wygodny sposób żywienia się. Inni sądzą, że fast-foody rujną rodzimą gastronomię, lansują niezdrową kuchnię, niszczą krajobraz kulinarny oraz architektoniczny miast. Napisz, co o tym sądzisz.

Uważam, że _____,
ponieważ _____

6. Jacy imigranci żyją w twoim mieście lub twojej okolicy? Wypisz jedną ciekawą rzecz, której się o nich dowiedziałeś/dowiedziałaś.

7. Twoim zadaniem będzie dokonanie sądu nad globalizacją. Na podstawie przeczytanych tekstów oraz własnej wiedzy oceń szanse i zagrożenia, jakie niosą ze sobą znane ci przejawy globalizacji. Napisz, jakie jest twoje stanowisko w tej sprawie. W przygotowaniu argumentacji pomocne okaże się zestawienie z podręcznika (s. 285).

Szanse:

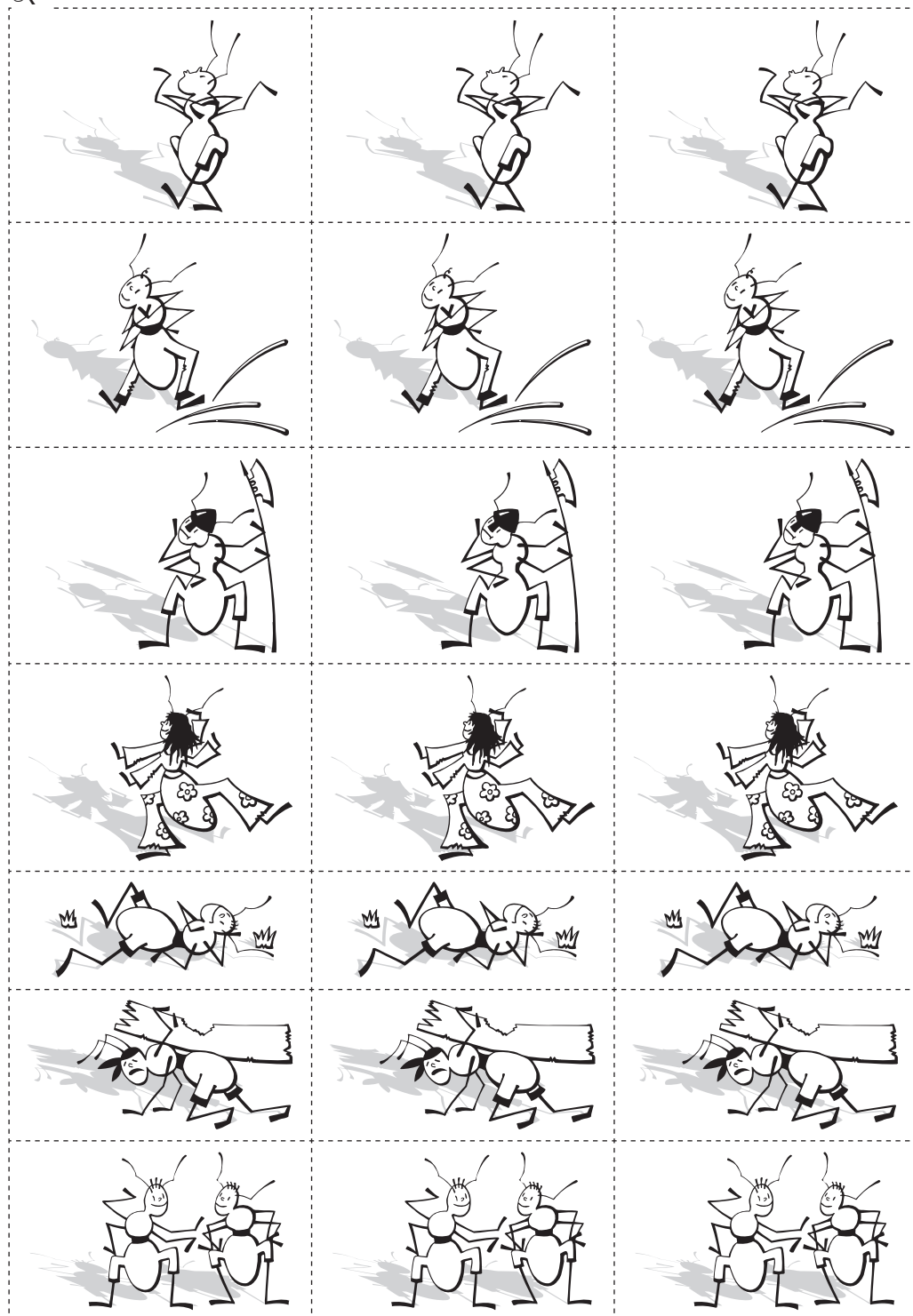
Zagrożenia:

Moje zdanie:

8. Zastanów się, co to znaczy być obywatelem/obywatelką świata, jakie cechy i umiejętności powinienieś/powinnaś mieć, a także jakie obowiązki wiążą się z tą ważną, choć nie zawsze uświadamianą sobie rolą. Odwołaj się do treści zawartych w ramce „Wartości na nowe tysiąclecie” (podręcznik, s. 285). Gdy zapiszesz swoje przemyślenia (na końcach strzałek przy rysunku), przekonaj się, co na ten temat sądzą koledzy i koleżanki, a następnie wspólnie opracujcie portret dobrego obywatela/dobrej obywatelki świata (dopisz propozycje innych przy obrazku).

MRÓWKI OBYWATELSKIE

CENTRUM EDUKACJI OBYWATELSKIEJ

Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej (CEO) działa od 1994 roku. Jest organizacją pożytku publicznego. Opracowuje i wydaje podręczniki, scenariusze zajęć i materiały metodyczne dla nauczycieli. Prowadzi niepubliczną placówkę doskonalenia nauczycieli oferując kursy i szkolenia dla nauczycieli, dyrektorów i rad pedagogicznych.

WYBRANE PROGRAMY CEO

Konkurs Wiedzy Obywatelskiej i Ekonomicznej – rozwija wiedzę i umiejętności obywatelskie, uczy przedsiębiorczości i rozumienia zjawisk ekonomicznych. Konkurs organizowany jest w kilku województwach we współpracy z kuratoriami oświaty.

Samorząd Uczniowski – program dla uczniów i nauczycieli, którzy chcą rozwijać samorządność uczniowską. Uczniowie dowiadują się, jak realizować swoje pomysły i pasje oraz efektywnie działać w szkole i poza nią.

Solidarna Szkoła – młodzi ludzie nagrywają wywiady z lokalnymi bohaterami demokratycznych przemian, opracowują solidarnościowe trasy i gry edukacyjne, prowadzą wirtualne archiwa, organizują samopomoc i wolontariat.

Młodzi Głosują – prowadzony od 1995 r. projekt umożliwia niepełnoletnim obywatelom udział w głosowaniu. Uczniowie i uczennice organizują w swoich szkołach młodzieżowe wybory. Prowadzą też lokalne działania profrekwencyjne.

Młodzi przedsiębiorcy – uczniowie i uczennice, działając w małych zespołach, opracowują budżety klasowych i szkolnych przedsięwzięć oraz zakładają i prowadzą wirtualne firmy. Program realizowany jest we współpracy z ING Bankiem Śląskim i Fundacją ING Dzieciom.

Młodzi w Akcji – uczniowie i uczennice poznają miejsca ciekawe lub ważne dla społeczności lokalnej i zastanawiają się wspólnie przedstawicielami różnych grup, jak będą one wyglądać w przyszłości. Program jest realizowany w partnerstwie z Polsko-Amerykańską Fundacją Wolności, w ramach programu *Szkoła Ucząca się* i Fundacją Banku Zachodniego WBK.

Filmoteka Szkolna. Akcja! – CEO i Filmoteka Narodowa – Instytut Audiowizualny wspierają nauczycieli w korzystaniu na lekcjach i zajęciach pozalekcyjnych z „Filmoteki Szkolnej” – zestawu najciekawszych filmów polskich fabularnych i dokumentalnych.

W świat z klasą – projekt wspiera nauczycielki i nauczycieli w realizacji zagadnień związanych z edukacją globalną na swoich przedmiotach, proponując im bezpłatne materiały edukacyjne oraz kurs internetowy wraz ze spotkaniami stacjonarnymi.

Rozmawiamy o uchodźcach – projekt pomaga nauczycielom i nauczycielkom w prowadzeniu rozmów z młodzieżą na temat współczesnych migracji i uchodźstwa w atmosferze szacunku. Tworzone w ramach projektu szkolne Kluby Dobrej Rozmowy to szansa na doskonalenie umiejętności wymiany opinii, argumentowania i poznawania różnych punktów widzenia.

Trudny temat. Weź to na warsztat – program ma na celu opracowanie metod i technik i rozwiązywania konfliktów oraz prowadzenia rozmów na trudne tematy w szkole, aby stały się gotowym modelem dla uczniów i uczennic, nauczycieli i nauczycielek oraz rodziców.

Mind Over Media Polska. Szkoła krytycznego myślenia – uczniowie i uczennice analizują język propagandy w mediach. Na platformie społecznościowej zamieszczają wideo albo zrzut ekranu wybranego przekazu medialnego i zastanawiają się, która z czterech technik wywierania wpływu została w nim zastosowana. Na koniec oceniają, czy jest ona szkodliwa, czy też pożyteczna społecznie.

Więcej informacji o aktualnych programach CEO: www.ceo.org.pl